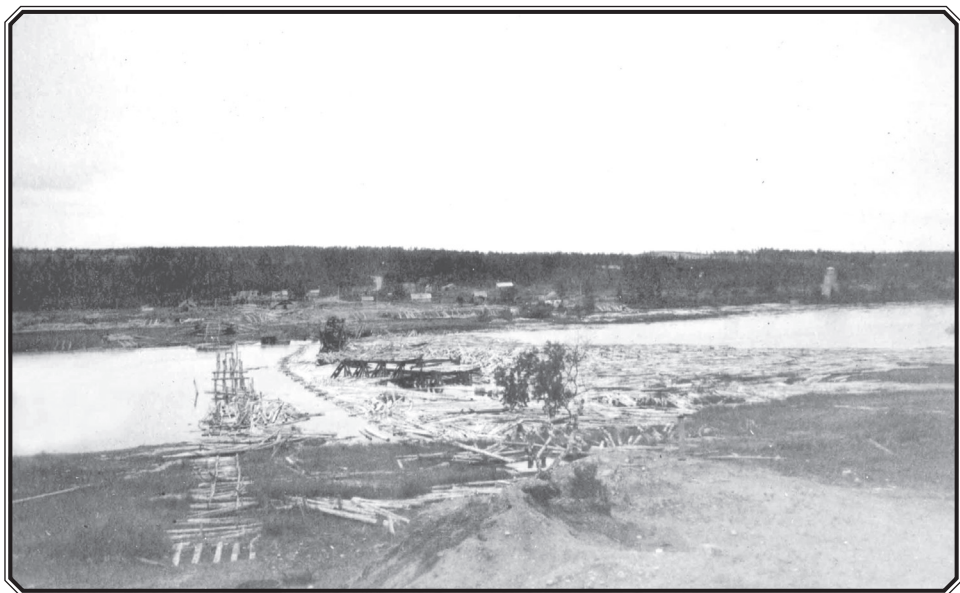

Petsamolaista

Vuosijulkaisu

2021

Petsamolaista vuosijulkaisu 2021

Petsamo-Seura ry:n vuosijulkaisu

Ilmestynyt vuodesta 1975 alkaen.

Vastaavatoimittaja Kari Alatossava

040 7664844

Paakkolantie 943 B 95330 TERVOLA

kari.alatossava@gmail.com

Toimituskunta: Petsamo-Seura ry hallitus

Toivo Kunnari pj

Salla Selin siht/vpj

Pekka Vuononvirta

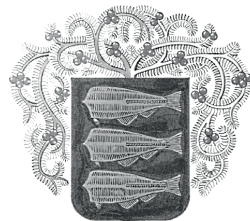
Arja-Leena Inkilä

Inkeri Portti

varajäsenet:

Kari Alatossava

Terttu Vakkuri

Petsamo 1920-1944

Petsamo-Seura ry

Polventie 261 95330 TERVOLA

0400992288

topi.kunnari@luukku.com

www.petsamoseura.net

Kirjojen ja aineistojen myynti

Jäsenasiat. Tiedotukset ja historiaa

Petsamolaista ISSN 2342-7558

Painopaikka: Länsi-Pohjan Kirjapaino Oy, Kemi

Kansikuva: Paatsjoen Vaarlamansaari saksalaisten lähdön jälkeen

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Hyvä lukijamme

*Petsamo-Seura ry pj 2010 -
Toivo "topi" Kunnari s. -49*

Vietämme toista koronavuotta ja toivomme selviävämme yhteiskunnan elämässä jonkinlaiseen normaaliin aikaan jälleen.

Kuka uskoo, että on olemassa entinen normaali aika vielä edessä. Muutos on jatkuvaa ja pysyvää tässä elämässämme.

Tähän julkaisuumme tuli tavallista vähemmän aiheistoja ilmeisesti koronankin vuoksi, joten valitettavasti jouduin täyttämään tuota puutetta, jotta saataisiin lukupaketti asiallisesti kokoon.

Jäsenrakenne muuttuu

Petsamo-Seuran jäsenmäärän muutoksista huomaa, että elämä elämänä jatkuu lähes normaaliin malliin. Ihmiselon arkeen kuuluu luonnollisesti tapahtuva ikääntyvien ja ikääntyneiden ihmisten väistyminen tavalla tai toisella jäsenkunnastamme. Petsamolaiset ovat ikäihmisiä ja heistä on ollut vain pieni osa seuramme jäsenenä koskaan ja tuo määrä on laskenut lyhyessä ajassa hyvin paljon. Vuoden 2010 jälkeen pääsimme koko jäsenmäärässä 475 rajalle ja nyt olemme 390 pinnassa. Suuri osa on ei petsamolaisia ja paljon heitäkin, joilla ei mitään sukuyhteyttä sinne. Saamme viestejä jäsentemme pois-menosta, mutta aika monesti tiedon, että hän ei jaksakaan enää seurata tällaisia asioita, joita seurammekin edustaa, vaan elämä on saanut hiljaisemman muodon. Jäsenasioita hoitavana tuntee aina surua näistä viesteistä, sillä he kaikki ovat tavalla tai toisella tutuiksi tulleet. Tietää missä he ovat Petsamossa olleet ja useimpien sukutaustojakin on saanut heiltä itseltään tai muutoin kuulla. Seuran tulevaisuus tuo tämänkin vuoksi aina mieleen huolestuneet ajatukset. Kukapa meistä etukäteen aikaamme arvaisi. Siksi on vaan jatkettava tulevaisuuteen.

Kotiseutuyhdistys elää ajassa

Kuinka me saisimme lähes menetetyn ensimmäisen jälkipolven (joista jäseninä me on ja on ollut vain hyvin pieni osa) jälkeiset ihmiset kiinnostumaan petsamolaisesta taustastaan ja tulemaan mukaan seuramme jäseniksi, ylläpitämään tätä "kotiseutuseuraa", joka on muuttumassa ajan myötä lajinsa historialliseksi seuraksi.

Kotiseutunäkökulmahan on varsin nopeasti poistuva merkitys jäljelle jääville petsamolaisjuurisille. Tulemme lyhyessä ajassa keskittymään Petsamon historian erityisyyksiin ja Petsamoon muuttaneiden sukujen lähtökohtiin vanhassa Suomessa ja vanhoilla asuinsijoilla mm Vienan Karjalassa. Tuon historian tutkiminen ja sen tuntemuksen lisääminen antaa toisenlaisen kuvan Petsamosta ja petsamolaisista, kuin se yltiöromantiikka, jota Petsamoon on varhaisempina vuosikymmeninä usein korostetusti tuotu. Petsamo-Seuralla on edelleen sijansa säilyä toimivana yhdistyksenä tulevaisuudessakin, jos elämme ajassa ja toimintamme vastaa kunkin ajan tarpeita.

On tärkeää osata nähdä minkä tarpeen Petsamo-Seura on täyttänyt aikalaisten parissa ja antaa sille se arvo, jonka he ovat seuraa perustaessaan toiveeksi asettaneet. On kuitenkin nähtävä tulevaan aikaan ja muuttua sen mukaan ja jo sitä vastaan otamaan.

Petsamo-Seura on jo aikuisiässä

Petsamo-Seura täyttää ensi vuonna 50-vuottaan ja on siten aikuisikäinen. Seura tarvitsee tulevaa varten selkeät tavoitteet käyttäen elinkaariajattelua aikajaksotukseen, jolla edetään tuloksellisesti eteenpäin. Elinkaariajattelulla voidaan parhaiten vastata jäsenistön rakenteen ja tarpeiden palveluun. Seuran hallintoon ei nykymaailmassa tarvita enää pääosaa toiminnasta keskittää, vaan vuosikokouksen hyväksymin toimintasuunnitelmien ja talousarvioiden puitteissa toimien se toteutuu itsestään. Sääntöjen määräysten ja laillisuuden toteuttaminen tietysti vaatii muutamia erillisiä menettelyjä. Ympäröivä maailma muuttuu nopeasti ja tuo monenlaista tarjontaa ihmisille, mutta aina ihminen kuitenkin haluaa tietää jotain juuristaan tai muutoin arvioida historian kulkua, joka sekään ei kaikilta osin ole täysin pysyvää, vaan historiaakin tulkitaan uusin näkemyksin.

Petsamo elää teksteissä

Petsamolaista julkaisu, lehtenä aiemmin käsitelty ja nimetty, on toteuttanut tärkeää tehtäväänsä heille ja läheisille, yhdistäen heidän kokemusmaailmaansa. Teksteinä joko itse kirjoitettuina tai jälkipolvien muistitietoina julkaisuun siirrettyinä, ovat olleet lukijoille eräs keino voida purkaa myöskin ikäviä muistojaan aikana, jolloin Suomessa vallitsi vaikenemisenkulttuuri. Petsamolaisen 45 vuoden ajalta tekstejä lukiessaan huomaa monien muistelujen sivuavan historiallisesti nähtävää asiaa hie-man muuttuneena, mutta sillekin on selityksensä. Samoin on kirjallisuudessa, joissa on kuvattu elämää ja tapahtumia joko romaanina tai väljemmissä tietokirjan muodoissa, niissäkin on hyvin paljon samaa asioiden pehmennystä kuin muisteluissa muutoinkin. Kaikissa tapauksissa aikalaislukija kokee tekstin tavallaan, joku toteaa, että näinhän se asia todellakin oli ja toinen lukija näkee asian olleen aivan toisin. Kuitenkin teksti on tuonut jotain tunnetta lukijan mieleen ja näin täyttänyt tehtävänsä, jonka kirjoittaja on nähnyt sille tarpeeksi.

Toivottavasti Petsamolaista vuosilehti/vuosijulkaisu tulee jossain vaiheessa tutkijoiden arviointiin, sen sisällön merkityksestä petsamolaisille ja myöskin tekstien kautta tuodun historian kuvasta.

Vaikenemisenkulttuuri on jäänyt taakse ja asioista voidaan kirjoittaa suuremmin, nojautuen selvään historian kuvaukseen.

Välineet meillä on kerrontaan

Petsamolaista vuosijulkaisu koki merkittävän muutoksen 2018 ja sen seurauksena tilaajamäärä on noussut kattaen lähes koko jäsenistön. Ns ulkopuoliseen myyntiin menee merkittävä määrä ja sen lisäämiseen on mahdollisuuksia olemassa. Julkaisun ulkoasun muutos ja tietysti jonkinlainen sisällöllinenkin erilaisuus on ollut omiaan nostamaan huomiota ja kysyntää. On erinomainen asia, että pitkien vuotta kysellään, että milloin Petsamolaista vuosijulkaisu taas ilmestyy. Lieneekö tulossa koskaan aikaa, jolloin julkaisu ilmestyisikin vuosikirjan tyyppisenä, josta pääosan muodostaisi asiantuntijoiden teematekstit. Sitäkin kannattaa kuitenkin pitää mielessä, sillä toimintavuoden aikana ei hallituksella yleensä ole merkittävää työtaakkaa olemassa.

Kotisivumme www.petsamoseura.net , ovat liian vähän hyödynnetty kanava, joka vaatii kehittelyä ja sisällön tuottamista. Kotisivut ovat jossain muuallakin kirottua ”yhden miehen showta”, eikä asia miellytä minua itseänikään, mutta kun ei apuja tarjota, niin jonkun ne vaan on tehtävä. Se olisi tiimityötä, johon on päästävä tulevassa. Toivotaan parasta.

Petsamo-kirjallisuus

Petsamosta on kirjoitettu jo yli satavuotta monenlaisia kirjoja. Vanhimmatkin kirjat ovat edelleen lukemisen arvoisia ja niitä kannattaa poimia talteen mikäli niitä vastaan tulee. Niissä Petsamo kuvataan juuri sellaisena kuin kirjoittaja sen on nähnyt paikan päällä. Usein kirjoissa on valitettavan vähättelevä sävy paikallisiin asukkaisiin, mutta onhan sekin historian kuvausta, suhtautumisena ajassaan vähemmistöihin. Monenlaisia muitakin teoksia löytyy paljon, joissa Petsamo on saanut jonkin osan ja jonkinlaisen historian tulkinnan. Kaikilla niillä julkaisuilla on oma arvonsa kokonaisuudessa, jotain asiaa ne ovat aikanaan palvelleet.

On erityisen tärkeää lukea mahdollisimman monipuolisesti näitä kertomuksia, jotta saa kuvaan kaiken kirjon. Lopullisia totuuksia on yleensä turha etsiä, mutta väistämättä vastaan tulee sisältöjä, jotka eivät istu aikaan eikä paikkaan millään. Tuskin niitä kaikkia poikkeavia näkemyksiä aivan tahallaan julkituodaan, vaan on poimittu asiaa helpointa saatavissa olevaa lähdettä lainaamalla, sen oikeellisuutta tarkistamatta.

Petsamo-Seura pyrkii saamaan uudelleen julkaisuun vanhoja kirjoja, joiden uudet painokset ovat nopeasti ulos myytävissä ja kustannukset kohtuullisesti katettavissa.

Uuteen aikaan toimintamallia muuttaen

Mihinkään entiseen ei ole paluuta millään tasolla, vaan on toimittava asiaan vakavasti sitoutuvien toimijoiden ja osaavien avustajien voimin. Osaavia apuja on vain pyydettyvä mukaan ja näin laajentaa näkökulmia asioiden käsittelyssä. Parhaimmillaan toimijat tuovat osaamisensa mukaan ja luovat yhteisen tuloksen, joka voi olla jopa pelkästään tämän Petsamolaista vuosijulkaisun sisällön luomista. Tehtävä on aina vähintään vuoden kestävää toimintaa, ei julkaisua voida tehdä kuin ajankoh-taisuutisia lyhyessä hetkessä. Parhaimmillaan sisällössä on jatkuvuutta, eli histor-riankuvauksia ja sisältöjä täydennetään ja jatketaan tavalla tai toisella seuraavissa julkaisuissa.

Mielenkiintoa toimintaan eritavoilla

Säilyttääkseen kiinnostuksensa toimintaan, tarvitsee seuran toimihenkilökin jatku-vasti virikkeitä, joilla laajentaa osaamistaan ja lisätäkseen tietouttaan historiasta. Mitään kerhotoimintaa ei nykyaikana voida ylläpitää, vaan toiminnassa mukana olevien tulee suunnata kiinnostustaan juuri omimmalle alueelle seuran tarkoitukses-sa. On kohtuullisen helppoa ajatuksella jakaa alueita, joihin voisi tarmoaan kohden-taa. Esimerkkinä olkoon Sukututkimus, muuttoliike vanhasta Suomesta ja Vienan Karjalasta, Kuolan suomalaisasutus, erilaiset väylähankkeet ja niiden toteutuminen. Kaikenlainen kehitys Petsamossa 1800- 1944 aikana ja valtava määrä näihin liit-tyvää kerrottavaa. Mitään ei yhden ihmisen tarvitse osata ja tehdä, sillä apuja on maailma pullollaan. Näistäkin asioista voidaan tuottaa selvityksiä ja kerrontaa Pet-samolaista vuosijulkaisussa sekä muissa mahdollisissa tilaisuuksissa.

Pieniä hyvin valmisteltuja luentoja ja esitelmätilaisuuksia Petsamosta voi toteuttaa kuka vain missä vain. Esimerkkinä Pekka ja Annu Vuononvirran pienluennot su-kunsa vaiheista. Luentoja on käynyt kuuntelemassa jo satoja henkilöitä. Seurakin voi auttaa monin tavoin tuollaisen toteuttamisessa, mikäli siihen liitetään Petsa-mo-Seura taustallekaan. Eri alueilla voisi aktiivitoimijoiden kautta toteuttaa pieniä kokoontumisia Petsamo-teeman ympärille ilman, että seura hallinnoisi sellaisia. Aihe ja ajatus on vapaa käytettäväksi.

Tulevaisuus tehdään tänään

Petsamo-Seuralla on tulevaisuus vain sitä jo nyt tekemällä, se on asia joka tulee saada päällimmäiseksi ajatukseksi toimijoille ja sellaiseen aikoville. Liike eteenpäin ja uudet avaukset kaikilla tasoilla on elämää yhdistyksissään.

Niin monesti olen asiaa esille ottanut, että on jo aika nähdä, että Petsamo-Seuran ensimmäinen elinkaari, noin 40 vuotta sisälsi aikalaisten, eli petsamolaisien aktiivitoiminnan ja toteutti heidän tarpeensa. Tästä perinnöstä kiinni pitäen on jatkettu, ja menneen kymmenen vuoden jaksolla tehty suurehkoja muutoksia kaikessa toiminnassa. Nyt eletään taas uutta elinkaarta, joka ei ole enää entisten mittainen, eikä tavoiltaan entinen, vaan muutokset ovat nopeita ja jatkuvia, se on elämää ajassa.

Kutsu nuoremmille toimintaan Petsamo-Seurassa

Tämän vuodatuksen haluan esittää mahdollisille nuoremmille lukijoillemme kutsuna tulla mukaan toimintaan juuri itseään ja osaamistaan sivuavilla asioilla. Mukana olo ei ole rajoitettu maantieteelliseen alueeseen eikä siten etäisyyksiin, ei myöskään petsamolaisuuteen millään tavoin, vaan toimintaa asian kiinnostavuuden vuoksi ja sieltä missä elää muutoinkin. Me vanhat, niin kauan kuin jaksamme, pidämme jalkaamme kotipesässä, joka on tuo perintö, jonka saimme aiemmilta toimijoilta seurassamme. Tulee kuitenkin varsin pian se aika, jolloin kukaan ei ole enää kotipesää vartioimassa. Seuran tarkoituksen- ja toiminnan ylläpito ei vaadi akateemista koulutusta, eikä rypytöntä asua, vaan paloa toteuttaa yhteiseksi hyväksi perustetun seuran tavoitteita.

Ole petsamolainen !

pj topi

Lapin maakuntamuseo

Oheisilla linkeillä pääset youtube-videoihin, joita museo on tarkoitukseen ladannut.

Nopein tie on käyttää QR-koodilukijaa

<https://www.youtube.com/watch?v=sx8K8U-LNbl&t=35s>
Petsamo-Sali

<https://www.youtube.com/watch?v=ZtRgBfbx9EE&list=PLAGDzB-kBZFB8cH-jv3VdPYiLANyo0FNoe&index=3>
Pohjoiset keinot: Rovaniemi -sali, osa 2: Toisen maailmansodan aika

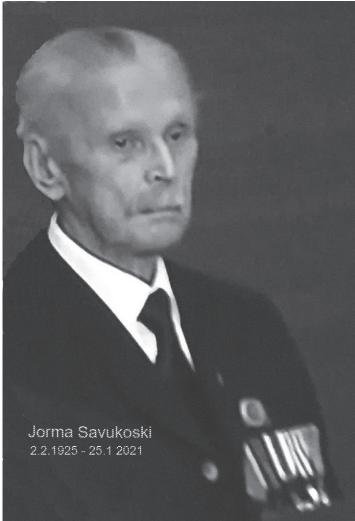
<https://www.youtube.com/watch?v=klq4OGGNosE&list=PLAGDzB-kBZFB8cH-jv3VdPYiLANyo0FNoe>
Lapin maakuntamuseon Pohjoiset keinot -perusnäyttely: Johdanto Arktikumiin

(sisältää kaikki 9 osaa)

JORMA SAVUKOSKI

2.2.1925 – 25.1.2021

Toivo Kunnari

Jorma Savukoski kuoli Rovaniemellä 95 vuotiaana.

Jorma Savukoski oli syntynyt Petsamon Salmijärvellä. Hän osallistui talvisotaan suojeluskuntaopikana Petsamon rintamalla ja jatkosotaan Panssaridivisioonan panssari-jääkärimä. Hän haavoittui vakavasti Vuosalmella 1944. Sotilasarvoltaan hän oli kersantti.

Työuransa hän toimi vanhempana konstaapelina Rovaniemellä.

Hän toimi aktiivisesti kaikissa sodan jälkeisissä Petsamoon liittyvissä edunvalvontajärjestöissä ja oli 1972 Petsamo-Seura ry:n perustajajäsen. Jorma toimi seuran puheenjohtajana 1988 – 1999. Puheenjohtajuuden jälkeen hänet nimitettiin Petsamo-Seura ry:n kunniapuheenjohtajaksi.

Hän oli myös Rovaniemen sotainvalidien kunniapuheenjohtaja, Rovaniemen sotaveteraanien kunniajäsen ja Rovaniemen rintamamiesten hallituksen jäsen. Hän oli taitava runonlausuja ja Yrjö Jylhän runot sydäntä lähellä, joita hän esitti lukemattomissa tilaisuuksissa. Jorma toimi myöskin Rovaniemen kuorossa ja oli Lapin lauluveikkojen vanhin kunniajäsen.

Petsamo-Seuran johdossa hän oli vahva ja määrätietoinen asiajohtaja. Tullessani valituksi seuran puheenjohtajaksi, oli asia Jormalle yllätys ja hän joutui kuulemaan monenlaisia ennusteita seuran kohtalosta.

Pian istuimme Arktikumissa kahvipöydässä keskustelemassa seuran tulevaisuuden näkymistä ja Petsamosta maakuntamuseon puitteissa. Tuosta palaverista alkaen lähti uusi yhteistyö museon kanssa ja yhteyden pito seuran kunniapuheenjohtajan kanssa.

Hän soitteli saatuaan jäsenkirjeet ja Petsamolaista-lehden, kommentoiden kiitoksin muutoksia uudessa ajassa. Kyselin paljon Petsamon tapahtumista ja hän kertoi

niistä, mutta oli tarkka siitä, että vastauksensa ei tule julki ilman hänen nimissään tehtyä juttua. Soittelimme toisillemme vuosien varrella varsin usein ja juttelimme monenlaisista asioista ja aina oli huumori pinnassa. Seuran vuosikokouksiin ja tilaisuuksiin hän pyrki pääsemään aina, vaikka toimikin omaishoitajana vaimolleen. Tärkeitä hänelle oli vuosikokoukset, joissa oli katkolla seuranpuheenjohtajuus. Hän kertoi minulle aina, että tulen käymään kokouksessa varmistamassa puheenjohtajuuteni jatkumisen edelleen.

Menneen joulun tienoon keskusteluissa hän kertoi liikkumisen menneen heikoksi ja lukeminen oli käynyt vaikeaksi apulaitteista huolimatta. Hän kuitenkin aikoi sinnitellä Petsamo-Seuran 50-vuotisjuhliin ja pitämään siellä viimeisen puheensa petsamolaisille. Hän heitti huumorillaan vielä, että hän esittää juhlapuheelle, että nykyinen Petsamo-Seuran puheenjohtaja valitaan elinikäiseksi puheenjohtajaksi. Tämän tietysti kuittasin huumorilla ja huumorin piikkiin, mutta hän kuitenkin esitti kiitoksen ja toivotti paljon hyviä vuosia seuran johdossa.

Tammikuussa sitten tuli suruviesti, veteraani oli poissa. Petsamo-Seuran ja petsamolaisien puolesta osoitan hänelle Kiitoksen ja muistamme hänet petsamolaisena sekä veteraanina.

Samalla ilmaisen osanottoni tämän toimintavuoden aikana poistuneiden seuran jäsenten ja petsamolaisien omaisille.

Kaivo - Yrjö Jylhä

*Talvipäivä puolessa on vasta,
hyökkäystä ei, vain tykkitulta:
viuhuu sirpaleet ja roiskuu multa.
Alla maan on niin tyyntä, kodikasta;
Haavoissaan vain joku hiljaa huokaa:
Veljet, vesitilkka tuokaa---.
Korsun yllä tykkien soi jyry,
Kaivotietä pyyhkii luotipyry
Päivin sekä öin, ja polun päässä
Kaivon partaalla on verta jäässä---
Kaivon luona luoti tapas monta
liian janoista ja maltitonta.
Janoos älä täällä vettä pyydä,
astiaas vain hunta syydä,
sitäkään jos löydät enään maasta---
niin sen peittää pirstat sekä, savu, saasta.*

*Iltaan kestä vain, niin lääkkeen saavat
Kurkut kuivat, vihlovaiset haavat*

*Haavoissaan vain joku hiljaa huokaa:
Veljet, vesitilkka tuokaa---*

*Lähtee mies, kun vettä pyytää veikko,
Tuskissaan huojuva ja heikko,
Lähtee, koska veljellä on jano,
Enempää ei mieti eikä sano.*

*Käteensä hän sieppaa vesikannun,
Juoksee yli myllerretyn mannun,
Häipyy sekaan viuhunan ja tuiskeen
Kuullen korvissaan vain avunkuiskeen.*

*Tykit jyskyttävät korsunsuuta,
Viipyy vesimies---ei muuta.*

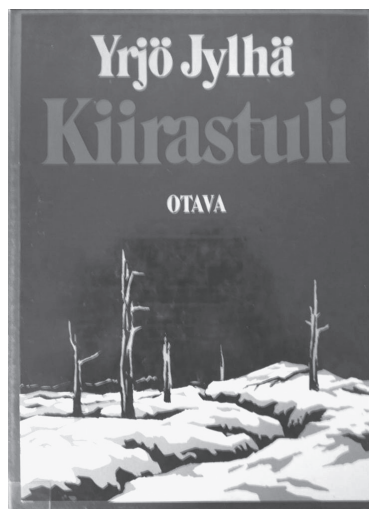
*Haavoissaan vain joku hiljaa huokaa:
Veljet, vesitilkka tuokaa---*

*Päivä hämärtyy, ja vihdoin kuullaan
Kaivon partaall' mies on suullaan,
Verta vahunut on kaivoon, josta
yksikään ei enään vettä nosta.*

*Verta pulpahtavat suonet lähteen
verta vahuvaiseen iltatähteen.*

*Haavoissaan vain joku hiljaa huokaa:
Veljet, vesitilkka tuokaa---*

<https://youtu.be/1xhfygvlZhg>

<https://www.sotahistoriallisetkohteet.fi/app/sights/view/-/id/86>

Jorma Savukosken runonlausuntaa on äänitetty, sekä useita haastatteluja nauhoitettu arkistoihin.

Jorma Savukosken viimeinen julkinen haastattelu oli Yle Areenassa 3.12.2020 <https://areena.yle.fi/audio/1-50702102>

Inarilainen sanomalehti julkaisi Jaakko Peltomaan viimeisen lehtihaastattelun Jorma Savukoskesta 2020

<https://inarilainen.fi/kulttuuri/hilkun-miehilla-oli-tulla-paska-housuun-mutta-henki-oli-vahva-6.249.1988651.1b98d93dd4>

Vlasoffin (Kaarninen) veljekset ja heidän sisko

Pekka Kaarninen

Petsamon alueelle alkoi muuttaa uusia asukkaita 1860-luvulta lähtien, kun tsaari Aleksanteri II antoi asetuksen, joka mahdollisti myös ulkomaalaisten uudisasukkaiden muuttamisen Jäämeren rannikolle. Se merkitsi siirtolaisuuden lisääntymiseen Suomesta ja Norjasta, mutta myös Venäjänpuoleisesta Vienan-Karjalasta alettiin siirtyä Jäämeren rannikolle. Vienan-Karjalan huonot sadot ja kaskenpolton kieltäminen lisäsivät vienankarjalaisten halua lähteä kalastajiksi Jäämeren rannikolle. Karjalaiset muuttivat etenkin Petsamovuonon suojaisaan vuononperään ja ennen kaikkea Trifonan ja Näsykän kyliin. Ortodoksisen luostarin uudelleen perustaminen 1886 toi karjalaisille kirkolliset palvelut lähiseudulle.

Vienankarjalaista sukua oleva Pekka Vlasoff syntyi Petsamossa elokuussa 1893. Anna Kemoff puolestaan oli syntynyt jo vuosi aikaisemmin lokakuussa 1892 myös Petsamossa. Avioliittoon heidät vihittiin lokakuussa 1917. Suomi ei tällöin vielä ollut itsenäistynyt.

Avioparin esikoinen Aleksi syntyi elokuussa 1918. Suomi oli jo itsenäistynyt, mutta Petsamo oli edelleen osa Venäjän valtakuntaa, jota tosin ei enää hallinnut tsaari. Kun Petsamo Tarton rauhanneuvottelujen tuloksena helmikuussa 1921 liitettiin Suomen tasavaltaan, järjestettiin pian alueen asukkaille valan vannominen uudelle kotimaalleen. Pekka ja Annakin siellä ilmeisesti olivat mukana.

Perheeseen syntyi toinen poikalapsi, joka kuitenkin kuoli pienenä. Seuraavan lapsen tammikuussa 1924 syntyneen Marian syntymän Aleksi jo muisti. Tämän jälkeen perheeseen syntyi vielä kaksi poikalasta Arvo toukokuussa 1931 ja Ilmari lokakuussa 1932.

Arvo, Aleksi ja Ilmari

Pekka Vlasoffin isä Julian oli tullut Kiestingistä Jäämeren rannalle Petsamon Näsykkään. Aleksin tietojen mukaan Pekalla oli ainakin kaksi veljeä ja kaksi sisarta. Pekka oli perheen nuorin. Toinen veli oli ilmeisesti hukkunut Jäämerellä. Toinen veli oli joutunut maailmansotaan Venäjän armeijaan ja sille matkalle jäänyt mahdollisesti Mustan meren seuduille. Sisaret olivat naimisissa Petsamossa ja asuivat Kaakkurissa.

Annan äiti Varvara Lazaroff oli syntynyt Röhössä ja tullut 15-vuotiaana vanhempiensa mukana Petsamoon. Annan lapsuuden perheessä oli 12 tyttöä ja nuorimmainen kolmastoista lapsi oli poika. Anna oli tyttäristä nuorimmainen. Petsamoon lähdettiin hakemaan parempaa elämää, koska Karjalassa oli jouduttu syömään pettua. Parempi elämä löytyi, vaikka Petsamossakin olosuhteet olivat ankeat ja ankarat, mutta kalastus elätti heidät, vaikka työtä täytyi tehdä paljon.

Anna ja Pekka varttuivat molemmat Näsykän kylässä kahden joen yhtymäkohdassa Petsamo- ja Kaakkuritunturien välissä. Pekka kävi venäläistä koulua ja oppi siellä lukemaan venäläisillä kirjaimilla kirjoitettua tekstiä. Vartuttuaan hän hankki elantonsa kalastajana ja poronhoitajana. Anna huolehti kotitaloudesta ja ompeli omalle perheelle ja vieraillekin vaatteita. Nuorempana he molemmat kävivät useana vuonna Norjassa töissä kalatehtaassa. He asuivat talossa, jonka Pekan isä oli rakentanut. Myöhemmin Pekka rakensi taloon uuden puolen.

Perheessä elettiin varsin tavanomaista Jäämeren rannikon kalastajien elämää. Kalastuksen lisäksi poronhoito toi tuloja. Perheellä oli myös lemmiä ja lampaita. Pekkaa monet ovat muistelleet leppoisana huumorimiehenä. Anna oli vilkas ja musikaalinen. Hän lauloi kirkkokuorossa ja soitti haitaria korvakuulolta. Ortodoksisille karjalaisille kirkkomatkat olivat tärkeitä ja Aleksi muisteli niitä usein. Hän itsekin kuului myöhemmin ortodoksiseen kirkkovaltuustoon.

Anna kuoli sairauteen jo keväällä 1939, kun Pekka ja Aleksi olivat Jäämerellä kalastamassa. Pekka menehtyi syksyllä 1941. Silloin elettiin jo sota-aikaa ja perheen tilanne oli suuresti muuttunut, kun maailmansota oli ulottunut Suomeen ja Petsamoon. Aleksi oli aloittanut varusmiespalveluksen keväällä 1939 ja ollut mukana talvisodassa Sallan rintamalla. Väli rauhan aikana hän ehti olla hetken siviilissä, mutta joutui tietenkin mukaan myös jatkosotaan.

Sota-aika muutti tilanteen täysin. Aleksi oli ennen sotaväkeen menoa haaveillut moottoriveneen hankkimisesta, mutta se ei toteutunut. Hän oli sotilaspassinakin mukaan ammatiltaan kalastaja ja ollut isänsä mukana kalastusmatkoilla 12-13-vuotiaasta lähtien. Porot jäivät Petsamoon ja vuosia myöhemmin perheen poromerkki siirtyi Arvon käyttöön.

Petsamolaiset joutuivat evakkoon ja heidät sijoitettiin ensin Iihin ja myöhemmin Tervolaan Varejoelle. Mari oli avioitunut sodan aikana ja hänen esikoisensa oli syntynyt jo Petsamossa. Mari ja Eino asuivat Varejoella, josta he saivat kylmän tilan, joka kunnostettiin. Arvo asui perheineen jonkin matkan päässä omalla tilallaan. Aleksi ja Ilmarikin majailivat Varejoella ennen avioitumisiaan, mutta työt veivät heitä myös muualle. Veljesten sukunimi muuttui 1940-luvun lopulla suomalaiseksi Kaarniseksi.

Yhteyksiä vanhoihin petsamolaisiin pidettiin yllä. Aleksi löysi aviopuoli-sonsakin sitä kautta, vaikka Rauha ei koskaan ollut Petsamossa käynytäkään. Hänen tätinsä perhe oli kuitenkin muuttanut Etelä-Suomesta Petsamoon ja sodan jälkeen saanut uudistilan, jonne tarvittiin sauna. Aleksi tuli kahden kaverinsa kanssa rakentamaan sitä. Sodan jälkeen Aleksi oli alkanut tehdä rakennustöitä ja siitä muodostui hänen varsinainen ammatkinsa. Avioliittoonhan se asia johti ja Aleksi muutti Etelä-Suomeen ja asui Ryttylässä elämänsä loppuun asti.

Muut sukulaiset jäivät Lappiin eli pohjoiseen niin kuin ennen sanottiin. Mari menehtyi sairauskohtaukseen vuonna 1976. Arvo ja Ilmari asuvat edelleen perheineen Tervolassa. Aleksi kuoli keväällä 2009. Edellisenä kesänä hän oli täyttänyt 90 vuotta. Petsamolaisten vuosittaisiin juhliin hän osallistui lähes loppuun asti ja sukulaisia ja muita petsamolaisia tavattiin säännöllisesti. Petsamossakin hän kävi Rauhan kanssa usean kerran sitten kun sinne taas pääsi Neuvostoliiton tarinan päätyttyä.

Entinen kalastaja ei enää myöhemmin harrastanut kalastusta, vaikka kalaa söikin ja laittoi mielellään. Hänen paras kalapaikkansa taisi olla Riihimäen torilla, josta sai myös Jäämeren lohta, jota Aleksi oli nuoruudessaan kalastanut. Kalakauppiaskin oppi pian tietämään mistä tämä asiakas oli kotoisin.

Arvo Kaarninen 90 vuotta 25.5.2021

Petsamo-Seura muisti syntymäpäivää kukkatervehdyksellä,
koska korona-aika ei sallinut henkilökohtaisempaa tapaa
onnitella merkkipäivän johdosta.

Emme ole onnistuneet koronan vuoksi saamaan syntymäpäivähaastattelua tähän julkaisuun häneltä, mutta palaamme asiaan myöhemmin.

Arvo toimi Petsamo-Seura ry:n puheenjohtajana 2000-2009.

Onnittelut Yrjö Mosorinille hänen merkkipäivänsä johdosta

Pekka Vuononvirta

Haukiputaalla asuva, Yrjö Mosorin, täyttää 90-vuotta 21.10.2021. Yrjö syntyi kalastajaperheeseen, Petsamon Näsykässä, syksyllä 1931. Sen, minkä Yrjö oppi jo nuorena kotonaan, oli toisista välittäminen ja ahkeruus. Vanhempia piti auttaa kaikissa kotiaskareissa, sillä perheen lapsiluku oli suuri. Jo nuorena Yrjön innostus kohdistui eteenkin kalastukseen, metsästyseen ja marjastukseen. Noita harrastuksia Yrjö on saanut toteuttaa myöhemmin Haukiputaalla asuesaan mielin määrin.

Yrjö toimi Petsamo- Seuran puheenjohtajana kymmenen vuotta, vuodesta 1977 lähtien. Puheenjohtajana toimiessaan hän oli monessa mukana. Keskeisiksi asioikseen hän nosti tärkeät, tänäkin päivänä ajankohtaiset teemat: kotiseuturakkaus, petsamolaisuuden ja kulttuuriperinteen vaaliminen sekä muistojen tallentaminen. Nämä Yrjön esittämät teemat ovat edelleenkin voimakkaasti esillä ja ohjenuorana Petsamo-Seuran toiminnassa.

Petsamo - Seura ja Petsamolaista - vuosilehden lukijakunta haluaa onnitella aitoa petsamolaista, Yrjöä, merkkipäivänään.

Yrjö Mosorinin haastattelu Inarilainen sanomalehdessä löytyy linkistä,
<https://www.inarilainen.fi/kulttuuri/kiveliot-jylhan-petsamon-6.238.2021024.7d934e0a21>

Matka Antero Kuittisen lapsuuteen Petsamossa ja evakkojen jälkeisiin elämänvaiheisiin

*Leila Orvokki Sert (Anteron tytär) ja
Ceylin Esmeralda Dilara Sert (Anteron tyttären tytär)*

Aari Eino Antero Kuittinen syntyi 02.10.1933 Kittilässä. Hänen ensimmäinen lapsuudenmuistonsa on niinkin varhainen kuin kahden vuoden iässä tapahtunut muutto Petsamoon (saam. Peäccam/Beahcán). Antero istui muuttoautossa äitinsä Mary Alba Adelen sylissä. Perheen isä, Eino Henrik Kuittinen, oli saanut Petsamosta metsänhoitajan viran. Äiti Alba taas toimi Lottajärjestön puheenjohtajana Petsamossa.

Niinpä Kuittisten perhe - äiti, isä, pikku-Antero ja siskot - pääsivät uuteen kotiin, metsänhoitajan virkataloon.

***Pikkulapsen touhut**

Pienen lapsen elämä Petsamossa pyöri kodin ja kavereiden ympärillä. Ennen kouluikää Anteron kavereina olivat paljolti omat siskot. Paras kaveri oli Rauni-sisko. Raunin kanssa Antero opetteli ajamaan polkupyörällä. Pikkuinen Antero kuljeskeli kotikonnuilla Petsamossa siskonsa Raunin vanavedessä. Rauni tapasi käydä uimassa koskenpoukamassa ja Anteroa siskon uintireissut pelottivat. Kouluiässä Antero-kin sai enemmän poikakavereita - metkut ja leikit täyttivät lapsen mielen.

***Koti ja kotiityöt**

Kotitöitä tekivät kaikki lapset; esimerkiksi vanhin sisko, Ines, hoiti Anteroa. Apua tarvittiin lisää, sillä virkataloon piti pumpata vesi Trifonajoesta. Kauppa-asioilla-kin piti jonkun käydä. Petsamon lastenkodista Kuittisten perheeseen adoptoitiin

12-vuotias reipas, nuori Sergei näistä toimista huolehtimaan. Pikku-Antero pääsi joskus Sergein mukana kauppareissuille.

Perheen apuna ja ystävinä olivat myös koirat. Ensin lemmikkinä oli Rex, tärkeä ystävä, joka menehtyi syötyään myrkyä. Rexin jälkeen perheeseen tuli toinen koira, Pax. Pax oli rauhallinen ja uskollinen kaveri. Pahaksi onneksi Pax jäi saksalaissotilaiden auton alle. Pax haudattiin Parkkinaan johtavan tien varteen.

***Tyttöjen leikit**

Anteron siskoista Anja ja Aira viettivät usein pumppuhuoneessa aikaa tyttökavereineen. Rauni-siskolla oli paljon kavereita, joiden kanssa hän istui olohuoneessa. Tytöt kirjoittelivat papereille salaisia juttujaan ja jakoivat papereita toisilleen. Ulkosalla tytöt leikkivät pihaleikkejä. He hyppäsivät hyppynarua ja ruutua. Hiekkaan tehtiin ruutuja ja ristejä. Hyppyleikeissä kiveä potkittiin eteenpäin.

***Poikien leikit**

Antero ja kaverit touhusivat ruokasalissa rakennellen muun muassa sähkömoottoria. Rauni-sisko katsoi kerran ihaillen, kun Anteron kaveri Unto riisui saappaansa sisälle tullessaan, mutta Untopa vain käänsi saappaansa ylösalaisin, karisti roskat saappaiden sisältä - ja laitto ne takaisin jalkaansa.

Raunin katse ei ollutkaan enää niin suopea. Ulkona pojat tutkivat ympäristöä ja tekivät kepposiaan. Sotaleikkejä leikittiin paljon ja joskus käytiin elokuvissakin. Kotipihalla Antero rakensi noin metrin mittaisia lentokoneita - ja niitä sitten vedettiin perässä.

***Tyttöjen ja poikien yhteiset puuhat**

Talvella käytiin hiihtelemässä tuntureilla. Kesäisin kahlattiin vuononrannassa. Laskeveden aikaan kaiveltiin hiekkaa; pommien jäljiltä hiekkaan oli jäänyt kuoppia. Kerran eräs tytöistä putosi pommikuoppaan, mutta Rauni sai hänet pelastettua.

***Koulu**

Parkkinan koulu oli hieno. Sitä Antero ehti käydä vain hetken aikaa, sillä saksalaissotilaat ottivat sen haltuunsa ja perustivat sinne muun muassa elokuvateatterin. Korvaukseksi lapsille rakennettiin parakkikoulu vuonon rannalle Trifonaan. Ruoka kouluun haettiin muualta.

Koulussa petsamolaislapset oppivat asioita, kuten missä tahansa muuallakin. Tylsää ei ollut. Koulunkäynti oli Anteron mielestä mukavaakin - hän oli melko hyvä op-

pilas. Oppitunneista pienille oppilaille jäi mieleen kaikenlainen oheistoiminta, eikä niinkään opetuksen sisältö.

Jälki-istuntoon jäätiin silloin tällöin, niin Antero, kuin kaveritkin. Jälki-istunnot eivät harmittaneet, sillä nuoret pojankoltiaiset seurasivat sivusta, kuinka opettajan luona vieraili sotilas. Poikien ajatuksia kuvasi osuvimmin Anteron koulukaveri Las-se, joka nappasi seinältä pesäpallomailan ja laittoi sen jalkojensa väliin. Opettaja ryntäsi kysymään, että mikäs niitä poikia nyt niin naurattaa.

***Sattui ja tapahtui**

Elämä oli hetkessä elämistä. Anteron koulukaveri Unto paimensi toisinaan lehmii. Lehmillä oli osuvat, poikiakin naurattaneet nimet: Lykky ja Lauha. Lehmien toimien seurailu viehätti lapsia.

Eräs kavereista, Laukosen Jaakko, asui puolimatkassa rinnettä Trifonan ja Parkkinan välillä. Jaakolla oli Jeppe-koira, joka haukkui iloisesti, kun Antero tuli kylään. Kerran sitten haukkua ei kuulunut ja Jaakko kertoi Jepen kuolleen. Naapurin pikkupojalle Jaakko kertoi Jepen olevan taivaassa. Pikkupoika ihmetteli, mitä Jeppe siellä tekee. ”Pieree ja paskantaa”, vastasi Jaakko.

Anteron koulukaveri Jussi, jonka vanhemmat olivat kalastajia, kutsui Anteron toisinaan kotiinsa. Jussilla oli tapana ottaa ruokaa kattilasta, laittaa pöydälle - ja syödä.

Vanhempien selän takana kepposteltiin. Äiti ja isä lähtivät kylään vannottaen tyttäriällään, ettei vieraita saa tuoda kotiin vanhempien poissa ollessa. Kiusaus oli liian suuri; kavereita kutsuttiin talo täyteen. Vanhempien palatessa saatiin muut kaverit ulos ajoissa, mutta yksi vieraista eksyi kellariin. Isän tarkistaessa illalla ovet, vieras jäi satimeen. Paikalle kutsuttiin konstaapeli Uurasmaa tutkimaan jalanjälkiä. Lopulta tytöt tunnustivat tottelemattomuutensa.

Lähistöllä oli varavesiallas ja pojilla oli tapana touhuta sen lähellä. Siellä Anteron ja Lassen välille syntyi kerran paininujakka - ja molemmat putosivat painiessaan altaaseen. Anteron jalka osui betonikaiteeseen ja jalkaan jäänyt arpi on Anteron mukaan ainoa näkyvä muisto Petsamosta. Toisinaan tytöt ja pojat intoutuivat pelaamaan suosittua nelimaalia. Tämän pelin tuoksinassa tapahtui hauska juttu: eräs tytöistä kyykistyi kesken pelin, Antero lähti katsomaan mikä on hätänä, tyttö tiuskaisi, että mene, tai kusen kintuillesi. Niin siinä sitten kävi, että Antero-raukka sai pissasuihkun jaloilleen.

Tytöistä oli iloakin. Kerran eräs Niina-tyttö kirjoitti Anterolle näin: ”sinun kanssas ois kiva lähteä tuntureille!”

*Mielessä säilyneitä kaverien nimiä, joita 87-vuotias Antero tänäkin päivänä muistelee -omat sisarukset; Ines, Anja, Aira, Rauti, Outi ja Sergei

-Karjalaisen lapset; Tauno, Pertti ja Milja (jota kutsuttiin Milkiksi - Outin kavereita)
-Laukosen Jaakko -Raekallion Unto -Hepoahon lapset; Veikko (oli paljon itseksseen), Annikki, Elina, Pirkko, Matti

-Laitisen pojat (Anteron mielestä kivoja poikia); Reino (lempinimeltään Lepojussin Rengasperse), Lasse (jolle Antero antoi lempinimen Sinippi), Yrjö (lempinimeltään Mäski), viheltelevä Olavi (lempinimeltään Viksla) (Anteroa itseään kutsuttiin Pojuksi

Kesäkuun 6. päivä 2021 historia oli läsnä, kun 87-vuotias Antero soitti vanhalle petsamolaisystävälleen, 85-vuotiaalle Olavi Laitiselle eli Vikslalle. He turisivat menneistä ja nykyisistä tapahtumista. Petsamossa alkanut ystävyys uudistui, kiitos Petsamo-Seuran puheenjohtajan, Toivo Kunnarin, joka hyvän tilannetajun omaavana Olavin puhelinnumeron Anterolle välitti.

Kuvassa Sergei 1968

*Antero Kuittisen myöhemmät vaiheet

Talvisota ajoi perheen evakkoon, mutta palamaan päästiin Petsamoon sodan loputtua. Jatkosodan myötä petsamolaiset joutuivat taas evakkoon, eikä paluuta enää ollut. Kuittisten perhe asui tämän jälkeen Iissä, josta Antero lähti Helsinkiin - ja valmistui arkkitehdiksi, sai dosentuurin, väitteli tekniikan tohtoriksi ja toimi yliarkkitehtinä Ympäristöministeriössä.

Antero teki aikuisiällään vielä yhden matkan Petsamoon. Seistessään kotinsa raunioilla ja suunnatessaan katseensa tuntureille, ymmärsi metsänhoitajan poika, että aivan kuin puillakin on juurensa, Petsamon lapsen juuret ovat syvällä Petsamon maaperässä. Antero tunsi,

että hänen on tallennettava elämäntapahtumansa kirjaksi.

Niin syntyi teos ”Kolme matkaa Petsamoon”. Petsamo-seura otti teoksesta toisen painoksen, joka ilmestyi Tarton rauhan 100-vuotisjuhlavuotena 2020. Jos kirja kiinnostaa, voit tilata sen Petsamo-Seuran sivuilta.

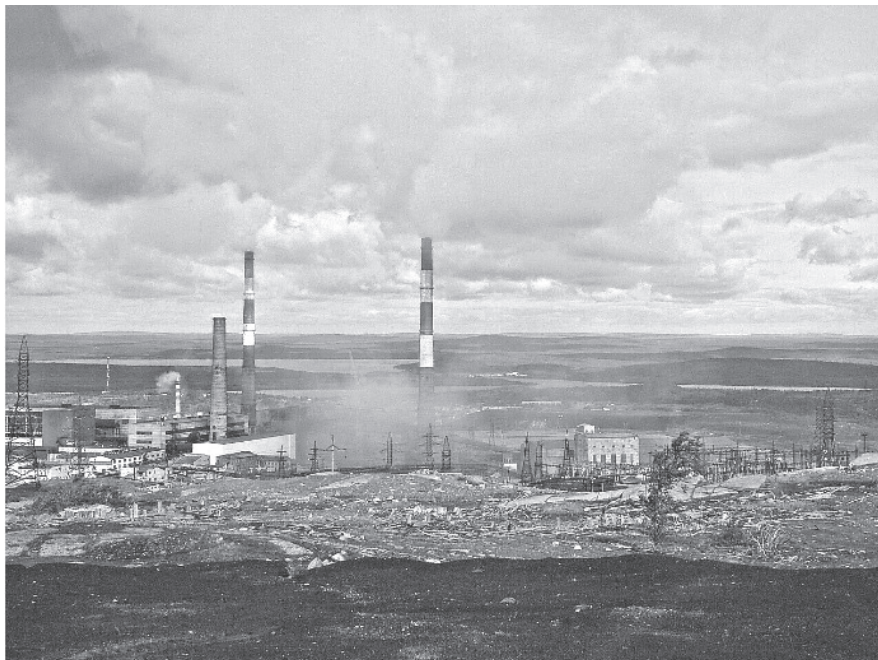
Sinun kanssas ois kiva lähteä tuntureille!

Kolosjoen sulatto – Petsamon nikkelin ytimessä

Esko Vuorisjärvi

Petsamon nikkelin satavuotinen historia tuli eräällä tapaa päätepisteeseensä viime joulukuussa. Silloin lopultakin suljettiin Kolosjoen kylän tuntumassa ollut sulatto ja ainakin norjalaiset huokaisivat helpotuksesta. Vaikka rikkidioksidipäästöt olivatkin kulkeutuneet sulaton pitkän piipun kautta etupäässä itään, Venäjän suuntaan, oli tuuli aina joskus puhaltanut Norjaankin päin.

Sulaton historiaa voi tarkastella myös omana kokonaisuutena ja sen historia on ollut ehkä vielä värikkäämpi kuin koko kaivoksen historia. Osallistuihan vuosien varrella sulaton rakentamiseen suomalaisia, englantilaisia, kanadalaisia, saksalaisia ja vuodesta 1945 eteenpäin venäläisiä. Kuvaan seuraavassa sulaton kohtaloita vain kaivoksen suomalaisaikana, koska venäläisajalta ei ole käytettävissä kirjallisia lähteitä.

Monenlaisia suunnitelmia

Nikkelimalmia Petsamosta löytyi jo vuonna 1921, mutta kesti vuoteen 1934 saakka ennen kuin tutkimukset olivat niin pitkällä, että voitiin todeta malmin nikkelipitoisuus, alueen laajuus ja rakennettava infrastruktuuri sellaisiksi, että kannattava kaivostoiminta olisi Petsamossa mahdollista. Kesäkuussa 1934 Suomen valtio ja

kanadalainen, maailman nikkelimarkkinoita hallitseva The International Nickel Company of Canada (Inco) ja Suomen valtio allekirjoittivat sopimuksen, joka takasi yhtiölle malmin hyödyntämissopimuksen eli konsession 50 vuodeksi.

Ensimmäisissä suunnitelmissa louhittava nikkelimalmi oli tarkoitus viedä Amerikkaan jalostettavaksi. Tämän vaihtoehdon varalta tehtiin kesällä 1936 Kolosjo-ki-Liinahamari -radan kartoitustöitä ja arvioitiin rakentamiskustannuksia. Ne olisivat olleet niin suuret ja kuljetusolosuhteet talvella niin epävarmat, että Inco katsoi sittenkin paremmaksi vaihtoehdoksi sulaton rakentamisen Kolosjoelle, tosin päätös tästä tehtiin vasta 1938. Tässä suunnitelmassa sulaton tuote matte, jonka nikkeli-
pitoisuus oli yli 50 % oli tarkoitus kuljettaa Kanadaan puhdistettavaksi ja tässäkin tapauksessa kuljetus olisi kuitenkin tapahtunut Liinahamarin sataman kautta.

Valittu sähkösulatusmenetelmä vaatisi runsaasti sähkövoimaa ja sitä saataisiin Paatsojen yläjuoksulla olevasta Jäniskoskesta. Sopimus kosken vesivoiman käytöstä tehtiin Petsamon Nikkeli Oy:n ja valtion välillä talvella 1938.

Kaivoksen avaaminen ja voimalaitoksen ja sulaton rakentaminen olivat hyvässä vauhdissa marraskuussa 1939. Kuun viimeisenä päivänä venäläiset nousivat maihin Liinahamarissa, alkoi talvisota ja kaivoksen kehittäminen sai pian kokonaan uuden suunnan ja uudet isännät pois lähteneiden kanadalaisten tilalle.

Sulatto valmistuu, matte viedään Saksaan

Talvisodan rauhan suurimpia yllätyksiä oli se, että venäläiset luopuivat valloittamastaan Petsamosta. He edellyttivät suomalaisilta vieläpä lausumaa, että saavat kaivoksen laitteineen koskemattomana takaisin. Venäläisten ”hyväntahtoisuuden” syistä on esitetty erilaisia näkemyksiä. Itse pidän uskottavimpana talvisodan rauhanneuvotteluihin osallistuneelta lähetystösihteeri Johan Nykoppilta kuulemaani arviota. Hänen mukaansa venäläiset varoivat maailmansodan avoimessa tilanteessa ärsyttämästä brittejä, eivätkä ottaneet Petsamoa ja siellä ollutta kaivosta. Sotavankitietojen mukaan venäläisiä oli ankarasti varoitettu kajoamasta kaivoksen omaisuuteen, joka oli venäläisten mielestä siis englantilaista. Incohan oli halunnut, että konsessiosopimus tehdään sen englantilaisen tytäryhtiön The Mond Nickel Companyn (Mond) ja Suomen valtion välillä ja se päätös osoittautui talvisodan rauhassa kyllä Suomen onneksi. Varsinaista kaivostoimintaa varten Mond perusti vielä suomalaisen tytäryhtiön Petsamon Nikkeli Oy:n.

Kevään 1940 mittaan tehtiin Lontoossa ja Berliinissä ja varmaan Moskovassakin suunnitelmia siitä, miten Petsamon nikkelin suhteen edetään. Englantilaisten tavoitteena oli pitää edelleen Mondin konsessio, mutta hidastaa samalla kaivoksen käyttöön ottoon tähtääviä töitä. Saksalaiset, joiden nikkelin saanti Incon kaivoksilta Sudburystä Kanadasta oli sodan vuoksi katkennut, halusivat puolestaan saada no-

peasti Petsamon nikkelikaivoksen tuotannon käyntiin ja käyttöönsä. Kun venäläisetkin pistivät lusikkansa tähän soppaan ja vaativat pääsyä kaivokselle, oli suomalaisten helppo valita kumppaninsa. Talvisodan jälkeen pelättiin venäläisten jatkavan yrityksiään Suomen valloittamiseksi ja tässä tilanteessa Saksa oli ainoa realistinen vastapaino Neuvostoliiton pyrkimyksille. Englantilaiset ja Mond vetäytyivät Petsamosta, heidän sijaan tilalle tulivat saksalaiset ja I.G. Farbenindustrie Aktiengesellschaft (IGF).

Sulaton perustamistöitä jatkettiin heinäkuusta 1940 lähtien saksalaisella rahoituksella ja pääosin Saksasta tulevilla tavaratoimituksilla. Ne takkuilivat välillä, mutta pääsivät kunnolla vauhtiin alkuvuodesta 1942. Saksalaisten tavoite oli edelleen saada kaivos ja sulatto mahdollisimman nopeasti tuotantokuntoon. Jäniskosken voimalaitos ja sähkölinja Kolosjoelle valmistuivat koekäyttöön elokuussa 1942 ja täyteen toimintakuntoon voimalaitos tuli saman vuoden joulukuussa. Sulaton käyttöönottoa viivästytti usealla kuukaudella se, että Outokumpu Oy ei pystynyt tai ei halunnut toimittaa kuparilankaa Jäniskosken voimalaitostyömaalle kesällä 1942. Täysimittainen tuotanto sulatossa alkoi vasta heinäkuussa 1943, kun toinenkin sulatusuuni saatiin toimintakuntoon.

Sulaton käynnistämisessä oli myös suuria teknisiä vaikeuksia. Ne johtuivat osittain uuden sähkösulatusmenetelmän käyttöönotosta ja siitäkin, että saksalaiset pyrkivät päämääröönsä sulatusprosessin käynnistämisessä tuntematta kaikkia asiaan vaikuttavia tekijöitä. Vaikeuksia aiheutui myös kokemattomasta henkilökunnasta ja siitäkin, että kaivoksen malmi olikin sen laatuista, että ilman lisäponnisteluja ja kehitystyötä malmi ei soveltunut valittuun sulatusmenetelmään. Se, mikä toimi kuparin sulatuksessa Outokumpu Oy:n Imatran sulatossa, ei toiminutkaan Kolosjoella nikkelin sulatuksessa.

Saksalaisten hädästä, mutta myös ylemmyydetunnosta kertoo se, että keväällä 1943 he toivat kotimaastaan kaivokselle 18 mallityöläistä. Heidän piti osoittaa kirjavalle työntekijäjoukolle, joka koostui monen maan kansalaisista ja sotavangeista, millainen työtahdin piti kaivoksella olla. Ei ole tiedossa, moniko saksalaisista mallityöläisistä työnskenteli nimenomaan sulatossa, mutta nolosti kokeilu kuitenkin päättyi. Mallityöläiset lakkoilivat huonon ruuan vuoksi ja osoittautuivat muutenkin sopimattomiksi pohjoisen karuihin olosuhteisiin. Heidät palautettiin vähin äänin takaisin Saksaan.

Kun tuotanto ei lähtenytkään käyntiin suunnitellussa aikataulussa, käytti englantilaisten tiedusteluorganisaatio tilannetta hyväkseen. Väitettiin, että sulaton käyttöönotto oli viivästynyt siitä syystä, että englantilaisten oli onnistunut suuresti vaikeuttaa ja jopa estää eräiden tarvittavien koneen osien perillemeno Ruotsista Kolosjoelle. Tämä paikkansa pitämätön tieto esiintyi jopa vuonna 1952 julkaistussa laajassa englantilaisessa taloudellisen sodankäynnin historiassa. Siinä väitettiin, että edellä

kerrotusta syystä Saksa olisi saanut Petsamosta nikkeliä vain vähäisen määrän, jos ollenkaan.

Olen keskustellut aikanaan asiasta kaivoksen sodan aikaisen johtajan Paavo Haapalan ja Saksan Helsingin lähetystön lehdistöattasean Hans Metzgerin kanssa. Haapalan kertoman mukaan ainakaan kaivoksella ei ollut havaittu mitään koneen osien puuttumista. Metzger, jolla oli sodan aikana kanavat auki moneen suuntaan, ei ollut kuullut koskaan mistään koneen osien puuttumisesta.

Saksa sai Petsamosta sulaton tuotetta mattea 15661 tonnia, mikä vastasi 8770 tonnin nikkelimäärää. Saksaan vietiin ennen sulaton valmistumista ja myös sulaton käyttöaikana raakamalmia, josta saatiin useita tonnia puhdasta nikkeliä. Syksyyn 1944 mennessä Saksa sai Petsamosta nikkeliä määrän, joka vastasi maan sodan ajan kulu-
tuksesta jopa 87 %. Petsamosta oli näin ollen tullut välttämätön, elintärkeä osa Saksan sotapotentialiaalia. Kuljetukset tapahtuivat pääosin Kirkkoniemen sataman kautta.

Sulaton suomalaissaksalaisen ajan loppu

Saksan tappion alkaessa hämmöttää yhä lähempänä pyrkivät suomalaiset yhä kiihkeämmin rauhaan suuren naapurinsa kanssa. Se onnistui syyskuussa 1944 ja yhtenä rauhanehtona oli Petsamon luovuttaminen Neuvostoliitolle, toisena saksalaisten häätäminen Lapista syyskuun 15. päivään mennessä. Vetäytyessään Lapista saksalaiset noudattivat poltetun maan takatiikkaa eli hävittivät kaiken, mistä olisi saattanut olla venäläisille jotakin hyötyä.

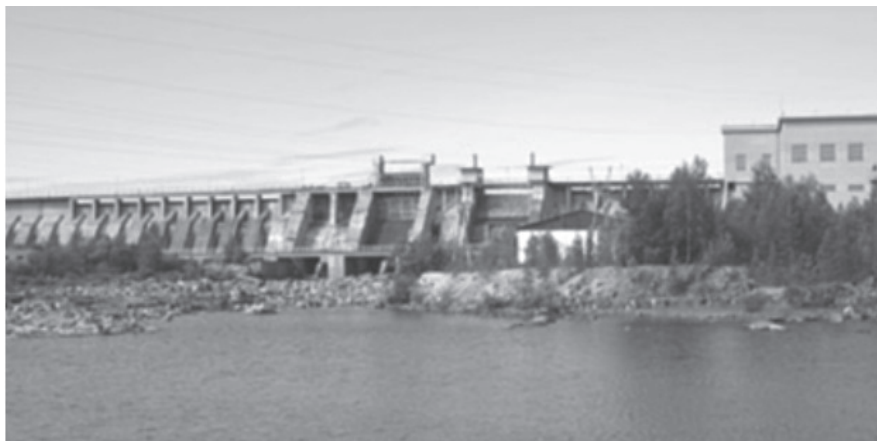

Viimeiset suomalaiset poistuivat Kolosjoelta 15.9. Sitä ennen oli kymmeniä evakuoitokolonnia lähtenyt Petsamosta, mukanaan muun muassa Petsamon Nikkeli Oy:n arkisto. Kaivoksen ja sulaton toiminta oli ajettu alas ja kaivos jätettiin vahingoittumattomana saksalaisille.

Suursodan tilanne heikkeni saksalaisesta näkökulmasta katsottuna nopeasti ja heidän aikomuksensa jatkaa kaivoksen ja sulaton toimintaa osoittautui pian mahdottomaksi. Adolf Hitlerin päähänpintymä siitä, että Saksa ei voi voittaa sotaa ilman Petsamon nikkeliä oli menettänyt merkityksensä. Saksalaiset vetäytyivät Petsamosta lokakuun alussa ja räjäyttivät lähtiessään sulaton piipun sulattorakennuksen päälle. Saman kohtalon koki Jäniskosken voimalaitos. Juuri valmiiksi saamansa 5 – 6 metrin paksuisen betonisen konehuoneen suojakannen saksalaiset räjäyttivät turbiinien päälle.

XXXX

Sulaton tarina ei kuitenkaan loppunut tähän. Sodan jälkeen kaikesta oli tietysti pulaa ja nikkeli oli edelleen tärkeä raaka-aine terästeollisuudessa. Venäläiset vaativat ja saivat sodan jälkeen kaikki yhtiön, siis Petsamon Nikkeli Oy:n piirustukset. Tietävästi sulatto rakennettiin uudelleen näiden alkuperäisten piirustusten mukaan, samoin Jäniskosken voimalaitos, jonka rakentamiseen myös suomalaiset osallistuivat ns. saksalaissaatavien vastikkeena. Toukokuussa 1947 aloitetut rakennustyöt etenivät niin, että heinäkuussa 1950 saatettiin ottaa ensimmäinen turbiini käyttöön. Ilmeisesti samaan aikaan käynnistettiin työt myös Kolosjoen uudelleen rakennetussa sulatossa.

Petsamon ensimmäinen sulatto oli tuotannossa parisen vuotta, toinen noin 70 vuotta. Olen kaksi kertaa käynyt sulaton etupihalla, pääsemättä lupauksista huolimatta

tutustumaan itse sulattoon. Avautuisivatko ovet kylmenneeseen sulattorakennukseen vielä kerran? Jää nähtäväksi.

Lähteet:

Esko Vuorisjärvi: Petsamon nikkeli kansainvälisessä politiikassa 1939-1944, Ota-va 1990

Eugen Autere-Jaakko Liede: Petsamon nikkeli, Taistelu metallista, Vuorimiesyhdistys-Bergsmannaföreningen ry 1989

Jalostuuko nikkeli Petsamon matkailuhelmeksi

Viidessä vuodessa Liinahamariin nousisi Saariselän kokoinen ”lomakaupunki” noin 300 000 vuosittaiselle matkailijalle 20 miljardilla ruplalla. Suunnitelmassa on useita hotelleja, uusia teitä, pieni lentokenttä sekä monenlaisia luontoaktiviteetteja erityisesti talvimatkailijoille. Petsamon nikkeli-kaivoksen sulattamo lopetti toimintansa joulukuussa 2020. Sulattamossa jalostettiin kaivoksen nikkelimalmi ja aiheutti laajaa ympäristötuhoa, joka havaittiin Suomenkin puolella. Kaivoksen omistajayhtiö Norilsk Nickel aikoo rakentaa Liinahamarista suuren matkailukeskuksen ja on muodostanut sitä varten uuden yhtiön ”Port Liinakhamari”. Sen tavoitteena on kehittää Muurmannin alueen matkailua ja keskittyä erityisesti Liinahamariin, kertoo yleisradio 24.2.2021. Uutinen perustuu Barents Observer uutissivustoon, jonka mukaan matkailusuunnitelmaa on esitelty Kremlissä Moskovassa.

Seppo.J.Partanen

Petsamo oli outo ja ihmeellinen maa

Jutun koosti topi

ja petsamolaiset olivat kummaa kansaa ”suomalaisten” silmissä. Petsamoon kulkeutui monia kirjailijoita ja tutkijoita. Näinkin he näkevät tuon kummallisen maan kolkan ja ihmiset.

Jaakko Oskari Ikola kirjailijanimeltään Vaasan Jaakkoo (14. elokuuta 1887 Alahärmä – 10. maaliskuuta 1951 Vaasa) oli eteläpohjalainen toimittaja ja Vaasa-lehden päätoimittaja, kokoomuksen kansanedustaja sekä kirjailija, joka tuli tunnetuksi Vaasa-lehdessä ilmestyneistä eteläpohjalaisella murteella kirjoitetuista pakinoista.

(kuvitus topi)

Petsamhon valaskaloja onkimhan. (1924)

Vaasan Jaakkoo.

Suutaria tarvitaas. — Klondeikin kauppias. — Petsamon hotelli ja mailmansoran siunaukset.

Kun me siinä venhen pohjalta matkareppujamma valikoottimma Kunnallisneuvoksen kans, ennenku maihi astuthin Parkkinan rannas, äkkäs se jotta sen housunpultut olivat mennehet matkan varrella pahoo kruttuui. Olivat nii mones kiärtees koipien ympärillä, jotta hra Kunnallisneuvoksen mahtava ja arvovaltaane kruppi näytti seisoivan kahren tukevan korkkikruuvien päällä.

- Kuinkas mä, kansani erustaja voin tällääses putsus astua kansan nähtäväksi — haikaasi Kunnallisneuvos. - Mun pitää ensi töiksi heti rantahan päästyä mennä johki krääätärinliikkeesehe ja prässööttää nämä housut. Mutta suuri oli hra Kunnallisneuvoksen ällistys, ku laivamieheltä sai kuulla jotta

- Prässirautaa ei oo Petsamos muilla ku kruununfoorin frouvalla!

- Mitä?! - Eikö tääl’oo krääätäriä koko Petsamos?

- Ei oo! Eik’oo suutariakaa. Eikä nikkaria, eikä muitakaa käsityälääsiä - seliitti miäs.

Niin on hullusti asiat Petsamos. Mitä uutta vaatetta hankithan, se tuarahan valmiina Norjasta. Samoon on kenkien laita. Ku repeemähän eli ratkeemahan rupiaa, nii sellaasta hantvärkkäriä ei oo koko Petsamos, joka pystyys vähä ihmiste laihi kor-

jaamaha. Sitä varte ei verhoja paljo paikkaallakkaa, pirethän vai sellaaasina riapuu-na päällä nii kauan ku py-syyvät. Nikkarinpuutteen tähre on sellaaasten ihmisten, jokka voisivat varojensa puaesta jotaki teettää, niinku virkamiesten ja kauppiasten huanekalut — pakkalaatikoota, kolmijalkaasia lavittoota ja jos jotaki Aatamin-ai-kaasta tyyliä. Katkerasti ihmiset valittelivat, jotta lavittanki pitää tilata Tamperehelta eli Etelä-Norjasta asti, ja ku perille viimmee tuloo, nii on luajan lykky, jos siin’ on kolme tervestä jalkaa jäljellä.

Suutaria, kräättäriä, nikkaria ja muita sellaaasia hantvärkkiä siälä tarvitaas. Samoon on Pohjoos-Norjas aiva yhtä suuri puutos käsityölääsistä. Tavalline rajasuutari ote-taas siälä suurella riamulla vastahan. Sitä kannetaas pönttöönsä päällä riamusaatos taloosta taloohi.

Ludvik Munsterhjelm

Rannasta ohjattihiin meirät kauppias Ludvik Munsterhjelm in asuntohon, johna kauppiahan iloone ja hauskannäkööne norjalaane frouva otti meirät lämpöösellä kaffikullalla vastahan. Frouv’ on suuren mailman naine, tohtorin tytär Tromsööstä, kirjallisesti sivistyny ja herttaane ihmine. Isäntä itte oli pitkä solakka hiano miäs, josta heti huamas olevansa tekemisis tavallisuudesta poikkiavan kauppiahan kans. Kaffipöyräs keskusteltihin jo Hamsunista ja Ibsenistä. – Tääläpä vasta fiiniä kaup-pamiähiä on! - imehtelimmä me. Koitin ottaa vähä tarkempaa selvää tästä merkilli-sestä miähestä ja sainkin kuulla imhellisiä asioota.

Tämä »Klondyken kauppias» Munsterhjelm, on varsinaaselta ammatiltansa eläin- ja kasvistiäteelijä, joka tutkimusmatkoolla on kiärtäny Kiinat, Jaapanit ja Huippuvua-ret. Paljo merta ja maata on se miäs nähny. Ja nyt s’oon ruvennu kauppiamiäheksi Petsamoho ja lyä rahaa ku roskaa. Myy niiskua, tupakkia, kaffia, sokuria, paitoja, housuja, fläskiä, karamälliä, valeskelloja ja mitä vai. Ja ostaa kans mitä Petsamon kalastaja ja syränmaan kolttaaijia vai kiinni verestä, ilmasta ja maasta saa. Sille tua-raham kalaa, nahkoja, villoja, heiniä j.n.e.

Ku mäkin tein kauppaa sen puaris ja ostin po-ronnahaasta tehryt toffelit, tuli sinne yks äijän-känttyrä, joll’ oli kainalos nii suuri kuallu krapu, jott’ oikee hirvitti. Paperossilooran ja markan antoo kauppias siitäki. Se oli Jäämeres elävä kuariaane nimeltä krevetti, joka muutoon koi-viltansa ja saksiltansa muistuttaa krapua, mutt’ on krupiltansa aiva ympyriääne ku filipunkki ja sen kokoonenki, punane färiltänsä. Kun oikaasi sen koivet, nii kyynärää pitkät olivat! S’ oli ku mikäki pyykkilavitta ku sen tälläs laattialle sei-

somhan. Sanoo se kauppias, jotta sitä voi syäräkki, mutta nurkkaha mä sylkääsin ja sanoon, jotta ainaki multa se jää vissisti maistamata.

Hotelli Munsterhjelm

Suamen Matkaaluyhristys on huvimatkaalijoota varte majatalooksi hyyränny Pet-samos yhrestä karjalaasesta tuvasta toisen pään, joh' on kaks pikkuusta ja matalaa kamaria. Tätä viarastalua hoitaa kaupp. Munsterhjelm ja neljä paksuunta äijää meistä sijootettihin sinne. Ne oli nii mataloota huanehia ja soukat ovet, jotta hätinä me mahruumma sisälle.

HOTELL MUNSTERHJELM

Klasit oli ku flikkaan lutis pikkuuset. Niis oli kuus kämmenen kokoosta kruutua, n'otta ku mä ja Hermannin koitimma yhtäkaa klasista kattella, nii ei kummankaa mahtunu ku toinen silmä klasihin. Nenä otti foorilautaha ja toisella silmällä sai vai kattella. — Mutta me soviimma sitte Hermannin kans niin jotta kattothin vuoron perähän.

Mutta puhhasta ja kaikin pualin piäntä ja siävää niis huanehis oli. Ja oikee rautasän-gyt. Mutta laattialaurat kiikkuuvat ja notkuuvat melkee ku olis Jäämerellä kulkenu. Vaikka ovet ja laattiat oli hiaralla ja verellä nii purkkihiksi hinkattu jotta puu loisti valkoosena, ja seiniski oli aiva uuret kuvaaset tapeetit, nii joka paikasta pisti väkevä sualan haju nenähä muistutti, jotta ollahan kalamailmas ja Jäämeren rannalla.

Nämä karjalaaset tuvat, jonna tämä majatalooki sijaatti, ovat rakennetut sillä lailla, jotta kaikki ihmisten ja eläinten huanehet ovat saman katon alla. Siin' on väentupa, navetta, talli, heinälarot ja muut tarveshuanehet viäretyste ja ovi vai välis. Kukoot ja kanat asustaavat parhaasta päästä väentuvas. Ei tarvitte talvella mennä ulkoilmana ollenkaa. — Ulkuapäi on tällääne Petsamon »taloo» matala, harmaa, vino ja väärä hökkeli. Se muistuttaa meirän puales jotakin torpan vanhaa ulkokartanua. Katto on mättähistä. Tälläästä nutukylää on koko Näsykän kylä, jok' on Parkkinan kylästä nuan kilometrin pääs jokia ylhäpäi.

Parkkinan kyläs on kumminki joitaki parempiaki rakennuksia, jokk'on siltä aijalta ku Petsamo vielä kuuluu Venäjälle. Parkkina oli siilloon Petsamon hallintakeskus. Siäl' on suurellaane kansakoulu, pari luasterille kuuluvaa pyhiinvaeltajia varte rakennettua rakennusta, nykyne Petsamon apteekkitaloo ja ent. venäläinen pappila, jonna nyt asuu Petsamon lääkäri. Samas rakennukses on piäni sairaala. Lääkärinhoi-

ron ja lääkkehet maksaa Petsamos kokonansa valtio. Apteeki saatiin vasta kesällä 1922. Ilmaasta apuansa tarjoo ihmisille vielä sairahanhoitaja ja kätilö.

Kylän toimeliahin ja kätevin miäs on yks ryssä, joka kymmenkunta vuotta sitten tuli Petsamhon niis meiningiis jotta rupiaa munkiksi. Mutta hyvä jumala johtiki asiat sillä lailla, jotta tämä kunnan miäs rakastuuki luasterin ylimmääsellä portahalla yhtehe karjalaasehe flikkaihmisehe. Siit' oli se seuraus jotta miäs paiskas luasterin portin vähä äkkiää kiinni, nai sen flikan ja rupes tavalliseksi ihmiseksi. Kaks paljasta kättä oli alkaes, mutta tyällä ja tarmolla on nii pärjänny, jotta on rakentanu jo kaks oikiaa ihmismoosta talua, joista toisen on nyt hyyränny Munsterhjelmille.

Parkkina oli silloin hyvin harvaan asuttu

Kaikkia on miähelle siunaatunu: lehmiä, lampahia ja lapsia, n'otta s'oon ny Parkkin kylän suurin ja rikkahin taloolline. Muuta vikaa ei täs ryssä oo ku se, jottei se osaa suamen sanaa. Kaikki kyläläaset kunnioottaavat sitä ja panoovat aina erestänsä puhumhan, ku on jotaki yhtehöösiä asioota ajettavana. Eikä se tyhmä miäs ookkaa. Ei nauti väkijuamia, eikä polttale. Se saa kirvehellä muutaki tehtyä ku kiälehensä haavoja.

Omituust' oli nährä jotta kyläs oli kaikki airat tehty monikertaasesta piikkilangasta, jot' oli nii pitkältä ja vahvalta, jotta joka taloo näytti olevan varustettu piikkilanka esteellä. Se johtuu siitä, jotta mailmansoran aikana tälläki mailman kantilla oli vilkasta sotaelämää. Enklantilaaset, m.m. se Millerin armeija majaan Petsamoski, kaivoo kylien ympäri vallihautoja ja rakenti pitkiä piikkilankaestehiä ja vallituksia

kilometrikaupalla tunturiille Näistä riittää asukkahilla nyt hyvää aitavärkkiä ilmaaseksi nii paljo ku kukin vai viittii irti keriä.

Sota-aikana oli monia meritaisteluja saksalaasten, ryssien ja enklantilaaste välillä Jäämerellä. Monta niitä suaritettiin Petsamon ja varsinkin Kalastajasaarennon erustalla. Saksalaaset upottivat satoja purje- ja höyrylaivoja

Useen on sumu nii säkiää, jottei näe syltä ethensä. Tiätää sen, mikkä vaarat ja vastukset siit on kalastajille ja merenkulkijoolle.

Kevät tuloo Petsamos toukokuus ja se tuloo äkkiä ja aika rytinällä. Jäät sulaavat nopeaa, syntyy kovia tulvia tunturiilta — ja yäksi jäätyyvät lammet ja purot uurestansa, sulaksensa taas päivällä.

Syyskuus on taas tultu syksyhyn, lehret putuaavat puista, muuttolinnut jättäävät pohjolan ja lokakuus on jo täysi talvi. Lyhyt on siis Petsamon kesä.

Kesä on tyän ja toimen aika. Silloon on menua ja liikettä joka paikas. Kolmen ke-säkuukauren kulues pitää Jäämeren rannan asukkahan saara koko talven elantonsa, sillä talvi on kuallutta aikaa. Silloo ei tehreä juuri mitää muuta, kun maatahan ja syärähän mitä kesällä on kokohon saatu. Elämän järjestys on siälä toine ku mualla maailmas. Meistä etelänmiähistä tuntuu ourolta ku yks Petsamon äijä valitteli jotta-Huanot on aijat sitte ku Suomi tänne tuli. Kolme kuukautta min' oon kovaa tyätä tehny, eikä siltäkää tahro tulla talvia toimhen.

Ne pitäävät siälä luannollisena, jotta ku miäs on kolme kuukautta tehny tyätä, nii lopun vuatta pitää sen saara maata. Sellaasehe lojumisehen ollahan siälä osaksi pakotettujaki, mutta johtuu tämä käsitys pääasiallisesti kumminki entisestä helposta toimhentulosta ryssävallan aikana, ku Petsamon kalastajat olivat tottunhet myymähän kalansa sualaturskana Venäjälle, josta sitte saatihin halvalla viljaa ja muita tarpehia. Mutta kun nyt on kaupankäynti Venäjälle kokonansa tukus, eikä kalakauppaa oo saatu vielä järjestetyksi mualleppäi, niin on petsamolaasten elämäki joutunu aivan pois raiteeltansa. Petsamolaaset ovat tottunhet valmistamhan kalansa vain Venäjälle viäntiä varte, joka on ainua maa, mihnä turskaa syärähän sualakalana. Kun Venäjälle viänti loppuu, nii jäivät Petsamon ihmiset aivan avuttomiksi.

Kun tämä maankolkka nyt on tullu Suamelle nii lankee siitä luannollisesti, jotta Suomen pitää koittaa nostaa Petsamon asukkahat jaloollensa ja auttaa niitä elämisen alkuhun. Tätä varte perustettiin kuuluusaksi tullu Petsamo-yhtiö, jonka piti ottaa hoitohonsa Petsamon kalakauppa ja välittää kalastajille kalastusvälinehiä verkkoja, venehiä ja muuta sellaasta. Mutta tämän yhtiön johtohon satuttiin saamahan kykenemättömiä ja kunnottomiaki miähiä, jotka tekivät jos jonkillaasia rötöksiä ja väärinkäytöksiä. Mutta suurimpana syynä epäonnistumisehen oli kumminkin epä-

lemätä miesten kykenemättömyys nii suurisuuntaasehe ja vaikiaha tehtävähän. Ei oo suinkaa mikää pikkuasia lähtiä perustamhan ilman kokemusta suurta kalastusliikettä, jonka pitää olla toiselta puolen hyväntekeväisyyslaitos ja samalla tuattaa suuria voittoja.

On muistettava, jotta Norjan pualell' on monta vanhaa suurta ja vakavaraasta kalakauppiasta ja yhtiötä, joihen hallus on jo kauan ollu Eurooppahan suunnattu Jäämeren kalakauppa. Niilä on suuret kalakuivaamot, mahtavat varastomakasiinit, tarkoituksenmukaaset kuljetuslaivat ja ennen kaikkia pitkäaikaane kokemus tällä alalla.

Kun meillä nyt valtio koittaa ottaa Petsamon kalakauppaa hoitaaksensa, ja valtion liikehommot muutoonkin pakkaavat olemahan vähä niin ja näin, nii ei tarte kovinkaan kummastella, jotta se Petsamopuulaakin menestyminen on ollu vähä huanonpualeesta. Mutta on siälä saatu jo jotaki aikahanki. Vähitellen rupiaa asiat järjestyshän, mutta oppirahat pitää aina maksaa. Yhtiöllä on kolme kauppapuaria eri kylis ja ne oli aika hyväks kunnos. Petsamos on pari kolme yksityiskauppiasta ja niille on yhtiön liike paha tikku silmäs. Jos ei siäl' olisi yhtiön kauppvoja, nii yksityiset voisivat kiskua tavarasta kuinka kohtuuttomia hintoja tahansa. Mutta nyt pitää yhtiö niitä vähä kuris.

Se on huanolla tällillä tämä Petsamon kalajuttu. Lipiäkaloon syärähän meirän maas joka vuasi nuan 600,000 kilua kuivattua turskaa, joka ostethan Norjasta. Petsamon kalastajat laskoovat oman turskankalastuksensa tuattavan nykyään vain 60-70,000 kilua, mutta sitäkää ei saara tulemhan meirän omhan maahan. Koko tarvittava lipiäkala saataas kyllä Petsamonkin vesiltä, mutta ei pystytä asioota järjestämhän! Tarvitaas kalakuivaamo, parempia vehkehiä ja miähiä, jotka pystyysivät asioota hoitamhan. Jos vain saataasihin asiat järjestetyksi nii, jotta Suames syätääs Petsamon lipiäkalaa, nii Petsamos tulis kulta-aijat.

Vika ei oo sysis, se on sepis. Mutta kaippa ne asiat siitä lutviutuu, ku keriithän. Tallessapa on meillä siälä pohjooses pohjatoon lipiäkalatiinu, kun vai keksithän keinot, millä ne kalat kuljetethan tänne alamaihin väen purtaviksi.

(Kylän toimeliahin ja kätevin miäs on yks ryssä..... Tällä kirjoittaja tarkoittaa Overkk Micheijeffiä. Micheijeff on oman tarinansa arvoinen)

Tuulikki Soini Petsamo tuulien kotimaa (1985)

(Lyhennelmä Tuulikin tekstistä, topi)

”Overki Micheijeffin tarina oli kuin mystinen ruonoelma..

Overki oli nuori, tulisieluinen ja kaunis mies, joka oli kuitenkin ehtinyt jo tehdä elinikäisen luostarilupauksen, kun kohtasi tytön, Natalian, ja rakastui.

Pitkään hän kävi sisäistä kamppailua ja rukoili, kunnes myönsi rakkauden kutsun sydämessään valansa velvoitetta voimallisemmaksi. Tämän hän meni kertomaan igumeenille ja pyysi eroa luostariveljeydestä ja lupaa solmia avioliitto. Igumen kauhistui pyyntöä ja määräsi kolmeksi kuukaudeksi yksinäi-syyteen, kuolemaan voideltujen veljien taloon ristikaapu yllään rukoilemaan ja harjoittamaan katumusta.

Eristys oli nuorellemiehelle ankara testi... Overki kesti kokeen. Asiassaan entistä varmempana hän palasi igumeenin luo uusimaan pyyntönsä.

Igumeeni ei suostunut, vaan kiinnitti oveen tiedotuksen. Siinä hän pyysi veljiä kokoontumaan uhrirukoukseen ja messuun Overkin pelastukseksi. Jos Overki tämänkin jälkeen pysyisi lähtöpäätöksessään, hänet rangaistaisiin elämän pituisella kirkonkirouksella. ---

Parkkinan ortodoksisessa kirkossa Overki itsensä kauniiseen Nataliaan vihitytti. Natalia synnytti Overkille pojan.

Kirkon kiosta huolimatta Overki alkoi ihmeesti menestyä. Alkuun hän remontoi englannin laivaston vanhan parakkisairaalan Petsamo-yhtiölle konttori ja puotihuoneiksi. Sitten hän osti hevosen ja ajoi yhtiön rahtia.

Lampio erotti Overkin Petsamo-yhtiön palveluksesta ja kielsi muitakin palkkaamasta häntä.”

Tuulikki kertoo kirjassaan Overkin vastoinkäymisistä ja välillä pilkahtaneesta onnestakin, vaikka työpaikat olivat rajoitettuja ilmeisesti luostarin kirouksen vuoksi. Luostarihan oli merkittävä kauppakumppani paikallisille toimijoille.

Lopulta Overki päätti ratkaista ongelmansa juomalla lysolia pullon ja hänet löydettiin Kaakkurin rannasta jäkäläkatoksesta.

Kommenttejani;

Tekstissä mainittu englannin laivaston sairaalaparakki tunnettiin myöhemmin Parkinassa Seurojentalona, joka sijaitsi lähellä Matvei Kubatsinin taloa.

Vaasan Jaakkoo kertoo Overkin rakentaneen Munsterhjelman hotellina tunnetun rakennuksen, jota kutsuttiin Michejeffin kartanoksi. Tässä tarinassa on tietysti ajan hengen mukaista ihmeidentarinaa, kuten ortodoksisissa kertomuksissakin on.

Koska luostari hallitsi pääosin vähäisten metsien luvallisen hyödyntämisen, niin kirouksensa vuoksi Overki ei varmasti saanut lupaa rakennuspuiden hakuun metsistä. Markkinoillakaan ei ollut rakennuspuutavaraa, joten tuollainen rakentaminen ei ollut mitenkään mahdollista.

Tämä hotellirakennus on täytynyt olla luostarin alkuperäinen koulu-vierastalo, jolle ei koskaan ole osoittautunut taloa Parkkinan alueelta. Overki on onnistunut sen saamaan haltuunsa, kun luostarin rakennuksia otettiin suomalaisten käyttöön.

Petsamo, tuulien kotimaa on edelleen lukemisen arvoinen.

Petsamoon

Matkakuvaus vuodelta 1929

Turistina Turjanlinnasta Petsamoon - Ilmari Kianto

Tämän matkakirjan julkaisu tehtiin v 2013 (124 s Koillismaan Kirjapaino Oy:ssä) Raija-Liisa Kiannon toimittamana. Tämä matkakertomus on lojunut käsikirjoitukseksi Suomen Kirjallisuuden Seuran arkistossa nämä vuosikymmenet.

Ilmari Kianto oli köyhän kansanosan kuvauksissa ehkä tunnetuimmillaan, korpikirjailijana. Punainen viiva ja Ryysyrannan Jooseppi tv:n elokuvina koko kansalle tuttuja aikoinaan. Petsamon kävijänä varmaankin vahvistui entisestään näkemyksensä tuosta kansanosasta, nähdessään ilmeisiä Joel Lehtosen Juutas Käkriäis-tyyppejä matkallaan. Hän kirjoitti yli 60 kirjaa kirjailijauransa aikana. Elämänsä oli monin tavoin vaiherikas ja värikäskin näin jälkeen päin nähden.

Kirjailija Kianto kuvaa matkaansa Jäämeren rantaan Elsa Marian kanssa tapansa mukaisesti lennokkaasti. Kertomus on aikansa mukainen tyyliiltään, josta lukija voi nähdä monimielisesti ilkeyttäkin, mutta Kiannon teksteissä yleensä on jotain ilkikurista kansankieltä.

Kirja on kyllä aivan hyvä kuvaus tuon ajan Petsamon elämästä turistin silmin.

Yhdeksi merkittäväksi henkilöksi nousee pastori K.U. Päivärinnan autonkuljettaja ”Linnea Borealis”, jota Kianto ylistää monin kuvauksin. –

Välikohtauksia Yläluostarin pihalla

”Palasin miellyttävästi uupuneena koko päivän kävelystä Yläluostarin valoisaan Matkailumajaan, jossa neiti Mansikan tarjoama illallinen jälleen maistui. Naiset kertoivat Petsamon papin rouvineen minua tavoitelleen autollaan sillä aikaa kun harhailin kolttakylässä, jonka huonolle tielle ei moni pannut autoaan. Vai niin, sehän erinomaista! Lisäksi minua oli pyydetty vielä tänä iltana soittamaan pappilaan, niin

matkamies noudetaan... En ollut vähän ylpeä papillisesta huomiosta, ja juttu lopui siihen, että yksityisauto porhalsi komeankiiltävänä Yläluostarinpihaan. Ei siinä prelaattia vielä ollut, vaan uusi yllätys. Autoa ajoi avopäinen tyttöihminen, ulkonäöltään kuin amatsoni tai pustan unkaritar, tai sanoisiko kuin Mars-jumala.

-Pastori Päivärinta lähetti noutamaan kirjailijaa! - Oi neiti, kuka te olette ?

-Minä olen vain.. hänen ajajansa. - Eskimo, koltta, igumeenin tytär vai Dovrefjeldin haltiatar ?

Kuva I.Kiannon k.o kirjasta

Sohvööri, jolla oli housut jalassa, naurahti. ”Hänhän oli vain Linnea Könönen.” ”Komea tyttö pulskissa pöksyissä, Petsamon papin autoprinsessa”

Päivärinta harrasti autollaan luvatonta taksitoimintaa ja sai siitä moitteita sekä ukaseja, mutta väitti kaiken olevan pyyteetöntä palvelua väestölle. Papilla itsellä ei ollut ajokorttia, mutta Linnea sen sai hankituksi. Päivärinta epäonnistui ajokokeissa pahoin.

Pappila sijaitsi samassa talossa, jossa asui kruunuvouti Planting, pappila oli yläkerrassa. Kruunuvouti virkansa puolesta oli kieltänyt ottamasta maksua kuljetuksista kun ei ollut lupia siihen hankittuna. Auto oli Nash, jota pastori säilytti ensimmäisen vuoden enimmäkseen pukeilla suojassa, koska maantiet olivat huonoja.

”Olisittepa nähneet, kuinka me Linnea Borealoksen kanssa ajaa köröttelimme rinnakkain Petsamon kirkkotietä! Se oli yksi lauantaki-ilta... Hihhei vaan - olin aivan varma siitä, että Petsamon papin täytyi olla hauskan ja originellin miehen, Jumalan armosta täällä pohjantähden alla, koskapa hänellä oli näin erikoinen autonajajakin. Tämä Linnea Borealis näet kuului olevan taiteilija, teki enkeleitä ja noita-akkoja savesta ja oli saksilla leikannut siluetteja isännästään. Mustaa valkoisen päälle – minulle, siinä hänen vieressään köröttäessä, vilahteli koko Petsamo varjokuvissa.”

Taitelijanakin esiintyneen Linnean maalauksia löytynee useammastakin kodista. Jos lukijalla on hallussa näitä tai valokuvia, niin mielellään kuulisimme siitä.

Linnea maalasi taulujaan pääosin mustalle sametille ja ne kuvasivat lähes aina porolla ajavaa lappalaista ja taustan tuntureita. Yhden tällaisen samettitaulun, joka on

ollut Juntusten kodissa, eli lapsuuskotinsa seinällä, lahjoitti Tuulia Koskinen Lapin maakuntamuseolle.

Luonnollisesti tällaisesta suharista kehitettiin monia juttuja, olipa syytä tai ei sinne päinkään. Ei hän aivan petronellan veroinen lie.

Linnea Salmijärvi- Svanvik lautalla

.. Linnea Borealis... eli Linnea Matintytär Könönen s 1909 Hiitolassa, oli hevosmies Matti Könösen tytär. Matti oli syntynyt Hiitolassa 1865. Könöset asuivat Kuivalahden ja Harjuvaaran välimaan tienoolla Petsamossa.

Linnea meni naimisiin Jaatisen Valden kanssa v 1937 ja sodan jaloista he muuttivat Rovaniemelle.

Edellisessä Petsamolaista-julkaisussa oli kuva ja juttua Lammista ja siinä yhteydessä on kuva Linnean maalauksesta Lammin pihapiiristä.

Katkarapuja Suomen Petsamosta

Markku Haapio

Katkaravut ovat eri puolilla maailmaa tärkeää perusravintoa. Usein arvostettua herkkua, ja Suomessa on jopa eräänlainen kansankulinarismin huipentuma, kun ruotsinlaivan seisovassa pöydässä saa lapata astaksantiini-pigmentin vaaleanpunaisiksi värjäämiä äyriäisiä lautasen täydeltä. Marketien pakastealtaista löytyy melko edullisestikin keitettyä ja kuorittua katkarapua, josta teemme monenlaista ruokaa, pitsoja, pastoja, piiraita, salaatteja, keittoja – ja keski-ikäisen kansanosan perinneruokaa katkarapukasaria. Mutta voisiko katkarapuja sanoa missään mielessä erityisen suomalaiseksi, perinteiseksi ruoaksi? Katsotaanpa.

Pohjoismaissa – ja Suomessakin – yleisimmin ravinnoksi käytetty katkarapulaji on pohjankatkarapu (*Pandalus borealis*), joka elää mm. pohjoisen Atlantin ja Jäämeren kylmissä vesissä. Sieltä, lähinnä Norjasta meille katkaravut saapuvat. Mutta Suomen nykyisillä aluevesillä ei pohjankatkarapua esiinny. Katkarapuja kylläkin. Porin ja Pernajan välisellä rannikko- ja saaristoalueella tavataan alkuperäisenä kahta katkarapulajia, leväkatkarapua (*Palaemon adspersus*) sekä hietakatkarapua (*Crangon crangon*). Lisäksi on viime vuosina löydetty vieraslajina luultavasti laivojen mukana tullutta sirokatkarapua (*Palaemon elegans*). Mikään näistä ei Suomen vesillä kuitenkaan kasva niin suureksi (max. 5-6 cm), että niillä olisi merkitystä ravintona (muualla ne kyllä kasvavat isommiksi ja niitä pyydystetään runsaastikin). Siis puhtaasti tuontiruokaa, tämä katkarapu (emmeä nyt puhu Aasian jätti- ja tiikerikatkaravuista ollenkaan)?

Kyllä, nykyään, mutta onko näin ollut aina, se selviää kurkistuksella historiaan. Tarton rauhassa 1920 Suomi sai kiristettyä itselleen Petsamon eli portin aina sulalle Jäämerelle ja sen mittaamattomille kala-apajille. Jo Islannin sillivesille oli sieltä paljon sukkelampi purjehtia kuin Itämeren pohjoisrannalta. Vuonna 1932 sinne valmistui tieyhteys, monien tarinoitten Jäämerentie, ja sitä pitkin sinne löysi tiensä loviisalainen jääkärieversti ja laivanvarustaja Ragnar Nordström, jonka vuonna 1931 perustettu Loviisan Kalastus Oy hallitsi Suomen valtamerikalastusta. Petsamoon hän perusti yhtiölleen tytäryhtiöksi Petsamon Kala Oy:n ja sen aluksille kalastustukikohdan ja satamatoiminnot sekä vähän myöhemmin Petsamon Öljy- ja Kalajauhotehtaan tuottamaan kalanmaksäöljyä ja kalajauhoa. Paikallisjohtajakseen Nordström otti vanhan sotakaverinsa, kohukernraali K. M. Walleniuksen, joka johti toimintaa vuosina 1934-37.

Vuonna 1936 Loviisan Kalastus Oy fuusioitui toisen Petsamon toimijan, sen kanssa kilpailevan hankolaisen Elfvingin Kalastuslaivue Oy:n kanssa Suomen Kalastus Oy:ksi, jolla oli ennen sotia käytännössä monopoli Petsamon kalastuksessa ja kalateollisuudessa. Ja eräässä vaiheessa, joskus 1930-luvun puolivälissä, Nordströmillä

ja Walleniuksella välähti: täytyyhän näillä vesillä olla katkarapujakin. Sen kertoi jo eläintiede, mutta oli siitä käytännön todisteitakin, kun nuotat nostivat syvyyksistä varsinaisen saaliin sivutuotteena monelaista äyriäistä, myös katkarapuja. K. M. Wallenius kertoo: ”Biologisten olojen perusteella oli pääteltävissä, että täällä täytyi olla myös katkaa, koska rapulajeja, kuten taskurapuja, merihämähäkkejä ym. oli erityisen runsaasti.”

Nordström kertoo Voitto tai kuolema -nimisessä muistelmateoksessaan: ”Annoin tutkia, voisiko merenpohjasta löytyä katkarapuja, ja tulos oli myönteinen. Eräs alue Petsamon poukamassa tuli erityisen hyvin tutkituksi, ja sieltä otettiin sitten kaikki katkaravut, joita tarvittiin Etelä-Suomen kulutukseen.” Katkarapujen pyynnissä pelasi moderni viestintäteknikka. Satamasta pidettiin troolareihin yhteyttä radiopuhelimilla. ”Kun troolarit olivat kotimatalla, konttori selvitti, kuinka suuria katkaraputilauksia etelästä oli tullut, ja troolarit saivat sitten ohjeet tuoda mukanaan sopivan määrän katkarapuja satamaan. Ravut keitettiin laivalla ja lähetettiin Pohjois-Suomesta lentoteitse Helsinkiin.”

Lähteiden mukaan Nordström itse ei Petsamossa kovinkaan usein vieraillut. Niinpä kun hän sanoo, että antoi tutkia katkarapujen esiintymistä, käytännön hommat hoiti Wallenius (jonka osuutta ei Nordström muistelmissaan sanallakaan mainitse!). Jorma Pohjanpalon Eilispäivän Petsamo -teoksen artikkelissaan Rikas ja raivoisa meri Wallenius kertookin: ”Niinpä hankin Göteborgista pienen katkanuotan, jota lähdin moottorialuksen vetämänä kokeilemaan Pummanginniemen edustalle – ja katkoja löytyi tosiaan. Myöhemmin tätäkin pyyntilajia lisättiin. Katkat lähetettiin Loviisan säilyketehtaaseen.” Säilyketehtaan Nordström kertoo perustaneensa ”toiminnan alkuaikoina”, Ilmari Elon mukaan 1933. Yhtiöllä oli Elfvingin peruna säilyketehtas myös Hangossa (Nordströmin mukaan se teki myös sardiinisäilykkeitä kilohailista). Voinee olettaa, että tuoretta katkarapua meni myös Helsingin ravintoloitten keittiöihin, mutta tietoja tästä ei löydy.

Ylle kirjoitetun lisäksi Petsamon katkarapujen pyynnistä löytyy lähdekirjallisuudesta niukasti tietoa. Veikko Riihinen on kirjoittanut Petsamon kalastuksesta sekä erillisen kirjan (Petsamon kalastus 1910-luvulta vuoteen 1944) että kalastusartikkelin Petsamon historiaa käsittelevään kirjaan Turjanmeren maa. Hänkään ei Nordströmin ja Walleniuksen tekstejä enempää katkaravuista kerro. Mainitsee kuitenkin mm. kertoessaan troolien varustuksesta: ”Kalastusvälineinä olivat juksa, kampelat-rooli ja katkatrooli.”

Walleniuksen artikkeliin sisältyy seikkaperäinen taulukko Petsamon kalastuksen saalismääristä vuosina 1931-42. Kalastus oli keskeytyksissä talvisodan aikana, mutta jatkui ainakin jossain mitassa vuoteen 1942, jolloin kalastus kävi sotatoimien takia mahdottomaksi. Walleniuksen taulukon mukaan katkarapuja pyydettiin vain vuosina 1935-37. Vuonna 1935 saalis oli 1522 kiloa, vuonna 1936 saalis putosi 181

kiloon ja vuonna 1937 saalis oli 224 kiloa. Vuosien 1938-1942 kohdalla katkarapusarakkeessa on vain viiva. Syynä voi olla sekin, että Wallenius ei enää tuona aikana ollut Nordströmin leivissä.

Kysymyksiä kuitenkin nostaa lähteissä esiin tuleva katkarapujen logistiikka. Pariin otteeseen lähteissä mainitaan, että katkat kuljetettiin etelään lentoteitse. Kuitenkin 1930-luvulla ei Petsamosta eikä Ivalostakaan vielä lennetty, koska lentokenttiä ei ollut. Petsamon lentotoimintaa selvittelyt Jukka Nisula arvelee, että joitan satunnaisia lentoja suksi- tai ponttonikalustolla on varmasti lennetty, mutta ovatko ne kuljettaneet kaupallista rahtia, ei ole tiedossa. Luultavasti eivät ole. Petsamon Yläluostariin valmistui kenttä juuri talvisodan kynnyksellä ja Aero Oy aloitti sinne ja sieltä lennot sodan jälkeen heinäkuussa 1940. Lentoliikenne oli sen jälkeen kesään 1941 säännöllistä ja rahtiakin kuljetettiin. Voinee ehkä otaksua, että katkarapuja on pyydetty myös talvisodan jälkeen, ja niitä on lennätetty etelään. Se jää avoimeksi, miten 30-luvulla pyyntisaalis saatiin etelän herkuttelijoille.

Lähteet

Elo, Ilmari, Loviisalaisen perhevarustamon historia 1926–1970, Keuruu 2007
Nisula, Jukka, Yläluostari, ”Petsamon pikalinjan” päätepiste. Feeniks 3/2007
Nordström, Ragnar, Voitto tai kuolema. Jääkärieverstin elämä ja perintö. Juva 1996
Riihinen, Veikko, Petsamon kalastus 1910-luvulta vuoteen 1944. Jyväskylä 1982
Riihinen, Veikko, Petsamon kalastus. Teoksessa Turjanmeren maa, toim. Jouko Vahtola ja Samuli Onnela. Jyväskylä 1999
Wallenius, K. M., Rikas ja raivoisa meri. Teoksessa Eilispäivän Petsamo, toim. Jorma Pohjanpalo. Porvoo 1970
Turjanmeren maa. Petsamon historia 1920-1944. Toim. Jouko Vahtola ja Samuli Onnela. Jyväskylä 1999
Vuorisjärvi Esko, Petsamo ja Ragnar Nordström.
Petsamolaista 2019 -vuosilehti. Petsamo-seura ry.

Sillinpyynnissä Petsamonvuonolla

Isäni kertomaa : Inkeri Portti

Meitä oli viisi miestä porukassa ”OIVALLA” lynterin (kampela) pyynnissä Haaneijan (Heinäsaaret) matalikolla vuoden 1931 syksyllä syys- lokakuun vaihteessa, kun huomattiin aivan mahdoton määrä silliä olevan menossa vuonoon. Sehän sai miehiin liikettä. Lynterin pyynti sai nyt jäähä, pyyntivehkeet hopusti ylös ja lähtö kottihaminaan, Pummankiin, vaihtamaan lynterinuotta ja pitkäsiima sillinpyyntiverkoihin. Matkalla yhytettiin norjalainen troolari, johon onneksi saatiin myytyä saatu kalasaalis. Norjalaiset eivät tietenkään saaneet kalastaa Suomen aluevesillä, mutta oottelivat siellä kalan myyjiä. Kotona sitten vaihdettiin pyyntivehkeet veneeseen, lämmitettiin sauna ja kylvettiin ja kierrätettiin sanaa kylälle sillin tulosta vuonoon, nukuttiin makoisat yöunet ja aamuvarrisella lähettiin kohti silliapajaa.

Vuonolla oli jo liikettä. Trifonalaiset tietenkin kerkesivät ensimmäisinä, kun vuonon rannalla asuivat. Saarenon kalastajia oli jo muitakin matkalla, vaitolahtelaisia ja kervantolaisia. Ajoimme muutaman kilometrin vuonon sisään ja päätimme panna verkkomme veteen niille paikoille. Meillä oli pienehkö kurenuottakin matkassa, mutta jätettiin sen kokeileminen myöhemmäksi. Kalojen virta näytti loputtomalta, vaikutti siltä, että vuono on täynnä laidasta laitaan. Vuonohan on n. 20 km pitkä ja leveydeltään 1,5 – 2 km. Myöhemmin kuultiin silliparven syvyydeksi n. 30 m. Oli siinä silli poikineen ja uusia tuli aina vain lisää.

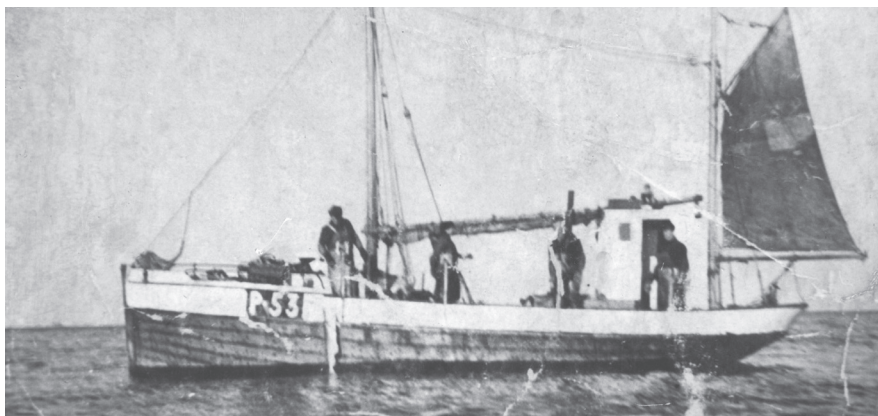
Olihan se riemukasta kalastusta. Ei ollut epäilystäkään, että tyhjän tai edes puolityhjän verkon nostaisi vedestä. Toisinaan näytti verkon jokaisessa silmässä olevan kalan. Kun täysinäiset verkot nostettiin tyhjennettäväksi, pantiin tyhjä verkko pyyntiin ja näin jatkui aamusta iltaan ja myöhäiseen yöhönkin. Välillä vuorotellen käväistiin kajuutassa ”nokkaunilla” ja muutama palaa murkinaa haukkaamassa, ei sitä muuten olisi jaksanut. Kyllä siinä välistä ihmeteltiin, miten niitä kaloja niin hirmuisen paljon on ja mistä ne tulevat ja minne sitten menevät. Ei niitä kalastamalla vuonoa mitenkään tyhjäksi saanut, vaikka minkälainen laivasto olisi ollut pyytämässä. Tiedettiin kyllä, että valas silliä ajaa, mutta miksi juuri kymmenen vuoden välein. Perimätiedon mukaan näin oli tapahtunut aina joka kymmenes vuosi. Nythän pyynti oli jo kokonaan toisenlaista verrattuna vanhoihin aikoihin. Kalastajilla oli jo kunnolliset alukset ja pyyntivehkeet. Silliä tosin kalastettiin muutenkin syksyisin, mutta se oli avomeripyyntiä.

Kun emme olleet aikaisemmin tällaista kokeneet, arvelimme selviävämme hommasta viikossa. Silliä kuitenkin tuli jatkuvasti lisää ja pyynti vain jatkui. Välillä pistäyduttiin kotona, oli pakko levähtää edes vähän. Porukassa oli kaksi nuorta, 17 – 18-vuotiaista poikasta ja sovittiin, että korkeintaan kolme viikkoa täällä ollaan ja sitten lopetetaan ja niin myös tehtiin. Myöhemmin kuultiin silliä vuonossa olleen vielä joulukuullakin.

Torniosta, Keski-Pohjanmaalta jopa Lounais-Suomen rannikolta oli muutamia yrittäjiä. Sokkuveen (laskuvesi) aikana vuononperän laajat hiekkarannat jäivät kuiville ja vesilammikoihin jäi runsaasti kaloja, jota rannan asukkaat poimivat käsin saaveihin ja säkkeihin. Hyvän kalansaaliin myötä syntyivät tietenkin hyvät kalakututkin: Joku pariskunta oli soutamassa vuonon poikki vastakkaiselle rannalle, kun mies huomasi silliparvessa soutavansa. Veneessä ei tietenkään silliverkkoa ollut, mutta oli pa emännällä laajahelmainen hame, jonka mies otti huostaansa, kiristi vyötärönauhan ikään kuin kurenuotaksi ja kauhoi hameella veneensä täyteen silliä. Juttuja riitti ja muutenkin tarinat Petsamon villin lännen tunnelmista paisuivat paisumistaan. Mitä etelämmäksi tultiin, sillin osuus tarinoissa jäi vähäisemmäksi. Puhuttiin viinatrokareiden ammattikunnasta, ”etelän ilotyttöjen” maihinnoususta Petsamoon, korttihuijareista ja heidän satumaisista saaliistaan korttipöydissä. Joka ei ollut mukana raskaassa kalastustyössä, saattoi uskoa elämän Petsamossa olleen pelkkää markkina- ja sirkushuvia ja railakasta elämää.

Tottahan toki sillin ansiosta raha liikkui, välillisiä työpaikkoja tuli lisää ja ne, jotka eivät olleet Petsamon vakinaisia asukkaita, tarvitsivat asunnon, ruokaa, puhtaana-
pidon, kaikki tietenkin maksua vastaan. Ei se kuitenkaan Petsamosta villiä länttä tehnyt. Eivät petsamolaiset kalastajat järkeään menettäneet tavallista runsaampien tulojen ansiosta. Jokaiselle markalle oli tarkoin harkittu vastine, mitä tarvitaan. Oli pantava vähän säästöönkin. Ei tiedetty, mitä seuraava kalastuskausi tuo tullessaan vai tuoko mitään.

P-53 ”OIVA” Moottorialus, kannellinen, puinen, 2-mastoinen. Moottori 15 hv Avance, 4 brt. pituus 12,5 m, leveys 3,5 m, syväys 1,6 m. Ostettu Norjasta v. 1925, rek. 8.9.1925. Haaksirikkoutunut 10.12.1929. Rakennettu uudestaan Pummangissa v. 1930 ja jatkettiin 2 m:llä pyöreäpäiseksi, joka mahdollisti troolauksen. Pituus 14,5 m sysäys 1,8 m. (Rakentaja Arvid Takkinen Kervannosta) Yhteisomistuksessa Kalle Riekkä ja Heikki Törmälä vuoteen 1938, jolloin Heikki luopui omistuksestaan. Pyyntiveneitten (turri) lukumäärä 1 kpl

Kalastusalus P-53 Petsamossa 1930-luvulla.

Maila Nurmi syntynyt Petsamossa.

Maila Nurmi oppi pian Hollywoodin myyntimetkut ja kertoi fake newsin joka toimi. Petsamolaisen kertoma asia on aivan tahaton ja perustuu totena kerrotuihin uutisiin. Petsamo oli nähtävästi sielläkin hyvin myyvä paikka edelleen.

ULKOMAILTA

Petsamossa v 1912 syntynyt Maila Elizabeth Syrjäniemi, joka tunnettiin Yhdysvalloissa nimellä Maila Nurmi, kuoli tammikuussa 2008 kotonaan Yhdysvalloissa. Nimellä Maila Nurmi hän nousi maineeseen 1950-luvulla Vampira-hahmolla, jota esitti B-luokan kauhuelokuvissa sekä myöhäisillan tv-sarjassa The Vampira Show. Nurmi oli Emma-ehdokkaana 1954.

Wikipediassa on totena kerrottu Mailan oma tarina, joka ei pitänyt paikkaansa syntymän suhteen.

Seksiä tihkunut suomalainen Vampira esiintyi maailman huonoimmassa elokuvassa ja hurmasi James Deanin – uusi kirja kertoo oudon tähden tarinan. Maila Nurmi eli Vampira on kulttihahmo, joka veljentyttären mukaan on jättänyt pysyvät jäljet populaarikulttuuriin.

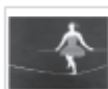
Sandra Niemen kaksitoista vuotta kestänyt suururakka sai vihdoinkin päätöksensä, kun äskettäin julkaistiin hänen perinpohjainen ja runsaasti uutta tietoa tarjoava elämäkertansa hänen tädistään Maila Nurmesta: Glamour Ghoul: The Passions and Pain of Real Vampira, Maila Nurmi (Feral House, 2021).

Maila Nurmi syntyi Maila Elizabeth Niemenä vuonna 1922 Massachusettsin Gloucesterissä suomalaiselle isälle ja amerikkalaiselle äidille. Suomenkielisissä lehdissä, kuten Lännen Suomettaressa, työskennellyt journalisti-isä arvosti juuriaan, ja tyttären nimi viittasi kirjailija Maila Talvioon. Kuten monilla suomalaissiirtolaisilla, perheen elämä oli välillä armottoman kovaa.

Puurtaminen ankeissa oloissa kotikaupunki Astorian kalatehtaissa sai jäädä, kun nuori ja kunnianhimoinen nainen ryhtyi kipuamaan tähtitaivaalle.

Nurmi ymmärsi julkisuustemppujen ja imagon rakentamisen päälle jo varhaisessa vaiheessa: saapuessaan Hollywoodiin hän muutti nimensä Maila Nurmeksi ja vinkasi kaikille olevansa kuuluisan juoksijan Paavo Nurmen veljentytär. Kertomukseen kuului luonnollisestikin ripaus romantiikkaa ja eksotiikkaa: ”uusi” Maila oli syntynyt hirsimökissä Petsamossa, Lapin lumisissa maisemissa. Hänen isänsä oli muka kuuluisa runoilija ja isoisänsä muka tunnettu kanteleensoittaja. (tk)

Petsamolaista vuosilehti 2016 kertoo hauskan tarinan (mk)
(Totta ainakin tarpeeksi, kannattaa lukea.)

LAURA ELVIRA FRANCISCA BONO
Pietarin sirkuksesta metsäkämpälle Petsamoon

Kirjoitus on värikäs kertomus ilmeisen värikkästä vierailijasta Petsamossa. Tämä sirkustaiteilija oli muidenkin muistelijoiden mukaan asettunut Salmijärven liepeille teltilta-asumukseensa, jossa harrasti mm sirkustaiteilua. Todistamatta kerrotaan hänen hankkineen elantonsa myös toisenlaisilla tempuilla. Joskus hän olisi tehnyt töitä myöskin keittiöapulaisena, ehkäpä Kolosjoellakin.

Viimeinen työmaa hänellä olisi kertoman mukaan ollut Jäniskosken voimalaitostyömaan keittiöapulaisena. Kerrotaan hänen telttansa olleen soutumatkan päässä työmaasta. Kerran oli huomattu hänen menevän veneellä muutaman miehen kanssa teltalleen ja miehet olivat iloisina soutaneet ja laulaneet. Aamulla paluu miehille oli raskas, siksi Laura Elviira joutuikin heidät soutamaan takaisin työmaalleen. (tk)

Elvira Bono

Laura Fransiska Elvira ”Moppe” Bono (6. toukokuuta 1893 Katrineholm, Ruotsi – 6. elokuuta 1973 Rovaniemi) oli italialais-ruotsalaista sirkussukua ja hänen vanhempansa olivat Torinosta kotoisin ollut sirkustaiteilija Henrik Georg Frans Bono ja Kristina Persson Skarman. Hän toimi sirkuksen nuorallatanssijana tutustuessaan taiteilija Jalmari Ruokokoskeen. Bono oli aluksi taiteilijan mallina ja vuonna 1910 he menivät naimisiin. Liitto päättyi kuitenkin eroon 1913. Elvira Bono osallistui vuonna 1918 Petsamon retkeen.

Bono oli 1920-luvulla ruotsalaisen Boliden-yhtymän omistaman Luttojoen Kulta Oy:n kullanhuuhtontatyömaan emäntänä Ivalon Ritakoskella ja paikalla sijaitsee vieläkin Mopen tuvaksi kutsuttu rakennus, jossa Bono asui. Bono oli naimisissa 1919–1927 insinööri Ivar Halleenin (1886–1940) kanssa ja asui Ivalon Virtaniemessä. Vuonna 1942 hän meni naimisiin työmies Uno Perttu Sormusen (s. 1900) kanssa. He asuivat Ivalon Nellimissä. Bono toimi emäntänä metsätyömailla ja muun muassa Jäniskosken voimalatyömaalla.

Atlantic Crossing, Norjan kuningasperheen matka Liinahamarista New Yorkiin.

Atlantic Crossing jutun erinäköistä koostanut topi

Norjalainen *Atlantic Crossing* tv-draamasarja liittyy Petsamon mukaan tarinaan monin tavoin. Elokuva nähtiin Ylen näyttämänä keväällä 2021.

Norjalainen draamasarja *Atlantic Crossing* nosti hiljattain esille Norjan kruununprinsessa Märthan (1901–1954) ja Yhdysvaltain presidentti Franklin D. Rooseveltin (1882–1945) poikkeuksellisen suhteen. Kahdeksanosainen tositapahtumiin perustuva sarja seuraa Märthan elämää toisen maailmansodan aikana. Sarja alkaa vuodesta 1940, jolloin Märtha pakeni lastensa Haraldin, Astridin ja Ragnhildin kanssa Ruotsiin ja Suomen kautta Yhdysvaltoihin, kun natsijoukot miehittivät Norjan.

Norjalaislehti VG:n mukaan Yhdysvaltain laivasto haki Märthan lapsineen Petsamosta, joka tuolloin kuului vielä Suomelle, ja kuljetti Atlantin yli turvaan. Märthan

aviomies, kruununprinssi Olavi jäi puolustamaan maataan. Myöhemmin Olavi, muu kuningasperhe sekä maan hallitus pakenivat Lontooseen.

Tunnetusti sodista ja sotien ajasta 1939-1945 välillä kerrotaan eri maissa toisistaan poikkeavasti ja voittajat tietysti ovat aina historiassaan oikeassa. Elokuvan kaksi merkittävää kohtaa liittyvät Ruotsiin ja Yhdysvaltoihin, joista norjalainen historian kuva on vahvempi kuin koskaan olemme siitä lukueneet tai kuulleet julkisesti sitä käsitellyn.

Englanti ja Ranska olivat julistaneet Saksalle sodan 3.9.1939 ja Suomen Talvisodan yhteydessä Englanti ja Ranska tarjoutuivat tuomaan joukkojaan Suomen avuksi Venäjää vastaan.

Tämän Suomen avuksi tulon varjolla Englannin ja Ranskan tarkoituksena oli kuitenkin miehittää Narvik ja Ruotsin rautakaivokset - sillä ruotsalainen malmi oli Saksan sodankäynnille erittäin tärkeää. (taustalla oli tietysti myös Petsamon nikeli, joka oli tulossa markkinoille) Brittien ja ranskalaisten interventiosuunnitelmat olivat saaneet myös Hitlerin kiinnostumaan pohjoisesta. Hän käski tämän vuoksi laatimaan täydellisen suunnitelman hyökkäyksestä Norjaan. Englantilaiset ja ranskalaiset aloittivat Norjan rannikkovesien miinoitukset.

Saksalaiset tunkeutuivat Tanskaan 9.4.1940

Saksalaiset tunkeutuivat Tanskaan 9.4.1940 aamulla klo 4.15 ja maa oli vallattu kello 10.00 samana aamuna. Maan oman hallinnon toiminta koko tänä miehitysaikana oli varsin erikoinen, joskaan Tanskalla ei ollut mitään muutakaan vaihtoehtoa asialle.

Ruotsi sai Hitleriltä ukaasin, jolla vaati pohjoisen rautamalmin toimitusten Saksaan varmistamisen ja kauttakulkuoikeuden maan läpi, tai saksalaiset miehittävät maan. Ruotsi muutti itse puolueettomuutensa tulkintaa tarkoituksiinsa ja määritteli maan sotaa käymättömäksi, jolla ei ollut ”suosikkia” osapuolissa. Samalla saksalaisille annettiin kauttakulkuoikeus ja taattiin rautamalmin saanti Norjan Narvikin satamaan. Ruotsi otti palveluksistaan vastaan aseita Saksasta, joita se ei kuitenkaan voinut ”puolueettomana maana” myydä ja välittää sotaa käyviin maihin. Aseistusta parannettiin näin saksalaisten myötävaikutuksella, jotta pohjoisen rautamalmikavos olisi turvassa venäläisten valloittaessa Pohjois-Suomen. (ei ollut salaisuus, että suomalaisetkin pelkäsivät alueen valloituksen tapahtuvan)

Saksalaiset hyökkäsivät Norjaan 9. huhtikuuta 1940.

Aamulla 9.4.1940 saksalaiset alukset olivat asemassa Narvikin, Trondheimin, Bergenin, Egersundin ja Oslon edustalla. Norja ei ollut suorittanut liikekannallepanoa,

vaikka Norjan armeijan yleisesikunnan päällikkö kenraali Hateldal oli jo 5.4.1940 vaatinut sitä toteutettavaksi, hänelle Berliinistä ja Kööpenhaminasta virtaavien raporttien perusteella. Uskomatonta, mutta myöhemmin liikekannallepanosta asekelipoisille ilmoitettiin kirjeitse...

(*Suomalaisittain ja Petsamonkin liittyvänä elokuvassa mainitaan, että saksalaiset olivat pommittaneet Norjan rannikolla Suomen Höyrylaiva osakeyhtiön Mira-lai-vaakin. Tosin Miraa pommitettiin jo 3.4.1940, vaikka asia sovitettiin elokuvaan ajallisesti sopivammaksi. Tämän julkaisun sivuilla kerromme tästä Mira-laivasta, kuinka se liittyi Petsamoon.)

Saksalaisten tarkoituksena oli ollut vangita avainhenkilöitä, kuten kuningas Haakon, mutta risteilijä Blücherin upottaminen torpedoi tämän suunnitelman ja kuningas pääsi pakoon perustamaan pakolaishallituksen Lontooseen. Järeä norjalainen rannikkopatteri avasi tulen 9.4.1940 kello 4.21 paikallista aikaa 1 400–1 800 metrin päässä Blücherista. Kaksi 280 mm:n kranaattia osui alukseen, joka syttyi tuleen. Seuraavaksi avasi tulen Dröbakin 150 mm:n rannikkopatterin, joka sai monta osumaa saksalaisalukseen. Rannikkopattereilla oli käytössään vain muutamia ammuksia.

Norjan miehitysoperaatio eteni nopeasti, taisteluja käytiin 10. kesäkuuta 1940 asti, jolloin tehtiin aselepo Norjan ja Saksan välille, ja sen jälkeen saksalaiset joukot miehittivät koko maan. Operaation päätavoitteena oli varmistaa Saksan sotateollisuudelle tärkeän rautamalmin saanti Ruotsista. Liittoutuneet saapuivat norjalaisten avuksi, ja vaikka vastaiskut maan eteläosissa jäivät tuloksettomiksi, Pohjois-Norjassa saksalaiset kokivat koko sodan ensimmäisen tappionsa Narvikin taistelussa. Saksan hyökkäys Ranskaan toukokuussa 1940 kuitenkin sai liittoutuneet vetäytymään Norjasta, jonka jälkeen maan oli antauduttava saksalaisille, ja sen hallitus lähti maanpakoon Lontooseen.

Viimeisessä joukoilleen antamassaan päiväkäskyssä kenraali Ruge mainitsee muun muassa: Vapaustaistelumme ensimmäinen jakso on päättynyt. Autioitetulla maalla on edessään synkkä tulevaisuus. Sota jatkuu kuitenkin muilla rintamilla, ja myös norjalaisia on siellä mukana. Päivä on tuleva, jolloin te jälleen voitte pitää päännepystyssä.

(Norja pysyi miehittettynä toukokuuhun 1945, jolloin brittijoukot saapuivat maahan, ja saksalaisjoukot antautuivat ilman vastarintaa.)

Ei turvapaikkaa Ruotsista

Norjan kuninkaallisesta hovista vain kruununprinsessa Märtha ja lapset Harald, Astrid ja Ranghild avustajineen pakenivat ensin Ruotsiin, mutta kuningas Kustaa V

ei antanut turvapaikkaa sotaikäyvän maan hallinnonedustajalle. Kustaa V ilmoitti sen käyvän vain internoinninkautta.

Samoinhan tehtiin myös saksalaisia vastaan taistelleille norjan armeijan pienille yksiköille, jotka joutuivat muutamissa paikoissa pakenemaan Saksan ylivoimaa Ruotsin rajan yli. Kustaa V tietysti pelkäsi Saksaa, jonka kanssa oli jo sopimukset olemassa ja maan taloudellinen hyötykin turvattava.

Franklin D Rosenveltin apu

Yhdysvaltain presidentti Franklin D Roosevelt päätti antaa Norjan kuninkaallisille ja muutamille muille tärkeille henkilöille poliittisenturvapaikan. Roosevelt määräsi, että U.S.S American Legion alus lähtee heti Petsamon Liinahamariin, joka oli ainoa Pohjois-Euroopan avoin puolueeton satama. Aluksen puolueettomuutta vahvistettiin suurilla Yhdysvaltain lipuilla, jotka maalattiin sen kylkiin.

USS American Legion (AP-35/APA-17) oli Harris-luokan hyökkäys- ja kuljetusalus. Se palveli Yhdysvaltain laivastossa toisen maailmansodan aikana erilaisissa kuljetuksissa. Tämä teräsrunkoinen, kaksiruuvinen matkustaja- ja rahtihöyrylaiva laskettiin vesille 10 päivänä tammikuuta 1919 New York Shipbuilding Corporationin Camdenissa New Jerseyssä. Aluksen pituus oli 163 metriä.

Aluksen päällystöön kuului 107 henkeä ja sotilaita 1537. Määrää voitiin kasvattaa 43 päällystön ja 639 muulla henkilöstöllä, laiva ei ollut Liinahamarissa täydessä miehistövahvuudessa.

Aluksen aseistus oli vaatimatonta luokkaa, suurimmillaan 20 mm it-aseita, joilla ainakin merirosvoja voisi hätistellä. Aluksen nopeus oli 16 solmua ja se kulki 12 päivässä välin New York- Petsamo Liinahamari. New Yorkista alus lähti matkal-

le 25.7.1940 ja saapui Liinahamariin 6.8.1940 ja lähti paluumatkalle 17.8.1940 ja saapui New Yorkiin 12 pv myöhemmin useiden hävittäjälentokoneiden saattamana satamaan.

U.S.S American Legion oli ankkuroituna Petsamo vuonossa, koska satamassa oli edelleen kova rahtiliikenne, joten tämä ei ollut ainoa alus vuonossa, mutta viimeinen sieltä lähtenyt puolueettoman maan laiva kyllä. Sataman alueella oli vielä paljon laivoja ja proomuja purkaus ja lastausjonoissa.

Tullin kertomuksessa sanotaan sataman olleen sekasortoisessa tilassa, ”Liinahamarin karuselliksi kutsuttu” , koska kiireessä laivoista otettiin juuri tärkeinä pidetyt lastin osat ja laiva siirtyi redille odottamaan jatkoa purkuunsa. American Legion oli myös todella puolueettomalla alueella, ei Liinahamarin laitureilla, koska Suomella oli kuitenkin tunnettuja kytköksiä Saksaan syntynyt kesän aikana. Ehkä yksi syy oli alukseen tuotava lasti, joka ei ollut tarkoitettu vieraiden valtojen havaittavaksi.

Tehtävänään aluksella oli tuoda Yhdysvaltain kansalaiset ja Norjan kuninkaalliset New Yorkiin. Norjan kuninkaallisista vain kruununprinsessa Märtha lapsineen lähti pakomatkalle Yhdysvaltoihin. Matkalaisina oli mm viihdetaiteilija Viktor Borge, Bertol Brecht ja ainakin 15 eri kansalaisuutta edustavat 897 henkilöä.

Rahtina lähti mm US Navyille 3000 kpl 40mm ammuksia, piirustukset ja kokonainen Boforsin tuplapiippuinen 40 mm:n ilmatorjunta kanuuna. Tuosta Boforsin kanuunasta tuli seuraaviksi neljäksikymmeneksi vuodeksi vakioase amerikkalaisiin sotalaivoihin. (Norjan valtion kultalähetyksestä ei varmaa tietoa oliko sitä mukana, huhja oli myös Suomen Pankin kultalähetyksestä)

Kruununprinsessa Märthan matka New Yorkiin

Kruununprinsessa Märtha lapsineen sekä seurueineen matkusti henkilöautoilla Liinahamariin ja pyrittiin kuljettamaan tuntemattomina alukseen. Märtha matkusti nimellä rouva Jones. Vaarana oli, että saksalaiset pyrkisivät saamaan heidät panttivankeiksi, koska kuningas Haakonin kaappaaminen ei onnistunut aiemmin. Märthan kuljetus tehtiin mahdollisimman salaisena pois sotatoimialueelta.

Leif Rantala 2013 Petsamolaista vuosilehti

Petsamolaista -lehdessä vuonna 1982 oli Astrid Leppälän (o.s. Järvinen) kertomus ”Kun Norjan kruununprinsessa valokuvasi kaksi apinaa”. Jutun ydin on siinä, että Astrid-tyttö hyödynsi perheensä elävää apinaa, jotta pääsisi lähelle prinssiä ja prinsessoja. Leif Rantala löysi erästä kuningas Haraldia koskevasta kirjasta selostuksen matkasta perheen itsensä kokemana. Hän käänsi norjankielisen tarinan Petsamolaista-lehdelle.

Matkaselostus kuninkaallisten kertomana. Ote Per Egil Heggen kirjasta "Harald V" (julkaistu Oslissa 2006)

"Oli kaunis myöhäiskesän päivä, mutta oli niukalti syitä ihailla luontoa. Pohjois-suomalainen maisema oli karu ja sodan runtelema suoma laisten ja venäläisten vain puoli vuotta - aiemmin käymien taistelujen jäljiltä.

Kolmen vuorokauden automatka Haaparannasta Petsamoon, johon kuului pysähtyminen ja yöpyminen Rovaniemellä ja Inarissa, oli masentava. Suomalainen upseeri, majuri Carl Gustaf Wahren, sekä sisällissodan että talvisodan veteraani, ja entinen Moskovan sotilasattasea, oli oppaana, turvamiehenä ja matkanjohtajana. Hän oli hyvin mukava ja joustava herra, ja hän salli myös ruotsalaisen turva miehen, leppoisan poliisimiehen, Artur Pfeifferin, seurata mukana matkalla Petsamoon asti. Tällä oli hyvä suhde kuninkaallisiin lapsiin, ja hän oli ollut mukana aina Drott ningholmin linnasta saakka.

Maasto, joka oli ollut rauhallista, kumpuilevaa metsätaivalta, oli nyt täynnä hajonneita kantoja, joita törretti kaikkialla, kertoo prinsessa Astrid.

-”Ne olivat noin puolentoista metrin korkuisia koska Neuvostoliiton tykistö oli kaatanut puut maan, tai tarkemmin sanottuna, lumen tasalle, jotta puna-armeija saisi yleiskuvan tilanteesta taistelujen aikana”.

Hän muistaa erityisesti erään pikkuveljelle tapahtuneen episodin, joka muuten oli saanut kehuja suuresta kärsivällisyydestään rasittavan ja masentavan matkan aikana. ”Autioilla taipaleilla Rovaniemen, Inarin ja Petsamon välillä oli paljon puhetta siitä, saisivatko matkustajat vihdoin kupillisen kahvia, ja miten hyvältä se maistuisi? Haraldkin alkoi ilahtua koska kahvia, joka ilmeisesti oli heitä odottamassa jossakin, kuvattiin yhä houkuttelevammassa sävyssä. Sitten tulimme viimein jonkinlaiseen tarjoilupaikkaan, ja Harald alkoi anella saada vähän kahvia hänkin (ikää hänellä oli noin 3 vuotta).

”Sitä hänen ei tule saada”, sanoivat aikuiset, mutta hän ei luovuttanut. Tilanne päättyi siihen, että lastenhoitaja kaatoi hänelle lorauksen kahvia isohkon maitomäärän kera. Se ei auttanut - hän sylki koko annoksen maahan ja ilmaisi selvästi mielipahansa: ”Ja tätäkö pidätte maukkaana!?” hän sanoi.

Kuningas Harald on henkilö, joka osoittaa suurta kärsivällisyyttä ja ymmärtämystä sellaisille ihmisille, joilla on muita avuja kuin hänellä itsellään, mutta vähemmän suopeasti hän suhtautuu niihin, jotka alinomaa juovat kahvia. Itse hän sanoo ei kiitos kahville.

”Prinssi Harald, joka oli kolmivuotias, oli hyvin pikkutarkka käsien pesussa.”

Kruununprinsessan matkaseurue halusi sitten pysähtyä eräällä kummulla lähellä Norjan-Suomen (tänä päivänä Norjan-Venäjän) rajaa. Prinsessa pyysi kuljettajaa pysähtymään, otti lapset mukaansa ja istui hetken kummulla katsellen Norjan puolelle.

”Haluamme olla hetken yksinämme”, hän sanoi. Muut tiesivät, että tämä oli hänen jäähyväisensä Norjalle määräämättömäksi ajaksi.

Petsamon alueen satamassa, ”Liinahamarissa”, oli ”American Legion” niminen alus kun he saapuivat sinne aamulla elokuun 16. päivänä 1940. Tilaa oli tehty niille yli 650 amerikkalaiselle, joiden piti suunnitelmien mukaan päästä alukselle. Atlantin yli matkusti 1100 matkustajaa.

Alus lähti satamasta varhain aamulla elokuun 17. päivänä. Se seurasi kurssia niin lähellä rannikkoa, että Nordkapp näkyi, ja se oli heidän viimeinen näkymänsä Norjasta. Laivamatkasta prinsessat Ragnhild ja Astrid muistavat aika paljon.

EPILOGI

Tämän aineiston kokosi ja käänsi Leif Rantala. Hän kertoo:

Käänsin Astrid Leppälän kertomuksen kahdesta apinasta ruotsiksi ja lähetin sen Norjan hoviin. Tänä 5.12.2012 tuli seuraava vastaus suomennettuna:

Kruununprinsessa Märtha, prinsessat Astrid ja Ragnhild sekä kruununprinssi Harald joskus sodan jälkeen.

”HKM Kuningas on pyytänyt minua kiittämään Teitä miellyttävästä tervehdyksestä ja mielenkiintoisesta artikkelista eräästä episodista Petsamon matkalla syksyllä 1940.

Terveisin K. Brakstad, sihteeristön apulaisjohtaja.”

*** kommentit topi

Elokuvassa esiin tulleita seikkoja liittyen Petsamoon kommentoin seuraavassa tekstissä.

Elokuvassa Märthan kertomuksen mukaan Petsamossa venäläiset olivat tykeillä katkoneet puuston, jotta näkisivät laajemman alueen. Tämähän on selvästi ”naisenslogiikan” nimiin menevää, mutta kuvaa kuitenkin hyvin Nautsin maisemaa talvisodan jälkeen.

Märtha lapsineen oli halunnut jollekin kumpareelle katsomaan vielä Norjaan.. Tämän on täytynyt olla Pitkäjärven majatalon pohjoispuolella tai Salmijärvellä, sillä muualta ei oikein Jäämerentielle Norja näkynyt.

*Petsamolaista 1982 ja 2013 kerrotaan Märthan valokuvan tällaisen muistelijan ja apinansa Parkkinan KOPn pihalla.

Salainen kuljetus tuskin pysähtyi Parkkinassa KOPn pihalla, jossa oli riittävästi saksalaisia kätyreitä valvomassa satamankuljetuksia ja olisivat helposti napanneet hänet mukaansa. Apinakin kotieläimenä Petsamossa on jo mielikuvitusta parhaimmillaan.

*Petsamolaista lehdissä 1982 ja 1992 muistelijat kertovat vierailleen U.S.S American Legion aluksessa ja se olisi ollut yleisemminkin vierailukohteena, ei voi olla tosiasiaa redillä ankkuroitun aluksen kohdalla, eikä sen tehtävän vuoksikaan.. Aili Pölkky kirjassaan Petsamo Tarua vai totta kertoo laivan olleen valkoinen (ei ollut valkoinen) ja käyneen salongeissa kapteenin kanssa syömässä ja laiva oli Trifonassa (ei ollut Trifonassa 163 metrin alus)

Toinen muistelija kertoo nähneensä siellä television jossa oli ohjelmaa... menee kyllä sadunkerrontaan. Kovin oli tv kaukana lähetyksistä, jotka eivät kuvaa heittäneet vielä monenkaan korttelin päähän edes ameriikassa. Kuulakärkikyniäkin siellä sai nähdä... (no, Kuulakärkikynien valmistus alkoi vasta 1945 ja silloinkin euroopassa, joten kyseessä mustetäytäkynä)

Sama muistelija kertoo olleensa rakentamassa Nurmensättiin merivartiostolle laituria vartioalusta varten. ”Silloinen vartioalaus oli joku etelästä tuotu puinen hu-

vijahti, jonka kannelle oli pultattu tykki ja sitä tykkiä merivartijat ja oli kai siellä asevelvollisiakin, päivittäin kiilloittivat, ehkä vain jotain tehdäkseen. Kerran sitten aluksen tultua Liinahamariin huomasimme tykin puuttuvan. Me tietenkin kyselimme, että myrkyssäkö olette tykin menettäneet, kun miehet kertoivat venäläisen sotalaivan ajaneen kylkeen ja laivasta oli ilmoitettu, että suomalaisissa sotalaivoissa ei saa olla tykkejä ja niine tietoineen olivat ottaneet tykin vinsseillä omaan alukseensa. Niin naapuri piti kovan komennon !”

Vielä hän muistelee ” Erikoinen tapaus oli sekin, kun venäläinen sotalaiva, sanoivat sitä rajakomission laivaksi, tuli vuonolle. Laivamiehet (sotilaat) eivät koskaan tulleet maihin, mutta upseerit kävivät useinkin pienellä moottoriveneellä. Huomiota herätti se, että kaikki laivamiehet olivat pitkiä, 2-metrisiä jopa ylikin, ja kaikki olivat pukeutuneet mustaan nahkapukuun. ...Laiva viipyi vuonolla muutamia viikkoja ”

Melkoista satua on siinäkin julkaistu...

Eräs muistelijä toisessa lähteessä kertoo lapsuuden muistona tuon upean American Legion laivan Trifonassa, johon lapset pääsivät tutustumaan. Se oli upea salongeiltaan ja hän pääsi kapteenin salonkiin syömään hienoa päivällistä kapteenin seurassa.

Tuskinpa tuolle laivalle vierailijoita otettiin ja vielä vähemmän kakaroita kuskattiin pikkuveneillä kiipeämään köysitikkalta laivaan, joka tosin ei ollut Trifonassa, vaan Liinahamarissa.

Vartioalus Turja tuli Petsamoon v 1928 ja se oli kyllä tuohon tehtävänsä rakennettu teräksinen alus. Eduskunnassa oli merkittävää vastustusta vartioaluksen rakentamiseen, lähinnä kokoomuksen ja edistysmielisten taholta. Aluksen suunnitelu- ja rahoituspäätös laitettiin eduskunnassa parikin kertaa pöydälle lisäselvitykseen. Vuonna 1927 joutui sisäministeri Itkonen eroamaan, koska hänen katsottiin toimineen liian omatoimisesti tuon hankkeen edistämisessä. Laivassa oli kuulamoottori ja kannella pieni tykki.

Talvisodan alkaessa laiva upotettiin omatoimisesti Trifonan edustalle suojaan venäläisiltä ja välirauhan aikana se nostettiin ja kunnostettiin.

Nykyisin Turja toimii Tukholmassa turistilaivana nimellä Pesamo.

Elokuvasa Märtha mainitsee Mira laivaa pommitetun Oslon edustalla huhtikuussa 1940

MIRA-laiva oli alla kerrotunlainen ja se purjehti Petsamon Liinahamariin muutamia kertoja vuosikymmenien aikana

Nimihistoria: Virgo, Mira , s/s Virgo kirjasta SHO-FÅA 100 vuotta

-1898 rakennettu Grangemouth Dockyard Co., Grangemouth, Skotlanti

-22.12.1898 luovutettu tilaajalle SHO-FÅA:lle

-57,1 x 8,7 x 5,1 m, -826 brt, 413 nrt, 706 Dwt, -600 hv, 9s, - 17 I ja 18 III luokan matkustajapaikkaa

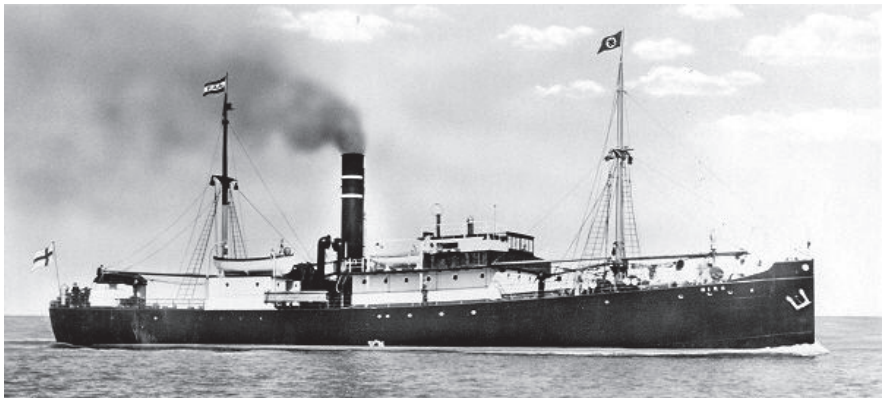
-1902 oli Rhean tilalla Hullin linjalla ja kuljetti matkustajia

-1905 myyty Saksaan

-1912 ostettu takaisin SHO-FÅA:lle, nimeksi Mira, koska oli jo uusi Virgo (2)

-1918 talven Suomen hallituksen käytössä

- Helmikuun 25 1918 palasivat jääkärit aseineen Saksan Danzikista Vaasaan Mira laivalla

MIRA

Jääkäripataljoona 27 toi mukanaan aseita Suomeen, jotka kuljetettiin höyrylaivoilla Mira, Poseidon ja Virgo. Mira ja Poseidon lähtivät Libaun satamasta jo helmikuun 11. päivänä 1918, Virgo 20. päivänä. Niitä seurasi 100 miehen vahvuinen esikomennuskunta silloisen majurin, nykyisen kenraaliluutnantin Harald Öhquistin johdolla. Aselasti käsitti seuraavat määrät: 70 000 kpl. kiväärejä, 22 840 kpl. panoksia, 16 kpl. tykkejä, 70 kpl. konekivääreitä, 12 325 kpl. käsikranaatteja, 363 kpl. pistooleja ja 16 420 kpl. tykinammuksia sekä lisäksi 6 radioasemaa ja lentokoneen.

-1955 syksyllä ajoi karille Saksassa, hinattiin pahoin vuotavana Travemundeen, to-dettiin korjauskelvottomaksi ja myytiin romuksi. Romutettiin talvella Hampurissa.

Mira-laiva kulki Turun ja Kirkkonie-mi-Liinahamarin välillä jo aiemminkin, kuten seuraava matkakertomus asian kuvaa.

Mira-laivan miehet Einari Merikallio, Alppi Talvia ja Kaarlo Kivekäs Petsamossa kesällä 1921

Timo vuorisalo ja Pekka Niemelä

*(julkaistu Luonnon Tutkija 1/ 2014 lehdessä.
Nyt Petsamolaista julkaisussa kirjoittajien luvalla)*

Venäjä luovutti Suomelle Petsamon Tarton rauhassa vuonna 1920. Pitkään kaivattu pääsy jäämerelle herätti suurta innostusta eri alojen tutkijoissa, joita kiirehti kesällä 1921 Petsamoon kartoittamaan alueen luontoa, luonnonvaroja ja ihmistoimintaa.

Kesäkuun alussa Jäämerelle suuntaavaan Mira-laivaan astuivat työtään aloittavan raja komission jäsenet sekä lintutieteilijä Einari Merikallio, malmigeologi Alppi Talvia ja kenraali Kaarlo Kivekäs.

Jäämerelle!

Suomen pyrkimyksellä Jäämerelle on ollut historiallisesti pitkät perinteet. Novgorodilaiset ja karjalaiset taistelivat Kuolan ja Petsamon omistuksesta keskiajalla vuosisatoja. Samalla ortodoksisen luostarilaitos levitti uskontonsa Petsamon alueelle. Täyssinän rauhassa vuonna 1595 Ruotsin ja Venäjän raja ulotettiin Jäämerelle Varranginvuonoon ja Petsamo jäi Venäjän puolelle. Raja oli kuitenkin epämääräinen. Lisääntyvän kalastuksen ja suolankeiton myötä Petsamon alueen merkitys kasvoi hiljalleen ja alueelle muutti suomalaista väestöä. Petsamon kautta kuljetettiin turkiksia ja tervaa maailmanmarkkinoille englantilaisilla ja hollantilaisilla kauppalaivoilla. Suomen liittäminen Venäjään vuonna 1809 alkoi muuttaa Petsamon tilannetta. Välttämätön rajankäynti Norjan kanssa toteutui vuonna 1826. Autonominen Suomen suuruhtinaan maa tunsikin yhä suurempaa kiinnostusta ja tarvetta saada yhteys

jäämereen. Kiinnostusta lisäsivät Ruijaan syntynyt suuri kveeniasutus, jota kiihdyttivät etenkin suuret nälkävuodet 1867 ja 1868. Kun pelto petti, meri antoi ravinnon.

Pohjoisen jäättömän sataman katsottiin olevan tarpeellinen ei vain Pohjois-Suomelle, vaan koko maalle. Petsamon kysymys nousi konkreettisesti esille vuonna 1864, jolloin keisari Aleksanteri II liitti Suomen puolella Siestarjoella sijainneen tärkeän asetehtaan alueen Venäjään. Suomen senaatti esitti tuolloin, että Suomi saisi vastineeksi Petsamon. Tähän keisari suostui, ja lupautui asetukseksaan 15.2.1864 antamaan kivääritehtaan vastineeksi "rantamaan Jäämeren luona itäpuolella Jaakopinjokea ja lähellä Stolbovan

lahtea". Jostain syystä Petsamon liittäminen Suomeen ei kuitenkaan edennyt, vaikka kenraalikuvernööri ja säädyt sitä esittivät ainakin vuosina 1880 ja 1882. Aleksanteri II vanhaa lupautusta käytettiin sitten hyväksi. Tarton rauhanneuvotteluissa 1920, mikä johtikin Petsamon liittämiseen Suomeen 1921. Tarton rauhansopimukseen sisältyi erillinen muistutus, jonka mukaan "Heinä- (Ainovskiestrova) ja Kii-saaret siirtyvät Suomelle". Tällä seikalla oli sittemmin suuri merkitys suomalaisille lintututkijoille ja luonnonsuojelijoille.

1800-luvun loppupuolella herännyt kansallisromantiikka ja karelianismi olivat synnyttäneet varsinkin sivistyneistössä suuren kiinnostuksen Itä-Karjalaan ja Petsamoon. Heimonaate lisäsi siihen vielä Suur-Suomi-ajattelun. Poliittisesti aktiivisen sivistyneistön varsin yleisen mielipiteen tiiviisti historiantutkija Väinö Voionmaa kirjassaan "Suomi Jäämerellä:

"Koko kansamme, erotuksesta kaikki sen kerrokset ovat täydellisesti yksimielisiä siitä, että nyt on tullut hetki Suomen päästä Jäämerelle, josta saamme nurjain kohtalojen kautta vastoin kaikkea oikeutta on vuosisatoja ollut suljettuna pois. Jäämeren avaaminen Suomelle ei merkitse ainoastaan vanhan vääryyden hyvittämistä ja pohjoisimman Suomen paikallisen elinkysymyksen ratkaisemista, vaan myöskin suurenarvoisen tuotanto lähteen ja tärkeän siirto la-alueen avaamista koko maailmalle. Se on lisäksi oleva itsenäisen Suomen ensi askel ulos suureen vapaaseen maailmaan." Kaukaisen pohjoisen luonnonvarat selvästi kiinnostivat kansanedustaja Voionmaata, joka osallistui vuonna 1920 Suomen valtuutettuna Tarton rauhanneuvotteluihin. Tieteellisemmin, mutta yhtä joustavasti perinteisiä valtakunnanrajoja käsiteltiin lähes 400-sivuisessa teoksessa Itä-Karjala ja Kuollan lappi, jossa suomalaiset luonnon- ja kielentutkijat monipuolisesti ja tutkimukseen tukeutuen kä-

sittelivät alueen luontoa ja luonnonvaroja sekä yhteiskunnallisia ja poliittisia oloja (Homen 1918). Tiukan tieteellinen esitystapa ei kätkenyt kirjan perimmäistä tavoitetta, joka oli pohjustaa ja tukea aineistoa keräämällä näiden alueiden mahdollista liittämistä Suomeen.

Teoksen arvovaltaisia kirjoittajia olivat muun muassa maantieteilijä J. G. Granö, geologi Pentti Eskola ja biologit Kaarlo Linkola, J. A. Palmén ja K. M. Levan-der. Toimituskunnan kantaviin voimiin kuulunut J. G. Granö, joka kirjoitti teokseen muun muassa luvut Kuolan Lapin eläimistöstä ja talouselämästä, suhtautui itse kuitenkin varauksellisesti kirjasta huokuvaan intoon siirtää valtiomaja kauemmas itään ja koilliseen (Tiitta 2011). Keväällä ja kesällä 1918 turkulainen eläintieteilijä ja lehtori filosofian tohtori Thorsten Renvall organisoï pienmuotoisen sotilasoperaation Petsamoon tarkoituksenaan liittää alue Suomeen (Niinikangas 2013).

Hän oli saanut hankkeelleen kenraali Mannerheimin hyväksynnän. Ylä-Lappi oli Renvallille entuudestaan tuttua aluetta, olihan hän vuosina 1905 ja 1916 tehnyt Inarin Lapissa ornitologisia tutkimuksia (Vuori salo ym. 2013).

Vaikka pieni ja puutteellisesti varustettu retkikunta ei onnistunut valtaamaan Petsamoa englantilaisilta ja venäläisiltä, hanke ilmeisesti osaltaan edisti Petsamon liittämistä Suomeen Tarton rauhanneuvotteluissa, saattoivathan suomalaiset vedota sotilaalliseen aktiivisuutensa alueella. Alueella oli käyty taisteluja myös alkuvuonna 1920 majuri Walleniuksen johtaman noin 60- miehisen suomalaisjoukon ja venäläisten välillä (Rosberg ym. 1931). Suomi otti Petsamon virallisesti haltuunsa 14. Helmikuuta 1921. Rajantarkistuksia Venäjän kanssa tehtiin tosin syksyyn 1921 asti. Suomi oli lopultakin päässyt Jäämerelle, ja alueen luonnontieteellinen tutkimus saattoi kunnolla alkaa. Petsamoon kiirehtivät aineistonkeruuseen niin biologit, geologit kuin maantieteilijätkin.

Alue pysyi kuitenkin pitkään vaikeapääsyisenä, sillä pitkään kaivattu tieyhteys Pohjanlahdelta Jäämerelle valmistui kokonaisuudessaan vasta elokuussa 1929. Vaivalloisten maayhteyksien takia Petsamoon pääsi alkuvuosina mukavimmin meriteitse. Kesän 1921 kynnyksellä, vain muutama kuukausi alueliitoksen jälkeen, Einari Merikallio, Alppi Talvia ja Kaarlo Kivekäs matkustivat samalla Mira-nimisen laivan vuorolla Helsingistä meriteitse Itä-Meren ja Norjan länsirannikon kautta Petsamoon. Alus saapui määränpäähensä Petsamoon 17. Kesäkuuta. Jokaisen matka oli ennalta hyvin valmisteltu ja jätti oman jälkensä Petsamon suomalaisomistuksen parikymmenvuotiseen historiaan. Samalla laivalla matkusti rajankäyntikomissio vaikeaksi osoittautuvaa tehtäväänsä suorittamaan (Paasilinna 1983).

Einari Merikallio ja Heinäsaarten linnut

Vaikka Einari Merikallio (1888-1961) ei koskaan hoitanut yliopistovirkaa, hänestä tuli suomalaisen lintutieteen ikoni. Merikallio toimi peräti kolme vuosikymmentä (1925-55) Keravan yhteiskoulun rehtorina. Merikallion nekrologissa Ornis Fennicassa todettiin, että hän “on edistänyt kotimaan linnuston tuntemusta enemmän kuin kukaan muu J. A. Palmen jälkeen ja raivannut tietä uudelle suunnalle lintujen levinneisyyden selvittämiseksi” (Anonyymi 1961). Merikallion maine perustuu ennen kaikkea hänen uraa uurtavaan työhönsä kvantitatiivisten lintulaskentojen pioneerina (Merikallio 1955). Hän oli maamme ensimmäisiä lintujen rengastajia. Merikallion nimessä on ensimmäinen rengastus kotimaisella linturenkaalla: hänen kotikaupungissaan Oulussa 2. helmikuuta 1913 rengastamansa talitiainen (Saurola ym. 2013). Tieteellisten ja pedagogisten ansioiden ohella Merikallio tuli tunnetuksi taitavana lintuvalokuvaajana ja aikansa hienoimpien luontokirjojen tekijänä. Näistä tunnetuimpia olivat kaksi Petsamon matkoihin liittyvää kirjaa Jäämeren äärellä ja Heinäsaarten lintukuvakirja, Sekä Suomen aikoinaan tunnetuimmista lintujärvestä kertonut Äyräpadanjärvi (Merikallio 1924 a, 1929, 1939).

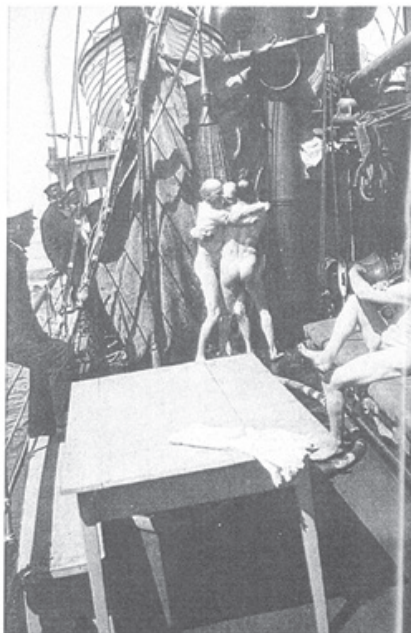
Kuva 2 Helsingistä Petsamoon matkustettiin Itämeren ja Norjan linsirannikon kautta Mira-laivalla. Kuvassa Mira-laiva Petsamovuonossa. - Alppi Taivian kuva-arkisto.

Matka Mira-laivalla kesäkuun alussa 1921 toi Merikallion ensimmäistä kertaa Petsamoon. Hän kuvasi 12 päivää kestäneen merimatkan tunnelmia ja lintuhavaintoja värikäästi kirjassaan Jäämeren äärellä (1924a): “Itämerellä linnusto tuttua ja köyhää: selkälokkeja ja kalalokkeja, jokunen tiira, harmaalokki, haahka, koskelo tai vielä jokin muu. Tanskan salmien takana ohjelma jo sai vaihtelua – kiitos meduusojen ja ensimmäisten valaiden. Ja siitä lähtien meri aina jotakin uutta uhkui, komeiden maisemien lisäksi. Nähtiin meri- ja karimetsot, haahkaparvet ja lorkilaumat, elettiin mahtava Bremanger ja ikimuistoinen Home-len-huippu.

Viimeksi oli sitten sivuutettu maailmankuulu Nordkapp ja sen naapuri Hjelmsøy, lukemattomien lintujen saari. ‘Miran’ vihellystä peläten linnut täällä pilvinä ilmoille pakenivat, ensin kolmivarpaiset lokit ja sitten muut. Ilma täyttyi siivellisistä kiittäjistä ja meri peittyi lepäävistä linnuista. Tuhansien kurkkujen kirkuna huumasi korvia ja ‘Mira’ - niin. ‘Miralla’ oli ihmisiä - sylki sivuilleen tulta ja haavoittavia hauleja. Kuinkas muuten!” Merikalliolle Petsamo oli Suomen uusi satumaa, “Suomen toi-

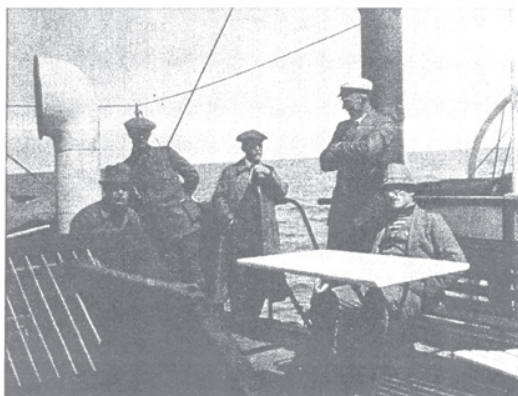
von, mahtavien tunturien ja lukemattomien lintujen” maa.

Heti Petsamon merirajan ylittämisen jälkeen hän alkoi kirjata havaitsemiaan lintulajeja, joista melkein heti näyttäytyivät Jäämeren rannikon tyyppilajit pikkukajava ja lunni. Eivätkä havainnot rajoittuneet lintuihin. “Mahtava ruho kohoutuu meren pintaan ja kaartuu samassa takaisin. Evä hetken vielä vettä viiltää. Siis neljäntenä valas, saitavalaaksi sanottu.” Laivan moottoreiden perillä hiljennettyä matkustajia tervehti tunturista kuuluva käen kukunta. Jäämeren äärellä sisältää runollisen kauniita kuvauksia Merikallion Petsamossa ja läheisellä Norjan rannikolla (Svärholt-kubbenissa) havaitsemista linnuista, aivan tavallisistakin, kuten allista ja niiden pesinnän arkisesta dramatiikasta. Merikallio ei missään suoraan kerro, ovatko kaikki kirjan tapahtumat kesällä 1921, mutta todennäköiseltä se tuntuu.

Kuva 4 Mira-laivan matkustaja (joka onkaimission muhi) kannella suihkussa. -Alppi Talvian kuva-arkisto.

Kuva 3 Matkustajia Mira-laivan kannella. Vasemmalta lukien filosofian maisteri Alppi Talvia, tuntematon, kenraalimajuri Kaarlo Kivekäs (mahdollisesti), ylioppilas Hugo Törnqvist ja filosofian maisteri Einar Merikallio. -Alppi Talvian kuva-arkisto.

Kirja julkaistiin vuonna 1924, johon mennessä Merikallio oli ehtinyt retkeillä Petsamon rannikoilla jo kolmena kesänä.

Moni kirjan yksityiskohta viittaa kuitenkin juuri kesään 1921. Kirjassa mainitaan moneen otteeseen lintujen ampumiseen mieltynyt kenraali, jonka Alppi Talvia

ikuisti kamerallaan Mira-laivan kannella juuri vuonna 1921. Yhtä lailla kuvataan Petsamo-yhtiön omistaman Lansing-nimisen aluksen matkaa Heinäsaarelle mukanaan Merikallion ja kenraalin lisäksi muiden muassa Petsamon maaherra puolisoineen. Tämäkin kuvaus ajoittuu väistämättä vuoteen 1921, koska maaherra jätti alueen seuraavan vuoden vaihteessa, kun lyhytikäinen Petsamon lääni lakkautettiin ja alueesta tuli tavallinen kunta.

Jäämeren äärellä -kirjassa on monta koskettavaa lintukuvausta. Selväksi käy, että matkaansa varten apurahoja saaneen lintututkijan oli vastentahtoisesti uhrattava joidenkin näkemistä viehättävien lintujen elämä täyttääkseen sitoumuksensa museonäytteiden toimittamisesta etelän museoihin. Merikallio kertoo nuoresta ylioppilaasta, matkaseuralaisestaan, joka Petsamon tuntureilta löytää pulmusen reviiirin ja ihailee koiraan laulua sen ”pienessä ja autiossa valtakunnassa”. Ylioppilas joutuu ampumaan koiraan sen puolison säikähtäneenä paetessa ja tehtyään ”tuntee olevansa murhamies, joka lopetti kauniin elämän sen ruusunhoitoisimmalla kohdalla”.

Merikallio ei kirjassa paljasta ylioppilaan kuten ei monen muunkaan matkakumppaninsa henkilöllisyyttä. On kuitenkin hyvin mahdollista, että mainittu ylioppilas oli Kaarlo Kivirikko, tunnetun eläinkirjojen tekijän K. E. Kivirikon poika, joka saman vuoden lopulla (10. Joulukuuta 1921) valittiin Vanamo-seuran jäseneksi. Isä-Kivirikon mukaan hänen poikansa oli tuonut hänelle kaksi kaunista lunninahkaa Heinäsaarille tekemältään keräysmatkalta ja oli siis muutenkin liikkunut Petsamossa (Kivirikko 1922). Merikallion ja Kivirikko varmasti tunsivat toisensa, ja tuntuu luontealta olettaa poika-Kivirikon matkustaneen ainakin osittain isänsä kollegan seurassa.

Kaarlo Kivekäs ja rannikkopuolustus

Kenraalimajuri Kaarlo Kivekkään (vuoteen 1880 Backman) elämänura oli erittäin värikäs ja kosmopoliittinen. Kouvolassa vuonna 1866 syntynyt Kivekäs kävi Haminan kadettikoulun ja erikoistui Venäjän sotakouluissa tykistöupseeriksi. Uransa 20 ensimmäistä vuotta hän palveli Turkestanin ratsastavassa vuoristykistöpatterissa Altaisvuoristossa ja Pamirilla. Komennukset ja arvatenkin kokemukset vuoristossa olivat vaiheikkaita. Hänestä kehittyi erittäin taitava ja innokas metsästäjä. Tähän harrastukseen Keski-Aasian vuoristot tarjosivat erinomaiset mahdollisuudet. Ensimmäiseen maailmansotaan hän osallistui armeijakunnan tykistörykmentin ja myöhemmin jalkaväkidivisioonan komentajana. Saksan ja Itävallan rintamilla yleten kenraalimajuriksi. Venäjän vallankumouksen jälkeen hän palasi Suomeen vuonna 1918 ja toimi kahden kuukauden ajan 1919 Suomen armeijan vt. Ylipäällikkönä.

Vuonna 1919 Kivekäs nimitettiin Suomen armeijan rannikkopuolustuksen tarkistajaksi, ja tässä ominaisuudessa hän astui Mira-laivan kannelle. Valtakuntaan liitetyn

uuden alueen rannikkopuolustus oli saatava ajan tasalle. Hänellä oli muitakin tehtäviä.

Paasilinnan kirjassa Maailman kourissa. Historiaa ja muistoja Petsamosta (1983) on valokuva korkeasta upseerista, ilmeisesti juuri kenraali Kivekkäästä, ottamassa vastaan paikallisen väestön uskollisuudenvaloja uudelle hallitukselle. Merikallio kertoo Jäämeren ääreltä -kirjassa mukana Mira-laivassa matkustaneesta (kohteliaasti jälkeen nimeämättömästä) kenraalista, joka pitkällä merimatalla oli viihdyttänyt kanssamatkustajiaan monilla metsästysmuistoillaan Keski-Aasian aroilta ja vuorilta, “villisikojen, korppikotkien y. m. oudon riistan mailta”. Petsamossa hänellä oli aikaa virkatehtäviensä ohessa hauskoille retkille. Kenraalille oli ilmeisesti annettu virallinen lupa “tieteelliseen” metsästyksen lintututkijoihin apuna. Merikallio kuvaa kirjassaan Heinäsaarille saapuneen kenraalin metsästysmuistoa: “Nyt hänen halunsa palaa saada koetella, miten Jäämeren riista kaatuu. Ja hänelle suodaankin se poikkeus näillä rauhoitetuilla saarilla, sillä ammutut linnut tulevat tieteen uhreiksi.” Ensiksi kenraali päättää rangaista suur-rosvoja.” lokkeja ja kihuja.

Kuva 8 Kenraalimajuri K. E. Kivekäs paistattelee päivää Mira-laivan kannella. - Alppi Talvian kuva-arkisto.

Mustat rosvot kihut ovat kuitenkin nopeita liikkeissään, ja kenraali saa käyttää monta laukausta, ennen kuin kihu vaipuu kuolleen maahan: “Kuolema on sittenkin suuri arvoitus kaikille. Kihun toveri laskeutuu ammutun toverin viereen, ihmetellen toisen käyttäytymistä. Koettaapa se vielä nokallaan siivestä nykäisten saada selvyyttä asiaan.

” Suur-rosvojen rankaisun jälkeen kenraali ampuu vielä tieteelle lunneja, haahkoja ja merimetsoja. Mutta aikansa kutakin, Merikallio päättää Heinäsaarten retken tunnelmakuvaukseen: “Kenraali on lopettanut sotatoimet. Rauha on tehty. Tarvittava määrä lintujakin on jo saatu. Laivamme kääntää kulkunsa Petsamovuonon suuta kohden. Ja tuhannet kolmivarpaiset ja muut lokit sekä kyömyenäiset lunnit risteilevät ilmassa ja halkovat Jäämeren aaltoja.”

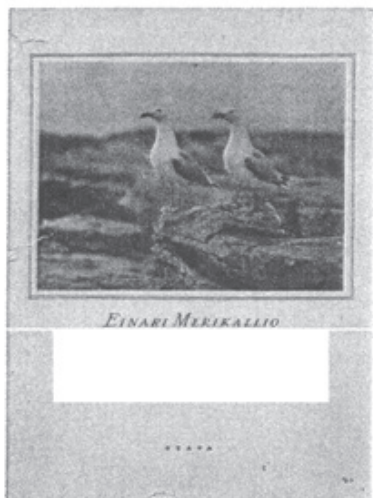
Kuva S Einari Merikallio ensimmäisellä Petsamon-matkallaan Jäämeren rannalla. - Alppi Talvian kuva-arkisto.

Olisi mielenkiintoista tietää, löytyvätkö Kivekkään amputat linnut esimerkiksi Luonnontieteellisen keskusmuseon tai Turun yliopiston eläinmuseon kokoelmista. Merikallion, jonka luvan turvin Kivekäs lintuja armaankin ampui, tiedetään saaneen vuonna 1920 500 markan stipendin eläin- ja kasvisnäytteiden kokoamista varten vasta perustetulle Turun suomalaiselle yliopistolle (Saalas 1921).

Alppi Talvia ja Petsamon nikkeli

Alppi Talvia (alun perin Alfred Wilhelm Tötterström) oli syntynyt Helsingissä vuonna 1884. Hänen isänsä toimi vahtimestarina Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa. Talvia aloitti opintonsa samassa yliopistossa syksyllä 1905 ja valmistui sieltä filosofian kandidaatiksi 1911 pääaineinaan kemia sekä geologia ja mineralogia, joissa molemmissa hän suoritti laudaturin. Varsinaisen elämäntyönsä Talvia

ÄÄRELTÄ
Kuva 6 Einari Merikallion kirja Jäämeren äärellä, lintukuvia ja -kuvauksia Pelsamon Heinäsaarilta ja niiden lähiseuduilla ilmestyi vuonna 1924.

Kuva 7 Merikallion Heinäsaarten lintukuvakirja (1939) oli vuoden 1924 Jäämeri-kirjaa tieteellisesti laajempi dokumentti Heinäsaarten linnustosta.

suoritti opetustehtävissä aluksi Rovaniemellä, jossa hän arvioitui, ja myöhemmin Kuopiossa.

Geologinen maastotutkimus kuitenkin houkutteli, ja hän osallistui opiskeluvuosiinsa alkaen kesäisin malmi-geologisiin tutkimusmatkoihin. Esimerkiksi kesällä 1909 Talvia retkeili opettajansa professori Wilhelm Ramsayn mukaan Aunuksessa tutkimassa prekambrisia muodostumia. Valmistuessaan Talvia jatkoi geologisia tutkimuksia opetustehtävien ohessa kesälomillaan. Ammattitaidon ylläpidon ohella luultavasti myös lisätulot houkuttelivat nuorta perheenisää.

Ennen vuoden 1921 Petsamo-retkeä hän oli osallistunut malmigeologisiin tutkimuksiin Tiirismaalla (1907), Aunuksessa (1909), Pohjois-Karjalassa (ainakin kolmena kesänä 1910-14), Viipurin rapakivialueella (1911), Kolarissa (1917) sekä Värtsilässä ja Sotkamossa (1920). Talvia oli siten Petsamoon lähtiessään varsin kokenut ja maastokelpoinen malmigeologi.

Pamflettikirjassaan Voionmaa (1918) oli kirjoittanut innostuneesti rautamalmin louhintamahdollisuuksista "Suomelle tulevalla Itä-Varangin alueella". Asioista paremmin perillä ollut geologi Pentti Eskola oli kuitenkin suhtautunut alueen malmivaroihin epäillen. Hän piti Fennoskandian itäisiä osia kivennäisrikkauksiltaan yleisesti

ottaen köyhinä, mutta myönsi sentään harvaan asutussa ja puutteellisesti tutkitussa seudussa piilevän “tuntemattomien rikkauksien mahdollisuuksia” (Eskola 1918).

Lausunto osoittautui profeetalliseksi. Kun Suomen geologinen toimikunta vuonna 1921 lähetti Petsamoon tunnustelijaryhmän tekemään geologisia tutkimuksia, kiinnostus kohdistui lähinnä Norjan Kirkkonien rikkaan rautamalmi - esiintymän mahdolliseen jatkamiseen Suomen puolelle.

Tästä syystä geologinen etsintätyö kohdistettiin aluksi länsirajan eli Paatsjoen ympäristön ja merenrannan tuntumaan. (Warm 1989.) Tutkimuksia lähtivät tekemään kesäkuun 1921 alussa Alppi Talvia ja hänen apulaisenaan tekniikan ylioppilas Hugo Törnqvist. Talvia matkusti Helsinkiin 19. toukokuuta 1921 ja nousi siellä laivaan.

Hän oli innokas amatööriveralokuvaaja ja ikuisti kamerallaan matkan vaihteita. Hänen puolisonsa Jenny kuvasi matkan alkua kirjeessään veljelleen: “Alppi kirjoitti Kööpenhaminasta. Kaikki olivat olleet merikipeinä. Eräs rajakomisionin virkamies esitteli siht. F. Heikino (kuuluu olevan Alpin pikkuserkun kanssa naimisissa) on tutustuttanut Alpin muille ‘Miran’ matkustajille.”

Alpin Petsamon matkan aikana hänen puolisonsa ja poikansa oleskelivat sukulaisten hotellissa Kemissä. Säilyneessä valokuvassa Talvia, Törnqvist ja Merikallio oleskelivat yhdessä Miran kannella. Talvia tyylikkään hierihattuisena, Törnqvist ylioppilaslakki päässään ja Merikallio rennossa retkeilyasussa. Toimeksiantoa seuraten Talvia ja Törnqvist aloittivat tutkimuksensa etsimällä rautamalmia Norjan rajan tuntumasta. Kun mitään ei löytynyt, he jatkoivat matkaansa Salmijärveltä sisämaahan Petsamontuntureille. Paasilinna (1983: 81) kuvasi Talvian ja Törnqvistin matkan seuraavia vaihteita: “Malmisuonen haihduttua käsistä Talvia ja Törnqvist lähtivät kulkemaan syvemmälle itään, Petsamontuntureille. Siellä tuli vastaan ruosteisia kiviä ja magneettiset kokeet tuntuivat jo paljon lupaavammilta.

Elokuun 1. päivänä 1921 he tekivät havaintoja Kolosjoella, Kammikivitunturin länsipäässä. Silloin rautamalmisuoni äkkiä löytyi, sellaiseksi he sitä ainakin luulivat. - Tunturin syksy oli joko alkanut. Muistitieto kertoo, että jonakin päivänä miehet palasivat sumujen keskeltä alas kylään, söivät ja lepäsivät Harjuvaaralla Paanasen talossa. Erika Paananen neuvoi miehille säkkikankaasta pussit kivenmukuroita varten. Kun miehet lähtivät etelään, heidän mukanaan kulki hyvin vaarallinen lasti: Petsamon nikkeli oli löytynyt.”

Löytö oli Talvian geologinuran kohokohta. Jenny-puolison almanakkamerkinnän mukaan Talvia palasi kotiin Kuopioon pitkältä matkaltaan 21. elokuuta, kolme viikkoa nikkelisuonen löytämisen jälkeen. Talvian ja Törnqvistin löytöön ei kuitenkaan aluksi kiinnitetty suuria toiveita.

Geologisen toimikunnan raportissa todettiin lakonisesti, että vaikka nikkelpitoista malmia kiistatta oli löytynyt, malmin esiintymisestä ei saatu tarkempaa selkoa (Frosterus 1924).

Sen verran kiinnostavan löytö kuitenkin oli, että Suomen geologinen toimikunta kannaksi lähetti seuraavana vuonna (1922) alueelle tohtori H. Hausenin, jonka apulaisena tälläkin kertaa oli ylioppilas Törnqvist. Tutkimusten pääkohteena oli edellisenä kesänä löytynyt nikkelpitoinen magneettikiisuesiintymä. Kesällä 1922 varmistui myös lopullisesti, ettei Etelä-Varangin rautamalmivyöhyke (edellisen vuoden etsintöjen pääkohde) yllä Suomen puolelle. Myöskään vuonna 1922

Kuva 9 Geologinen ven. Sotnigijevin asaan kuuluvien Suomen lappien, Vasemmalla luvon opas, Hugo Törnqvist ja Apri Talva. -Apri Talvan kuva-arkisto.

nikkeliesiintymän laajuudesta ja arvosta ei saatu vielä riittävän hyvää käsitystä, vaikka raportissa sentään todettiin, että “Petsamon lappi voi mahdollisesti saada merkitystä malmin tuotto alueena” (Frosterus 1924: 16) Alueen malmigeologiset tutkimukset kuitenkin jatkuivat vain vähäisin keskeytyksin.

Silti vielä vuonna 1931 Suomenmaa-kirjassa kuvailtiin löydön merkitystä hieman epäillen: “Koko saviliuskevyöhyke sisältää kiisuja: sen länsi osassa on jo löydetty pienemmissä kohdissaan erittäin kirkkaita nikkelikuparimalmeja, mutta vielä suurempia löytöjä tarvitaan, ennen kuin kaivostyön näin syrjäisessä maanääressä voidaan laskea tulevan kannattavaksi” (Rosberg ym. 1931:382). Vain muutamaa vuotta myöhemmin alueella alkoi merkittävä kaivostoiminta.

Petsamon-kuumetta ja kansainvälisiä yhteyksiä

Mira-laivan kolmesta matkustajasta vain Merikallio näyttää jääneen pysyvän Petsamo-kuumeen valtaan. Maailmansotien välisenä aikana hän kävi Petsamossa peräti kahdeksana kesänä 1921-37 (Merikallio 1939). Vuonna 1922 hän perehtyi maatalousministeriön apurahalla merilintujen munien ja untuvien keruuseen Norjan rannikoilla ja näiden elinkeinojen edellytyksiin Petsamossa (Merikallio 1924). Vuosien 1921 ja 1922 matkojensa perusteella hän julkaisi ensimmäisen kattavan luettelon Petsamon alueella tavatuista linnuista, joita siihen mennessä oli kertynyt 140 lajia (Merikallio 1924 a 1934, 1939). Heinäsaarten lintukuvakirjan alkulauseessa hän tunnustaa jo vuonna 1920 sairastuneensa Petsamon-kuumeeseen, joka ei vuosien viereissäkään tahtonut talttua. “Petsamon lintumaailma on kuumetta ylläpitänyt”, hän tunnusti. Merikallion ahkera kirjoittelu Heinäsaarten linnuista epäilemättä vaikutti

Heinäsaarten sisällyttämiseen jo maamme ensimmäiseen kansallis- ja luonnonpuistosuunnitelmaan vuonna 1926 ja Heinäsaarten kansallispuiston perustamiseen monien vaiheiden jälkeen vuonna 1938. Esitellessään suunniteltuja kansallispuistoja Kaarlo Linkola mainitsi Heinäsaaret linturikkaudesta kuuluina Jäämeren saarina Petsamossa (Linkola 1928).

Kenraalimajuri Kivekkään monivaiheella uralla vuoden 1921 Petsamon-matka lieene ollut poikkeuksellisen rauhanomainen episodi, josta hän ainakin Merikallion kuvauksen perusteella nautti täysin siemauksin. Kivekäs jatkoi rannikkopuolustuksen tarkastajan tehtävissä vuoteen 1925 ja vietti sen jälkeen virkauransa lopun Suomenlinnan komendanttina ja Helsingin varuskunnan päällikkönä: hän yleni kenraaliluutnantiksi ja jäi eläkkeelle vuonna 1928. Monet Venäjän armeijassa palvelleet suomalaiset upseerit olivat avarakatseisia kosmopoliitteja. Kivekäs kuului tähän joukkoon. Hän oli kahdesti naimisissa, molemmilla kerroilla venäläisen kenraalimajurin tyttären kanssa. Kun avioliitot olivat lapsettomia, hän adoptoi Barakat-nimisen afgaanin ja hänen sugnanilaisen vaimon-sa tyttären Gulj Begimin, joka kasteessa sai uuden nimen

Olga. Kivekäs kuoli Hämeenlinnassa vuonna 1940. Tehdessään Kolosjoen nikkeli-lyödyn Alppi Talvia ja Hugo Törnqvist tuskin aavistivat, millaisia maailmanpoliittisia seurauksia heidän löydöllään tulisi olemaan. Hän oli kahdesti naimisissa, molemmilla kerroilla venäläisen kenraalimajurin tyttären kanssa.

Kun avioliitot olivat lapsettomia, hän adoptoi Barakat-nimisen afgaanin ja hänen sugnanilaisen vaimonsa tyttären Gulj Begimin, joka kasteessa sai uuden nimen Olga. Kivekäs kuoli Hämeenlinnassa vuonna 1940. Tehdessään Kolosjoen nikkeli-lyödyn Alppi Talvia ja Hugo Törnqvist tuskin aavistivat, millaisia maailmanpoliittisia seurauksia heidän löydöllään tulisi olemaan.

Toisen maailmansodan aikana Petsamon nikkeli sai suuret strategiset mittasuhteet (Autere & Liede 1989). Hitler näki sen merkityksen ratkaisevan tärkeäksi Saksan sotateollisuudelle ja yritti pitää nikkelivarannoista viimeiseen asti kiinni. Petsamon nikkeli oli varmasti tärkein syy, jonka takia Stalin halusi Petsamon liitettäväksi Neu-

vostoliittoon. Talvisodan jälkeen Moskovan rauhassa 1940 Neuvostoliitolle oli luovutettu vain Kalastajasaarento. Strategisesti tärkeä nikkeli muutti tilanteen, ja niin Petsamo menetettiin rauhassa 1947. Neuvostoaikana Kolosjoki muuttui Nikeliksi ja kaivostoiminta jatkui entiseen malliin. Lisäksi avattiin uusi kaivos Zapolijarnyissä, vain 30 km Kolosjoelta koilliseen.

Kuten tunnettua, molemmat kaivokset ovat aiheuttaneet valtavat ympäristötuhot, joita saadaan tuskin koskaan korjatuksi. Alppi Talvialle tutkimuskesä Petsamossa jäi tiettävästi viimeiseksi. Kasvava perhe (toisen pojan syntymä 1922 ja tyttären 1927) ja lisääntyneet työtehtävät mm. Nobel-Standard Qy:n sivustoisena edustajana ja alkoholin valmistuksen tarkistajana Kuopiossa veivät enenevässä määrin aikaa. 1930-luvulla Talvia alkoi pohtia aineiden rakenteeseen liittyviä teoreettisia kysymyksiä ja julkaisi vuonna 1941 omakustanteena lyhyen tutkielman kiteiden ja atomien rakenteesta (Talvia 1941).

Talvia kuoli Kuopiossa vuonna 1963. Merikallio ei ollut ainoa kesällä 1921 Petsamossa retkeillyt vanamolainen. Näistä kasvitieteilijä Veli Räsänen julkaisi seuraavaan vuonna artikkelin alueella havaitsemistaan kulttuurikasveista (Räsänen 1922). Vanamo-seuran toiminnassa Petsamo oli vuonna 1921 muutenkin monella tavoin esillä. 12. Maaliskuuta pidetyssä kokouksessa Y. Wuorentaus piti ”skiop-tikonkuvien” valaistun esitelmän Petsamosta ja etenkin sen elinkeinoista. Esitelmässä suositeltiin suomalaisen merentutkimusaseman perustamista Petsamoon. Lokakuun 15. Päivänä pidetyssä kokouksessa ylioppilas Heikki Roivainen esitelmöi kasvitieteellisestä retkestään Luttojoen seuduilla Petsamon eteläosissa. Ja viimein kokouksessa 10. Marraskuuta kalastusneuvos E. Hellevaara esitelmöi valokuvien kera Petsamon merikalastuksesta. Tietoa suomen itäisestä käsivarresta alkoi siten olla varsin hyvin saatavilla, mikä tartutti Petsamon-kuumeen yhä uusiin luonnontutkijoihin.

*Erika Paananen talonsa
portilla Petsamon
Salmijärvellä rannalla
Harjunvaaran alla.*

Kirjoittajat : Timo Vuorisalo ja Pekka Niemelä

Timo Vuorisalo on dosentti ja ympäristötieteen lehtori Turun yliopiston biologian laitoksessa. Hän tutkii kaupunkiekologiaa, ympäristöhistoriaa ja evoluutioekologiaa. Vuorisalon harrastuksia ovat historia, sukututkimus ja elokuvat.

Pekka Niemelä on biodiversiteettitutkimuksen ja ympäristötieteen professori Turun yliopiston biologian laitoksessa. Niemelän keksisiä tutkimuskohteita ovat kasvi- herbivori-suhteet, tulokaslajit ja arktinen ekologia. hänen harrastuksiaan ovat Karjala sekä kirjailija Olavi Paavolaisen elämä ja tuotanto.

Talvisodan evakkoja Kistrand, Norja.

Covid 19 pandemia on asettanut rajoituksia arkistokäynteihin ja uusiin haastatteluihin. Tässä olen koonnut mitä toistaiseksi olen löytänyt tietoja Porsangin kuntaan tulleista talvisodan evakoista. Varmasti vielä ajan mittaan löytyy enemmän ja tarkempia tietoja.

Useimmat evakot jotka tulivat Norjaan talvi 1939/40 siirtyivät etelämpiin paikkakuntiin. Petsamosta tulleet evakot tulivat yleensä Etelä Varangin kautta ja siirtyivät pois Ruijasta Kirkkoniemeen, Vesisaaren, Vuoreijan, Hammerfestin ja Tromsøn kautta. Luultavasti syy siirtoon oli sotastrateginen, pelättiin sodan siirtyvän jopa Norjan puolelle. Vain pieni ryhmä jäi Altaan (Alattio), toinen ryhmä jäi Kistrandiin (Ryssämarkka).

„Plaschjem for gamle syge finner“

Norges Samemisjon, vanhainkoti Ryssämarkassa. Postikortti: Norsk Lystryk og Reproduktionsanstalt Nr. 837. 1920-1935. Kuvan lainannut Ferdinand Eines

Kistrand on tänään pieni paikkakunta nykyisessä Porsangerin kunnassa. Vielä sodan aikana kunnan nimi oli Kistrand, ja kunnan keskus oli Kistrand (kunnan nimi muutui 1964 Kistrandista Porsangeriin). Tässä on vaikea tietää tarkasti mikäli arkistossa mainitut Kistrandin olosuhteet viittaavat Kistrand paikkakuntaan tai Kistrand kuntaan. Porsangin kunta on nykyään kolmekielinen: norja, saami ja kveeni. Kistrandin paikkakunnan kveeninkielinen nimi on Ryssämarkka. Porsangin kuntaan kuuluu myös pääasiassa kveeninkielinen paikkakunta Børselv (Pyssyjoki) vuonon toisella puolella nähtynä Ryssämarkasta.

Ensimmäiset viitteet evakoista löytyy jo joulukuun 28pvä 1939 kahdesta eri lähteestä: Poliisimestari Holman vastaa kirjeitse puhelinkyselyyn oikeusministeriön poliisikonttorista: Boris Glebistä tulleet kolttsaamelaiset ovat 11 miestä, 16 naista ja 10 lasta, yhteensä 37 henkeä.

Samana päivänä Ella Aas Vardøn (Vuorea) Punaisesta Rististä raportoi keskusjärjestöön Osloseen tilanteesta Pohjoisnorjassa. Tällöin evakkoja löytyy seuraavilta paikkakunnilta: Hammerfest, Tromsø, Narvik, Harstad, Bodø, Svolvær, Kabelvåg, Stamsund, Gratangen, Ibestad, Stenkjær ja Kistrand. Hänen tiedot ovat 51 henkeä Kistrandissa. Ella Aas mainitsee erikoisesti että Kistrandin evakot ovat kolttsaamelaiset. Hän mainitsee myös että Kistrandin taloudellinen tilanne on sellainen että on varauduttava erikoisen paljon tukeen. Kun hän saa tarkemmat tiedot kuinka monta naista, lasta ja miestä, niin hän lähettää heti vaatteita.

Voi todeta että tässä nähtävästi puhutaan vähän eri ryhmistä, jossa viimeinen summa sisältää kaikki tällöin Kistrandissa olleet.

Hammerfestin kunnan pakolaisvaliokunnan pöytäkirjasta löytyy seuraavat merkinnät: Tammikuun 5pvä: Janne Pursiainen perheineen päätetään siirtää Børselviin (Pyssyjoki), jossa hänellä on sukulaisia, mikäli tähän saadan kaikki asiat kuntoon. Seuraavassa kokouksessa, ollaan oltu yhteydessä Narvikin poliisiviranomaisiin jotka ovat hylkäneet anomuksen.

Talvisota. Kolttsaamelainen perhe Höyhenjärveltä, Norjan Bodinissa. Norges Røde Kors Månedstidsskrift nr.2/1940. Valokuvaaja tuntematon. Mahdollisesti otettu Kirkkoniemellä evakkoon tullessa

Tammikuun 11.pvä löytyy Tromsø Punaisen Ristin raportti jossa mainitaan että tammikuun 4.pvä seuraavat 12 henkeä on siirretty Tromsøstä Kistrandiin: Maria Titoff; Petter, Paraska ja Alexeri Fedotoff; Kalle, Ragna, Ilo Aljas, Orva Alpo ja Niilo Johannes Seurujärvi sekä Gavrill, Maria ja Anastasia Lietoff. Syynä siirtoon annetaan, että kaikki kolttsaamelaiset olisivat samalla paikalla. Monesti raporteissa eri paikkakunnilta mainitaan yleisenä sääntönä pitää perheet tai naapuristo yhdessä.

Tätä sääntöä ei seurattu tarkasti, esimerkiksi Bodön lähettyviltä Bodinista löytyy myös saamelaisperheitä.

Kuukausi myöhemmin, helmikuun 18.pvä lähtee Tromsøstä 7 henkeä Kistrandiin: Riika ja Anja Liisa Viskari; Julijana ja Maja Lietoff; Tatiana Fedotoff sekä Uljana Tervaniemi ja vastasyntynyt lapsi.

Skollelepper kommer flyktende fra Boris Gleb til Elvenes.

*Talvisota, Koltasaamelaiset evakot tulevat Boris Glebistä Elveneesiin.
Norges Røde Kors Månedstidsskrift nr.3/1940. Valokuvaaja tuntematon.*

Useimmat Tromsøstä lähtevät olivat tulleet Norjaan Paatsjoen ja Kirkkoniemen kautta, joten evakkomatkaa kertyi melkein täys ympyrä ennen kuin se päättyi Rys-sämarkkaan. Itse Kistrandin kunnasta toistaiseksi löytyy vain vähän tietoja evakoista, ilman tarkkoja nimilistoja.

Kunnanlääkäri Geiring kysyi huhtikuussa mikäli Punaisen Ristin kautta voisi saada sukset kolmelle 13-14 vuotiaalle pojalle, Vasco, Erki ja Aleksi. ”He ovat hyviä hiihtäjiä, ja Kistrandissa on vielä pitkän aikaa talvi ja hiihtokeli.”

Historikko Arvid Pettersonin kirjasta ”Deportering eller flukt” löytyy seuraava jaksos otsikosta Kistrand-Olderfjord-Sortvik, haastateltavana Pål Kildal Sætrum:

”Saitte noin 40 evakkoa tänne ennen sotaa? – Kyllä. Se oli Neuvostoliiton ja Suomen välisen sodan takia. Evakot majoitettiin Vanhainkotiin, vanhukset olivat muutama vuosi aiemmin muuttaneet Lebesbyhyn. Muutamilla oli erikoiset saamelaiset puvut

luonteenomaisine naisten päähineine. Peder Wilhelmsen nai Petsamolaisen. Pojat olivat hyviä mäkihyppääjiä, joten olimme usein yhdessä hyppyrissä ja hiihtoretkilä. He puhuivat suomea, mutta olihan meillä sormikieli. Muutamat paikkakunnalla puhuivat suomea, joten ne osas puhua niitten kanssa.” (Minun käännös, sivu 211)

Kistrandin vanhainkoti oli muuttanut 1935, ja talo oli sen jälkeen ollut tyhjänä.

”Ne olivat nuorisoa ja vanhempia kolttsaamelaisia (Øst-samer) jotka puhuivat saamen kieltä ja suomea. Kolttsaamelaisten kieltä eivät täällä ymmärtäneet, mutta suomea taitavat pystyivät keskustelemaan evakkojen kanssa. Korpivuonossa (Ytre Billefjord) useampi puhui suomea ja moni osas puhua heidän kanssa” (”Småfolk og drivkrefter”, s.156, minun käännös)

Arkistojen kuivien tilastojen ja tietojen takaa pilkottaa monenlaista elämäkertaa. Varmasti monella vielä on tietoja ja tarinoita Ryssämarkan evakkojen kokemuksista.

Viitteet:

Arkistot: Statsarkivet i Tromsø ja Riksarkivet, Oslo

Kirjat:

Petterson, Arvid (1994): Småfolk og drivkrefter : fra 1900 til 1960-årene (Vol. B. 2). Lakselv: Porsanger kommune.

Petterson, Arvid (2014): Deportering - eller flukt? : Porsanger 1944-1945. Lakselv: Porsanger historie- og museumslag.

Nettisivut: www.kvenskestedsnavn.no,

Ferdinand Eines: www.f-eines.net

Yhteystiedot:

Ingrid Immonen,
Elveoset 5, N-9610 Rypefjord, Norja.
[inbjim\(at\)gmail.com](mailto:inbjim(at)gmail.com),
puh. 0414 606 884 tai +47 907 46 779

Norjalainen apu Suomelle talvisodassa 1940

Toivo Kunnari

Norjan valtiolle oli vaikea ratkaista Suomelle sota-apua ja niinpä kansalaiset aktivoituivat ja käynnistivät keräyksiä käytännönläheisille avustustarvikkeille ja jopa rahallekin.

Drammen Tidenissä ja muissa drammenilaisissa sanomalehdissä ilmoitettiin keräyksistä 10.2.1940.

Ensimmäisessä innostuksessa kerättiin ja valmistettiin lämmintä vaatetavaraa, villahuopia, valkoisia lakanoita lumipuvuiksi, sekä telttoja, suksia, reppuja jne. Suomen rintamille lähetettäväksi. Reppukeräystä voi pitää symbolisesti hyvin merkittävänä kansallisena myötätunnonilmauksena, sen verran rakkaita selkäreput ovat norjalaisille tunturivaeltajille.

Niitä saatiin kokoon runsaasti, n 58 000 kpl, ja mm ulkoministeri Koht kertoo lähettäneensä kaksi omista varastoistaan. Norjalaislehtien mukaan suuri osa Norjan kansaa istui tuona talvena kutomassa suomalaisille sotilaille lämmittäviä vaateparsia, kiväärisormikkaita, lapasia ja kypärän alla pidettäviä päähineitä. (Danielsen, Nokleby; Talvisota ja Norja., Nokleby Da krigen kom)

Avustustoiminta laajeni nopeasti koko Norjan maata käsittäväksi.

Perille tulleesta norjalaislähetyksestä kerrotaan 27.1.1940 lähetetyssä rintamakirjeessä...” Eilen olin iltapäivästä lähtien varusteita ja tupakkaa hakemassa. Tuli mm Norjan kansan lahjoittamia selkäreppuja kuormakaupalla. Uusia hienoja laitoksia, sisällä joissakin hienoja pakkauksia, tupakkaa, makeisia, leivoksia, sukkia ym ja kirjoja Norjan kielellä.”(Myllyniemi, Suomi sodassa.)

Perustettiin vapaaehtoistoimisto Suomen rintamalle haluavia sotilaita varten Osloon. Ensitöiksi käynnistettiin varustekeräys 2000 miehelle, parasta norjalaista laatu.

Kuitenkaan käytännössä varusteet eivät soveltuneet talvisodan tarpeisiin ja jäivät siltä osin hyödyttömiksi.

Operaatio vapaaehtoisten saannissa ei tuottanut suunniteltua tulosta. Lopulta Haaparannan esikuntaan saapui 725 miestä. Siellä allekirjoitettiin palvelusitoumukset ja sieltä saatiin varusteet. Norjalaiset alistettiin ruotsalaiselle vapaaehtoispäällisyydelle. Norjalaiset valittivat, että ruotsalaiset suhtautuivat heihin alentuvasti. Sekä ruotsalaisten, että norjalaisten vapaaehtoisten mielialaan vaikutti epäilemättä melko

pitkään kestänyt koulutusjakso ennen rintamalle pääsyä. Lopulta helmikuun 19 päivänä päästiin lähtemään rintamalle. Sodan jälkeen näiden vapaaehtoisten kotiuttaminen ei sitten ollutkaan yksinkertainen tehtävä.

Heti talvisodan syttymisen jälkeen Norjaan siirtyi n 1200 siviilipakolaista. Kalastajasaarennosta meritse ja Salmijärveltä jään yli Svanvikiin. Tulijat kuljetettiin ensin Kirkkoniemeeseen ja sieltä äidit lapsineen sekä sairaat ja vanhukset kuljetettiin edelleen vuorolavalla ja Vesisaaresta suomalaisilla troolareilla Narvikiin.

Pian olikin lähdettävä evakosta evakkoon, kun saksalaiset valtasivat Norjan. Tämäkin evakkojen vaihe ansaitsee erillisen jutun myöhemmin. Lasten osalta evakko ja turvaaminen oli monimutkainen ohjelma ja suunnitelma.

Suomeen tarkoitettuja avustuksia ja varoja saksalaiset pidättivät satamiin ja lopulta Suomi ei halunnutkaan niitä. Asetoimituksia saatiin jonkin verran myöhemmin perille.

Sitten kun saksalaiset valloittivat koko Norjan, alkoi maassa huoli Suomelle tarkoitettujen avustuspakettien suhteen, koska maassa oli puutetta itselläkin. Osa avustajista halusi Suomen palauttavan avustuksia, mm Norjan -Helsingin suurlähetystö pyysi palauttamaan 58 000 kpl lahjoitetuista repuista 5000-6000 kpl norjalaisille sotilaille. Ulkoministeri Witting vastusti, mutta arveli, että jos ne oli lainaksi tarkoitettuja alkujaan, niin ne voitaisiin palauttaa. Ongelmaksi muodostui se, että reput olivat jo huonossa kunnossa ja sekoittuneet muihin reppuihin, joten palauttaminen oli mahdoton. (Ulkoministeri Witting puolustusministeriölle 1.6.1940 UM 8 B Norja. Tavaralahjoitukset UHA)

Tässä lainauksia Leena Kaukiaisien kirjasta Avoin ja suljettu raja. Suomen ja Norjan suhteet 1918-1940

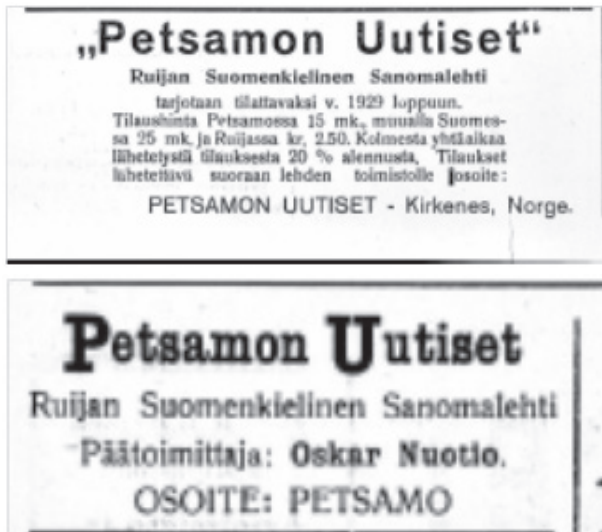
Aiheesta myöhemmin toivottavasti saamme lukea enemmän ja syytä on käsitellä myöskin aikaa ennen sotia. Eihän Suomen ja Norjan suhteet Petsamo kysymyksessä ole koskaan olleet auvoiset, vaikka usein petsamolaiset ovat sitä kuvanneet täysin mutkattomaksi. Kuitenkin helpot rajan ylitykset olivat sukulais-vierailuja ja kaupankäyntiä.

Norja olisi mieluusti ottanut Petsamon, eikä suhtautunut maahanmuuttajiin kovin myönteisesti. Norjalaistamispolitiikka oli ankaraa.

Sanomalehti Petsamon Uutiset

Jutun koonnut topi

Saatuani nähtäväkseni tämän usein eri lähteissä mainitun sanomalehden kaikki neljä ilmestynyttä numeroaan, huomaan, ettei se lehtenä ansaitse sitä huomiota, jota sille on luotu. Nämä neljä numeroa eivät vielä kerro itse lehdestä mitään, koska sitä ei varsinaisesti ollutkaan vielä sanomalehtenä. Sen sijaan on tärkeää liittää lehden tarina siihen norjalaiseen poliittiseen ilmastoon, jossa suomenkielelle ei ollut sijaa. Tästä asiasta saamme lukea vain erityisistä lähteistä, sillä yleisesti on kirjoitettu ja puhuttu lämpimistä ja rakkaista suhteista Norjaan. Nämä suhteet kyllä näyttävät olleen rakkaita suku-suhteita, ei yleisiä.

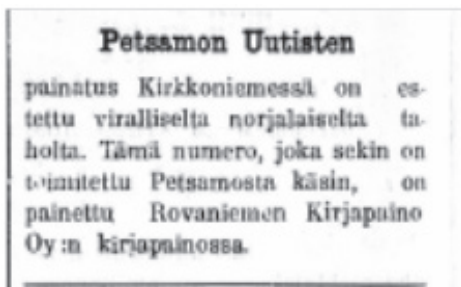
Lehti ilmestyi 13.3.1929, 5.4.1929, 19.4.1929 ja 24.5.1929.

Lehdistä ensimmäinen painettiin Finnmark Folkebladetin kirjapainossa Vesisaaresa. Toinen ja kolmas numero painettiin Kirjapaino ”Folkets Frihet” Kirkkoniemellä.

Kolmannessa numerossa kerrotaan nykyisistä paino-ongelmista ja uusista painosuunnitelmista. Tässä numerossa kerrotaan oman painokoneen hankintasuunnitelmista, mutta se oli mahdoton olemassa olevan tilausmäärän perusteella, vaikka ilmoituksia saatiinkin todella hyvin.

Neljäs numero kertoo, että lehden paino Norjassa on estetty ja lehti painettiin Rovaniemen Kirjapaino Oy:ssä.

Petsamon Uutiset sanomalehti ilmestyi nelisivuisena, eikä sillä ollut ammatti-toimittajia. Lehdistä oli neljä sivua ja ilmestyneissä yhteensä 16 sivua, joista 5,5 sivua

enemmän tai vähemmän toimituksel-
lista tekstiä, muu osa sivuista oli eri-
laisia mainosilmoituksia, pääasiassa
Kirkkoniemien liikkeistä.

Jo aluksi Norjassa ilmestyvänä lehte-
nä se erehtyi sohaivamaan maan sisä-
poliittiseen hiillokseen ja sai vastaan-
sa ensimmäisenä Ruijan maaherran,
joka kielsi lehden painon Norjassa ja

lehti takavarikoitiin tullissa. Oskar Nuotio julisti eriyhteyksissä suomenkielen vaa-
limisen tärkeyttä Ruijan alueella, jossa oli vanhaa suomalaisasutusta ja jota Norjan
valtio ei hyvällä katsonut.

Lisäksi ensimmäisessä lehdessä Nuotio varomattomuus aiheutti vihaa norjalai-
sissa yrityksissä ja kauppiassa seuraavalla ilmoituksellaan: ”Lehtemme seuraava
numero ilmestyy huhtikuun alkuun mennessä. Saamme jo silloin tekstiosastomme
laajennetuksi sisältämään runsaammin paikallisia uutisia ja muutakin lukemista.
Pyydämme lukijoitamme ottamaan huomioon ne liikkeet, jotka ilmoittavat itsestään
lehdessämme. Sillä, joka tallettaa tämän numeron, onkin valmis opas m-m. Kirkko-
niemeen tullessaan.

Jos lehdellämme on lukijoita, jotka tavalla tai toisella olisivat valmiita tukemaan
tätä lehtiyritystä sen alkuvaikeuksissa, kehoitamme asianomaisen asettumaan kir-
jeelliseen tai suulliseen yhteyteen lehtemme kanssa.”

Numerossa 2 5.4.1929 kirjoittaa:

”Lehti ja lukijat.

Lehtemme ensimmäisen numeron ilmestyttyä saimme vastaanottaa maakunnasta
ison nipun kirjeitä, kosolti tilauksia ja onnentoivotuksia yrityksellemme.

Emme kuitenkaan vielä voi täyttää niiden pyyntöä, jotka halusivat saada lehden
jokaviikkoisena ja laajennettua, mutta teemme voitavamme, että niin tulisi mahdol-
lisimman pian tapahtumaan.

Lehtemme ilmestyy muuten siinä suhteessa omituisissa oloissa, ettei sillä ole var-
sinaista kotipakkaa ollenkaan. Tämä asiantila johtuu siitä, että norjalaiset pitävät
lehteämme suomalaisena, Petsamossa ilmestyvänä, kun taas Suomessa tulkitaan
asia päinvastoin. Tästä meillä on todisteena mm Oulun maaherranvirastolta lähetet-
ty sähkösanoma, jossa erään kyselymme johdosta ilmoitetaan, että ”maaherra ei voi
lupaa ulkolaisen lehden levittämiseen myöntyä”. kuten sanamuoto kuuluu.

Samoin asian käsitti Suomen tullilaitos, joka pidatti lehtemme ensimmäisen numeron viikon päivät takavarikossa, ennen kuin sitä voitiin levittää.

Nämä vastoinkäymiset ovat kuitenkin ohimenevää laatua, vakavampi merkitys on niillä toimenpiteillä, joihin eräät kiihkomieliset norjalaiset ovat ryhtyneet, koettaessaan vahingoittaa lehteämme erinäisin väkivaltaisain keinoin. Niinpä on työskennelty lehtemme saattamiseksi saarron alaiseksi liikemiesmaailmassa. Jos se onnistuisi, merkitsisi se sitä, että lehtemme ei enää saisi ilmoituksia, jolloin lehdeltä häviäisi sen taloudellinen perustus.

Kun monet ovat kyselleet lehtemme puoluekantaa, ilmoitamme, ettei mikään puolue määrää lehtemme sisällöstä- Lehtemme on pääasiassa ilmoitus- ja uutislehti, sen ohessa tulemme, kuten jo edellisessä numerossa ilmoitimme, julkituomaan kansan suusta niitä asioita, jotka koskevat Petsamon ja Ruijan oloja.”

Petsamon Uutiset sanomalehti syntyi liian hätäisen valmistelun pohjalta, jossa ei tullut huomioiduksi aikaa ja olosuhteita, johon se uutena tulijana joutui, ei myöskään suomenkielisten lehtien historiaa Ruijassa. Petsamossa luettiin jo valtakunnan päälehtiä kuten Uusi Suomi ja Lapin Kansa, joten myöskään poliittiset olot alueella sekä läntisessä naapurissa eivät olleet suosiolliset tällaiselle lehdelle. Aulis Oskar Nuotio osoittautui myöhemmin varovasti ilmaisten melkoiseksi suhariksi, joka sotkeentui Petsamon Osuuskaupankin rahaliikenteeseen ja myöhemmin kolttasaamelaisien kultaraha saamisten selvittelyyn, eikä ne menneet toivotulla tavalla tehtävien antajien kannalta.

Ruijan Suomenkielinen Lehti

Jo vuonna 1877 Norjan Vesisaarella ilmestyi suomenkielinen Ruijan Suomalainen Lehti sanomalehti, jonka perusti Israel Bergström. Hän oli muuttanut Vesisaaren Ruotsin Länsi-Pohjasta.

Kerrotaan lehden suomenkielisenä painon alkuvaikeuksista, joka johtui siitä, ettei kirjapainossa ollut käytössä ”ääkkösiä”. Lehti oli tarkoitettu Ruijan suomenkielisille, joita monilla alueella oli suuri enemmistö. Alueen norjalainen hallinto ei kuitenkaan hyväksynyt suomenkielistä sanomalehteä. Norjan viranomaiset ja papit ryhtyivät vastatoimiin lehteä vastaan. Norjalaisten vastustus johtui maan hallituksen poliitikasta, joka pyrki assimiloimaan saamen- ja suomenkieliset vähemmistöt norjalaisiin. Niinpä vaikeudet eivät olleet voitettavissa ja lehti lakkasi ilmestymästä 25 numeron jälkeen, julkaisu ajan oltua 1.7.1877- 12.12.1877.

Historiaa palastellaan ja irroitellaan kokonaisuudesta aina tarpeeseen

Nykyään kirjoitellaan vähäisemmissäkin Petsamonkin historiaa koskevissa kirjoissa, että suomalaiset tulivat Petsamoon kuin siirtomaa herrat ja aloittivat väkivaltaisen suomalaistamisen. Silloin historiassa, samaan aikaan oli lähellä Petsamoa lukumäärältään paljon suuremman vähemmistön kohtalona kokea vielä ankarampaa assimilointia, norjalaistamista.

Suomalaiset alkoivat muuttaa Ruijaan jo 1700-luvulla, Suomessa olleen suurkaupungin vuonna 1697 ja isonvihan aikaan. Muutto alueelle lisääntyi voimakkaasti 1830-luvulta alkaen. Kåfjordin (Altavuonon alue)kuparikaivoksen ympärille muodostui suomalaisasutuksen keskus. Vaikka Ruotsi ja myöhemmin Suomikin vaativat Jäämeren rannikkoa itselleen sillä perusteella, että lappalaisilla oli nautintaoikeus Jäämeren rannikolla, Norja sai Etelä-Varangin alueen Ruotsin-Norjan ja Venäjän rajasopimuksessa 1826. Vuonna 1834 suomalaisilta kolttalappalaisia lukuunottamatta, kiellettiin metsästys ja kalastus Norjan alueella, Ruijan raja jäi kuitenkin avoimeksi.

Liikaväestö ja nälkävuodet 1860-luvun puolenvälin jälkeen ajoivat suomalaisia Jäämeren rannikolle. Vuonna 1900 oli Etelä-Varangin väestöstä n. 43 % suomalaisia ja Pohjois-Varangissa jo 46 %. Vuonna 1920 Etelä-Varangissa oli 1150 suomalaista, joka oli väestöstä 25 %. Suomalaisten suuri osuus väestöstä aiheutti pelon Norjassa, että tämän väen turvin Venäjä ja Suomen itsenäistyttyä myöskin suomalaiset pyrkisivät laajentamaan valtapiiriään Ruijan alueella. Tämän turvallisuusongelmaksi nähdyn perusteella päätettiin alueen suomalaisten kulttuuri muuttamaan norjalaiseksi. Suomalaisten pääsyä ja jäämistä alueelle rajoitettiin eri toimin. Vastaavasti pyrittiin saamaan norjalaisia muuttamaan alueelle mm. tienrakennushankkeilla ja elinkeinojen kehittämisellä. Suur-Suomi hengen alueelle leviämisen pelossa ei tiehankkeet Suomeen edenneet, näin jäi mm. Skibottenin (Markkina) ja Suomen välinen yhteys rakentamatta. Tämä Suur-Suomi pelko leimasi Norjaa koko ajan Petsamon ollessa Suomea.

Frans J. Rantanen kirjoitti Ruijan suomalaisten surkeasta tilanteesta Suomalainen Suomi -lehteen 8 / 1937, sivuilla 643 – 648

”Pohjois-Norjassa asui noin 7000 - 8000 suomalaista, jotka olivat asuneet siellä satoja vuosia. Heidän tarkka määränsä ei ollut tiedossa. Norjan hallitus ei ollut julkaistanut tietoa. Se halusi norjalaistaa alueen suomalaisen ja saamelaisen väestön käyttäen raakoja hallinnollisia keinoja.

Suomalaisella vähemmistöllä ei ollut kirjastoja, sanomalehtiä eikä kouluja. Ja viranomaisten ainoa kieli oli norja. Alueen ainoa suomalainen kirjasto oli ollut Vesisaarissa, mutta se oli suljettu ja rappeutumassa ja sen kirjat oli viety ullakolle.

Huomattavia Pohjois-Norjan suomalaisseutuja olivat Rantasen mukaan Vesisaari, Alattio (Alta), Porsanger (Porsanki) ja täysin suomalainen Skibotn (suomeksi Jyykeä, jota nimeä Rantanen jostain syystä ei käyttä). Jyykeän suuri enemmistö oli suomalaisia.

Mutta Jyykeän koulussa oppilaita rankaistiin, jos he puhuivat suomea. Opettajat Rantasen mukaan ymmärsivät suomea, mutta eivät saaneet puhua oppilaille suomea, vaan ainoastaan norjaa. Alueen pappi, virkamiehet ja lehdistö olivat norjalaisia ja nämä painostivat suomalaista enemmistöä puhumaan norjaa, Norjan hallituksen jyrkän norjalaistamis-politiikan mukaisesti.

Rajalla takavarikoidut sanomalehdet

Petsamon Sanomat (Petsamon Uutiset) sanomalehti yritti painattaa lehden Kirkkoniemessä ja saada lukijoita Norjan puolelta, mutta Norjan tulli takavarikoi rajalla lehden koko painoksen.

Takavarikko todennäköisesti tuhosi lehden talouden. Petsamon Sanomat julkaisi vain neljä numeroa vuonna 1929, ensimmäinen ilmestyi maaliskuun 13. päivä. Taloudelliset edellytykset olivat hyvät, mainoksia oli paljon. Suurin osa mainoksista tuli Norjan Vuoreijasta, Vesisaaresta ja Kirkkoniemestä. Norjan puolella oli selvästi tarvetta suomenkieliselle sanomalehdelle, mutta Norjaan lehteä ei saanut viedä.

Norjan hallitus ei todellakaan rohkaissut suomalaista vähemmistöään puhumaan tai lukemaan suomeksi. Koulut olivat vain norjalaisia ja suomi oli kouluissa kielletty kieli. Kansalliskiihkoiset Norjan hallitukset eivät halunneet suomalaisen vähemmistönsä lukevan mitään suomeksi.

Norjan hallitus halusi eristää suomalaisen vähemmistönsä Suomesta. Vuonna 1932 Norjan hallitus otti käyttöön vientitullit, jotka vaikeuttivat norjansuomalaisten taloudellisia yhteyksiä Suomeen. Vehnäjauhosäkin vienti Suomeen maksoi 5 kruunua, mutta Ruotsiin vain 2½ kruunua. Hallitus halusi rajoittaa taloudellisia siteitä Suomeen.”

Miten Norja pakotti norjankielen oppimista?

(Siteeraan tekstissä norjalaisia yo-tutkimuksia aiheesta, sekä Niemi&Eriksen ” Den Finske fare- sikkerhetsproblemer og minoritetspolitikk i nord 1870-1940.)

Perustettiin rahasto ” Lapp Fund” (Finnefondet) vuonna 1851, jolla Norjan valtio ohjasi koululaitoksensa toteuttamaan norjankielen ehdotonta käyttöä opetuskielenä. Rahaston kautta rakennettiin tietysti kouluja, opettajien asuntoja, koulukirjoja, jotka olivat kaksikielisiä, saamelais-norjalainen, suomalais-norjalainen. Tämä oli vain osa rahaston tehtävästä tulevassa. Erilaisilla ohjeistuksilla pyrittiin aluksi oh-

jaamaan kouluja käyttämään opetuskielenä pääasiassa norjankieltä. Ohjeistus antoi opettajille mahdollisuuden valita opetuskielen tai kielet oppilaspohjan mukaan. Tähän kehitykseen ei maan hallituksessa oltu tyytyväisiä ja päätettiin kehittää rahaston tehtävää. Rahasto myönsi opettajille palkanlisää, jos opettaja ei käyttänyt kuin norjankieltä opetuksessaan ja edistänyt tätä norjalaistamissuunnitelmaa. Vuonna 1880 ohjeistettiin jo missä olosuhteissa ja milloin lapset saivat koulussa puhua saamea ja /tai suomea ja millaista opetusmenettelyä opettajien tulisi käyttää norjalaistamisen edistämiseksi. Kaksikielisten opetusaineistojen käyttö rajattiin näihin ohjeisiin sopivaksi. Opettajista kaksikieliset näyttivät jääneen hiukan ”epäluotettavina” syrjään.

Norjankielen käyttö oli muutoin kaikkialla virallisissa asioinnissa ainoa mahdollisuus, eli käytännössä niin määrätty olla käyttämättä muuta kieltä näissä tehtävissä.

Em rahaston kaltaisia järjestelmiä oli käytössä myöskin Ruijan alueen norjalaisasutustoimissa. Erityistä tukea saivat ”periferiaan” muuttavat eteläisemmän alueen norjalaiset, jotka perustivat pieniä maatiloja ja loivat jotain uutta elinkeinoa alueella. Samalla kiellettiin ”ulkomaalaisilta” maanomistus ja alueelle asettuminen. Näin halettiin saada norjalaistamista nopeutettua näillä suomalais-saamelaisalueilla.

Epävirallisempaa kettuilua on tapahtunut monissa eri yhteyksissä vuosikymmenien aikana. Mm Paatsjoen suun kalastus toi kahinointia, joka eräänkin kerran johti varsin vaaralliseen tapahtumaan. Norjalaiset olivat koskenniskaan vetäneet vajjerin uoman poikki estääkseen veneillä kulun. Tämäkin olisi oman juttunsa arvoinen, mutta tässä ei enempää.

Toinen aikakirjoihin merkitty kahina tapahtui Höyhenjärvellä Jakolan Mikon kohdalla olleilla Lammassaarilla (nykyään saaret on veden alla). Paatsjoessa ei rajanveto ollut Venäjän aikana kovin selkeä, eikä sitä Suomenkaan aikana heti kiveen hakattu. Norjalaiset (?)vaiko norjalaistuneet, olivat aikoinaan pitäneet kesäisin saarissa lampaitaan ja nyt Höyhenjärviset pitivät saaria Suomen alueena ja veivät lampaitaan sinne. Asia muuttui jo ampuma-aseen kanssa keskusteluksi ja siten poliisin sekä rajavartiolaiton selvittelyyn. Norjalaiset joutuivat asiasta peräytymään ja saaret saivat uuden nimen puhukieleen, ne olivat ”Riitasaaret”, nimi joka myöhemmin kirjattiin joihinkin karttoihinkin.

Tästä ”Avoimesta rajasta” ja sen tapahtumista parilta sadalta vuodelta löytyy kirjallisia lähteitä varsin paljon.

Vielä siitä ”siirtomaaherruudesta”.

Niin norjalaistaminen, suomalaistaminen kuin venäläistäminen tapahtuu samoilla periaatteilla ja on varsin universaalia toimintaa. Venäläistämisestä meillä on ikävääkin kerrottavaa mm. Kuolan-Karjalan alueelta vuosilta 1937-1938, jolloin ”vieraan vallan” kansalaisia tapettiin ja osa kuljetettiin Siperiaan.

Vuonna 1924 kirjoittaa tr Rafael Engelberg Rajaseutu-lehdessä rajaseutupolitiikasta näin (leike)

”Rajaseututyö valtakunnalliselta kannalta”

”Kansallinen valtioaatteemme, etenkin sellaisena kuin miksi sen suuri kansallinen herättäjämme Johan Wilhelm Snellman kehitti, viittaa välittömästi myös rajaseutuihimme. Valtiossa ei saanut olla valtiolle vierasta ja valtion harrastuksista välittämätöntä suurta väestöpiiriä, jommoisena ruotsinkielisten pienen vähemmistön valtaapitäessä suomenkielisten kanssa oli. Kourallinen ruotsinkielisiä ei voinut tässä maassa muodostaa mitään lujaa valtiota, vielä vähemmän koskaan mitään valtakuntaa. Suomenkielinen kansanenemmistö piti saataman mukaan ja niin sille piti valtiolliset oikeudet ja etuudet omakielisinä jakaa. Samanmukaisesti on tässä, maassa myöskin tajuttu, ettei valtiossa saa olla muitakaan valtiosta irrallisia ja valtiosta piittaamattomia piirejä. Vähävaraisempikin väestö ja sen työväkikin on saatava mukaan tasa-arvoiseksi valtiota muodostavaksi kansanainekseksi...” Kirjoitus jatkuu samassa hengessä monin perusteluin ja tulee mukaan sanomaltaan myöskin Rajaseudun ystävien Liiton perustamisajatuksen.

Kun lukee näitä tekstejä ”siirtomaaherruudesta” ja kansalaisiksi ottamisista silloin menneinä aikoina, niin tulee tarkasteltua tuossa Snellmannilaisessa hengessä asioita. Tehtiinkö silloin vääryyttä vähemmistöille, kun nekin otettiin mukaan yhteiskunnan osaksi ja saamaan sen etuisuuksia, turvaa ja palveluja hyväkseen, niin kuin alueen enemmistöväestö.

Tänään Ruijan suomalaisilla on nyt sanomalehti, jota ei edellä mainitut ongelmat suoranaisesti uhkaa.

Ruijan Kaiku

<https://www.ruijan-kaiku.no/>

RUIJAN KAIUSTA – OM RUIJAN KAIKU

Ensimmäinen Ruijan Kaiku tuli ulos/ilmestyi 6. oktoberikuuta/lokakuuta 1995.

Ruijan Kaiku on ittenäinen kainulaisten, ruijansuomalaisten ja suomalaisten uutis-aviisi/uutislehti Ruijassa/ Norjassa.

Aviisi/lehti on kolmikielinen: Eniten on ruijaa/norjaa, kainuu/kväänii ja suomee, mutta kans meänkieltä ja ruottii.

Norjaa/ruijaa on keskimäärin 50 prosenttii, kainuu/kväänii 25 prosenttii ja suomee 25 prosenttii.

Melkkein kaikki Ruijan Kaiun artikkelit oon uniikit ja Ruijan Kaijule / Ruijan Kai-kua varten kirjoitetut.

Toimituksessa oon yksi journalisti joka oon kans redaktööri / päätoimittaja. Meilä oon kans usseita frilanserii ja muita kirjoittaajii.

Lehti/aviisi tullee ulos/ilmestyy joka viies viikko. Se oon viimiset 15 vuotta freis-tattu/pyrityy saamhaan enämen rahhaa ette Ruijan Kaiku saattais/voisi tulla ulos / ilmestyä joka viikko.

Meilä oon eniten abbonenttii / tillaajia Ruijassa/Norjassa, Suomessa ja Ruottissa, mutta kans muissa maissa.

Ruijan Kaijun omistaa Ruijan Kaiku AS. Tämän omistajat oon Nordavis AS (66 %) ja Norske Kveners Forbund – Ruijan kveeniliitto (34%). Nordavis AS omistaa kans Mediehuset Altapostenin.

OM RUIJAN KAIKU

Første nummer av Ruijan Kaiku kom ut 6.10 1995.

Ruijan Kaiku er en fri og uavhengig nyhetsavis for kvener, norskfinner og finlendere i Norge.

Avisa er trespråklig: hovedsakelig på norsk, kvensk og finsk, men også på meänkieli og svensk.

Fordeling av språkene er i gjennomsnitt 50 prosent norsk, 25 prosent kvensk og 25 prosent finsk.

Nesten all stoff i Ruijan Kaiku er unikt og egenprodusert.

Redaksjonen består av to journalister, hvorav den ene også er redaktør. Flere frilansjournalister og andre bidragsyttere leverer stoff til oss.

Avisa kommer ut hver femte uke. Målsetningen de siste femten årene har vært å mangedoble de redaksjonelle ressursene slik at Ruijan Kaiku kan bli en ukeavis.

Vi har mest abonnenter i Norge, Finland og Sverige, men også i andre land.

Ruijan Kaiku gis ut av Ruijan Kaiku AS med Nordavis AS (66 %) og Norske Kveners Forbund (34 %) som eiere. Nordavis AS driver også Mediehuset Altaposten.

UNRRAn apua

*Tämä kirjoitus on julkaistu alun perin ulkoministeriön
Kehitys-Utveckling -lehdessä 1/2013.*

Suomalaiset ajattelevat sitkeästi, että olemme selvinneet yksin, täysin ilman ulkopuolista apua. Todellisuudessa Suomea kehitettiin sotien jälkeen myös kehitysavulla ja tuetuilla lainoilla. Hyvästä syystä, sillä Suomi oli nykyisillä kriteereillä mitatuna kehitysmaa.

Suomi liittyi Maailmanpankin jäseneksi vuonna 1948. Ensimmäinen laina myönnettiin kesäkuussa 1950 jokien valjastamiseen, jolla tuotettiin vesivoimaa. Viimeinen laina nostettiin vuonna 1975. Sillä puhdistettiin selluteollisuuden jätevesiä. Muilla lainoilla suomalaiset rakensivat sellutehtaita, tukivat pienyrityksiä ja kehittivät metsätaloutta. Esimerkiksi tieverkoston raivaaminen oli yksi sotien jälkeisen Suomen kehitysyhteistyöhanke, joka toteutettiin Maailmanpankin lainalla.

”Näin voitiin tarjota työtä kymmenilletuhansille ihmisille 1950-luvun työttömyyden aikana. Maailmanpankin lainojen avulla tienrakennus nostettiin Suomessa nykyaikaiselle tasolle”, selviää Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sivustolta.

Vaatteita ja saippuaa

YK:n lastenavun rahaston Unicefin Suomen osaston historiikki kertoo toisenlaisesta kehitysavusta.

Avustuslaiva SS Lord Delaware kuljetti pulavuonna 1946 Suomen hätää kärsiville lapsille 80 tonnia vaatteita. Laiva ajoi kuitenkin miinaan Tanskan salmissa.

Laiva nostettiin ylös kahden kuukauden kuluttua ja hinattiin Helsinkiin. Vaatteet osoittautuivat käyttökelpoisiksi. Märät vaatteet kuivattiin Lauttasaarella, jonka ympäri viritettiin kymmenen kilometriä pyykkinarua. Samalla rikottiin maailman pisimmän pyykkinarun epävirallinen maailmanennätys.

”Kuivausoperaation suorittivat UNRRA:n (The United Nations Relief and Rehabilitation Administration) 40 vapaaehtoista. UNRRA:sta muodostui myöhemmin Unicef”, historiikissa kerrotaan. Unicef antoi myös ruoka-apua 48 000 sotaorvon ruokkimiseksi. Sotien jälkeisessä Suomessa oli paljon aliravitsemusta.

”Kaikki korkeakaloriset munanvalkuaistuotteet ja rasva ovat sängen tervetulleita, kuten esimerkiksi maitopulveri, kannutetut liharuuat, munapulveri ja laardi. Jos Unicefin kautta voitaisiin saada maahan vaateapua, toivottaisiin lähinnä pikkuvau-

vojen huopia 85 000 kpl. Äitiyspakkauksiin tarvitaan kipeästi pikkulasten pesusaippuaa”, kirjoitti Lastenlinnan sairaalan ylilääkäri Arvo Ylppö Unicefille.

Sanomalehti Uusi Suomi kertoi Bloomington Victory -laivan saapumisesta Helsinkiin 25. lokakuuta 1947. New Yorkissa laivaan oli lastattu ensimmäinen erä Suomelle myönnettyistä elintarvikelähetyksistä, yhteensä 313 tonnia maitopulveria ja laardia.

Tämän yhden ainoan lähetyksen ansiosta 75 000 suomalaislasta sai päivittäin 242 kaloria enemmän kuin he olisivat muuten saaneet. Ylppö oli mukana vastaanottamassa laivaa.

Tällainen laatta kiinnitettiin avustettuihin rakennuskohteisiin.

KAIKELLA ON
KÄÄNTÖPUOLENSA.

VARVARA JA DANIL

SERGEJEFFIN SUKUKUNTA
PETSAMOSTA

Kata Vienontytär Korhonen

Sisällys

1. Varvara Bogdanoffin ja Danil Sergejeffin vanhempia sukulaisia, 9

- 1.1. Varvaran sukupuu, 9
- 1.1. Danilin sukupuu, 10
- 1.2. Suku- ja muistitietoa Varvara Bogdanoffin sukulaisista, 11
 - 1.2.1. Roman Bogdanoff, Varvaran velimies, 21
 - 1.2.2. Ivan Bogdanoff, Varvaran veli – vai oliko, 24
- 1.2.3. Mitä vuonna 1927 tiedettiin karjalaisten määrästä Petsamossa, 26
- 1.3. Suku- ja muistitietoa Danil Sergejeffin sukulaisista, 34
 - 1.3.1. Amfisa Kemoff oli Danilin sisko. Pojat Riku ja Sakari, 39
 - 1.3.2. Ivan Vasiljev Sergejeff oli Danilin veli, 43
 - 1.3.3. Osasto Paatsalon kaukopartiomies, Vasili Sergejeff, 49
 - 1.3.4. Uljaana Arolaakso ja Liisa Kokko olivat Danilin sisarpoikia, 52
 - 1.3.5. Mitä tarkoittaa olla pomoreitten perua, 53
 - 1.3.6. Tarina kalastaja-pomorasta, Pjotr Simakoffista, 57

2. Varvara Sergejeff oli karjalaisäiti, jonka sota toi Suomeen, 61

- 2.1. Varvara Eeva-tyttären mielikuvina ja muistoissa, 61
- 2.2. Varvaran muistolle tarina kotoa Vienan Karjalasta, 66
- 2.3. Hardanger on osoitus tekijänsä erityislahjakkuudesta, 71
- 2.4. Petsamon laulu, sanat Uno Kailas, 72
- 2.5. Petsamon laulu, sanat Tuulikki Soini, 73

3. Varvara ja Taneli Sergejeffin tytär, Eeva (s. 1924), 76

- 3.1. Eeva ja Lauri Mäkipaaso perheineen, 77
 - 3.1.1. Eeva Mäkipaason lapsuusmuistoja Petsamosta, 78
 - 3.1.2. Eeva tutkii vanhaa Trifonan karttaa ja muistelee Kiril-veljeään, 107

4. Varvara ja Taneli Sergejeffin esikoistytär, Anna (1907-1990), 109

- 4.1. Anna ja Alfred Tauriainen perheineen, 110
 - 4.1.1. Tuulikki Hapuojan (o.s. Tauriainen) muistoja äidistä, 111
 - 4.1.2. Lempi Korvan (o.s. Tauriainen) omaelämäkerta, 112
 - 4.1.3. Tanilan talo majoitti, 144

5. Varvara ja Taneli Sergejeffin tytär, Paula (1911-2001), 162

- 5.1. Paula Bogdanoff ja lastensa isä Vasili Bogdanoff, 163

6. Varvara ja Taneli Sergejeffin tytär, Mari (1912-1983), 168

- 6.1. Mari ja Eljas (o.s. Anisimoff) Kylymies perheineen, 169
 - 6.1.1. Pentti Kylymiehen tarinaa äidistä, isästä, enoista ja serkuista, 174

- 6.2. Kansakoulu Trifonassa, 1927 – 1934. Kiril Sergejeffin artikkeli, 184
- 7. Varvara ja Taneli Sergejeffin tytär, Fedosja (1916 – 1939)**, 190
- 7.1. Johannes ja Martta Sergejeffin perhe, 190
- 8. Varvara ja Taneli Sergejeffin tytär, Outi (1926 – 2007)**, 194
- 8.1. Tuokiokuvia Outista, 196
- 8.1.1. Outi Junno omistautui käsitöille. Nämä ovat mestarin töitä, 200
- 9. Varvara ja Taneli Sergejeffin poika, Vasili (1910 – 1979)**, 203
- 9.1. Vasili ja Paula Sergejeff perheineen, 204
- 9.1.1. Vasko-setä oli suvun eno ja setä, erakko-seuramies, 212
- 9.2. Lokan isku 1944 eri lähteiden kuvaamina. Viheriävaara haastatteli, 213
- 9.2.1. Petsamoon tehdyt partisaani-iskut 1944. Viheriävaaran mukaan, 214
- 9.2.2. Tyyne Martikaisen kirjan mukaan (s. 139), 215
- 9.2.3. Veikko Erkkilän teos, *Vaiettu sota* (1998), 215
- 10. Varvara ja Taneli Sergejeffin poika, Konstantin (1915 – 1970)**, 219
- 10.1. Kosti ja Sandra Sergejeff perheineen, 220
- 10.2. Kaarinan ja Marjatan sukumuistoja, 223
- 10.2.1. Marjatan puoliso, Olavi Himiläinen syntyi Ruotsissa, 233
- 10.2.2. Kosti Sergejeff, alunperin yksi Luton suunnan rajamies, 244
- 10.2.3. Lapin sodalla on monta historiaa, 247
- 10.3. Sotavanki nimeltä, Kosti Sergejeff, 249
- 10.3.1. Ihmiset ennen sosiaaliturvatunnusten aikaa, 249
- 10.3.2. Pidätys paluumatkalla Kemistä Pajusaareen, 250
- 10.3.3. SS-puvussa oleva Itälä pitää puheen Sahanperällä, 251
- 10.3.4. Kuulusteltava Norjaan, 253
- 10.3.5. Vuodenvaihte sairaalassa, pakosuunnitelmat vievät Saksaan, 254
- 10.3.6. Toukokuusta syyskuun loppuun Saksan leireillä, 258
- 10.3.7. Kuulusteltava myöntää, vakuuttaa, muistaa ja taas vakuuttaa, 259
- 11. Varvara ja Taneli Sergejeffin poika, Taneli (1919-1997)**, 266
- 11.1. Taneli ja Lahja Sergejeff perheineen, 267
- 11.2. Kersantti Taneli Sergejeffin kantakorttiin merkityt palvelustiedot, 275
- 11.2.1. Muutama arvio Tanelin käymästä Lapin sodasta (1944 – 1945), 286
- 11.3. Valvontakomission saapuminen Helsinkiin, 23.9.1944, 289
- 12. Varvara ja Danil Sergejeffin poika, Simo (1929 – 1984)**, 291
- 12.1. Simo ja Selina Sergejeff perheineen, 292
- 13. Varvara ja Danil Sergejeffin poika, Kiril (1921 – 2001)**, 296
- 13.1. Kiril ja Helli Sergejeff perheineen, 298

- 13.2. Petsamon kalastajakansan pako Suomen Petsamosta 1944, 299
- 13.2.1. Kirilin jälkimietteitä Petsamon siirtoväen sijoittamisesta, 300
- 13.2.2. Asutustiloja petsamolaisille, 302
- 14. Kiril Sergejeffin elämäntyö Petsamon tutkijana ja kirjoittajana, 303**
- 14.1. Petsamon kuvia -teos (1992, 303
- 14.1.1. Petsamon kuvia -teoksen syntytarina, 304
- 14.1.2. Toimiva työnjako ja paljon avustajia, 306
- 14.1.3. Kiril sai kiitokset myös karjalaisortodoksisen kulttuurihistorian tallentamisesta, 307
- 14.2. Kiril Sergejeff kirjoitti pätevästi omiensa Petsamoon muutosta, 307
- 15. Kiril Sergejeffin ylivertainen elämäntyö Inarijärven hyväksi, 308**
- 15.1. Neuvostoliiton ja Suomen väliset tapahtumat, 309
- 16. Kiril Sergejeffin omakohtainen aikalaiskertomus talvisodan syttymisestä, 313**
- 16.1. Ylimääräiset kertausharjoitukset, Liinahamarin satamatyöt, 314
- 16.1.1. Ei näyttöä puolustukseen valmistautumisesta, 315
- 17. Trifonan kylä oli Sergejeffin sukukunnan koti, 317**
- 17.1. Karjalaisten asuttamat seudut kaikkialla ovat vanhaa kulttuuriperua, 317
- 17.2. Karjalaisuus oli myös laulamista, tanssimista, tarinointia, 318
- 17.3. Trifonan kylä Kiril Sergejeffin esittelemänä, 319
- 18. Kaiken takana on äiti. Kaarinan muistoja isoäiti-Varvaarasta, 336**
- 19. Lähteitä pohdinnan pohjaksi lukijoille, tutkijoille, 339**
- EPILOGI, 347

Juhlapainos, 1. omakustanne.

Kustantajat: Varvara ja Danil Sergejeffin sukukunta & Kata Vienontytär Korhonen (2020).

Painopaikka: Grano Oy, Jyväskylä (2020).

ISBN: 978-952-94-4280-5

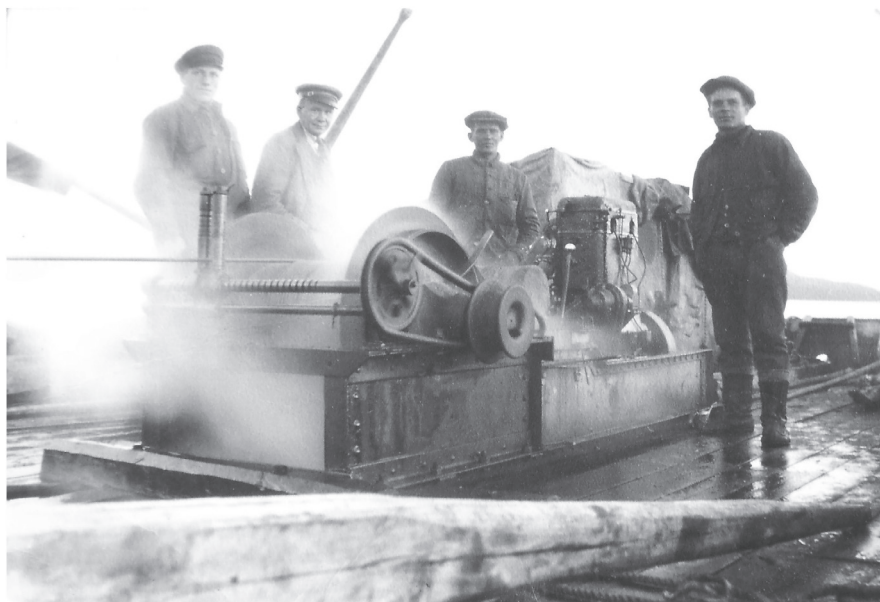
Kirjasta voi kysellä Katariina Korhonen,
puhelin 044 3624388, sähköposti katarakorhonen56@gmail.com.
<https://kirjojentuomaa.blogspot.com/>

Ilmari Grönlund ja Matti Koivunen

Muistitietoihin perustuva uittoselostus Inarijärven ja Paatsjoen uitoista

(Teksti Petsamolaista 1984. Jälkikuvitus topi)

Uitto Inarijärvessä ja Paatsjoessa normaaliaikaan oli organisoitu seuraavasti; Sen jälkeen kuin tukit irtouittona oli uitettu Inarijärveen laskevista vesistöistä, tapahtui tukkien pyrästäminen kehälauttoihin uitettavan joen suussa, mihin pyrästämistä varten oli laitettu n. k. vastuu. Kehälautan suuruus oli tavallisimmin n. 80 - 100 tuoreen puomipuun ympäryspuomi, jolloin kehälauttaan (pyrääseen) mahtui n. 10 000 – 12 000 justeerattua sahapuuta.

Varppausmoottori miehistöineen

Kun kehälautta oli saatu valmiiksi vastuun alle, tapahtui lautan hinaaminen määräpaikkaansa Virtaniemen Luusuaan tavallisella varppausmoottorilla, mikä oli varustettu n. 15 – 25 hv. Polttomoottorilla, missä oli koneellinen winschi varustettuna 800 metrin pituisella sinkillä, jonka vahvuus n. 12 – 14 mm, riippuen koneiston ja winschin suuruudesta, lisäksi oli varppausmoottori varustettu n. 80 – 100 kg suruisella hinausankkurilla. Ennen kuin varppausmoottori aloittaa varsinaisen hinauksensa, kiertää se mukanaan tuomansa suojapuomit kehälautan ympärille. Suojapuomi on

tarpeellinen siitä syystä, että se varmistaa kehälautan koossapysymisen ja kokoaa ne puut, mitkä mahdollisesti ovat sukeltaneet varsinaisen pylväspuomin alitse. Varppausmoottorin hinausnopeus tyvenellä ilmalla on edullisissa olosuhteissa n. 1 tunti ja 1 kilometri.

Tässä yhteydessä huomautettakoon, että useasti on Inarijärvellä, kuten Paatsjoessa-kin olevissa järvissä, viikkojakin kestäviä tuulia, jolloin hinausta ei voida suorittaa, vaan on tuulisen sään sattuessa hakeuduttava suojarannoille, missä kuljetettava kehälautta on turvassa myrskyltä, tosin tässä ei aina onnistuta varsinkaan silloin kun ollaan Inarijärven suurimmalla avonaisilla selillä, jolloin voisi tapahtua kehälautan hajoaminen, jotka kokoaminen on suuritöinen ja aikaa vievä.

Kun varppausmoottori on suorittanut varsinaisen hinausmatkansa esim. Inarin kirkolta Virtaniemen Luusuaan, tapahtuu viimeksimainitussa paikassa pyrään aukaiseminen, jolloin puut lasketaan irralleen jokeen, missä ne virran mukana huilaavat Niskakosken säännöstelypadon yläpuolella olevaan vastuuseen. Kun kehälautasta on kaikki irtopuut laskettu pois, ottaa varppausmoottori kehälautan puomit ja suo-
japuomit palauttaen ne hinaamalla takaisin lähtöpaikan vastuulle, missä mainitut puomipuut käytetään taasen seuraavia valmistettavia pyräitä varten.

Hinausmatka Inarin kirkonkylä- Virtaniemen vastuulle voipi erittäin edullisissa olosuhteissa tapahtua 5 vuorokaudessa, mutta tällöin tulee hinauksen tapahtua yhtäjaksoisesti ilman konerikkoja ja ilman tuulesta aiheutuneita seisauksia. Normaaliaikana oli uittojen suuruus n. 120.000 - 180.00 sahapuukappaletta ja suoritti tukkien hi-

Atifin uittoveneet Paatsjoen yläjuoksulla

nauksen 6 varppausmoottoria. Jokaisessa varppaajassa oli 4 miestä ja suurimmissa varppaajissa 5 miestä.

Varppausmoottoreiden lisäksi 2-3 pienempää työmoottoria ilman winschia, n. 5 – 8 hv. varustetulla polttomoottorilla jotka suorittivat pienempiä apu-uittotöitä, kuten rannoilla olevien irtopuiden keruuta, olivat apuna hajonneen kehälautan takaisinke-ruussa, suorittivat miehistö- ym. kuljetuksia.

Tällaisissa moottoreissa on miehistönä varsinaisesti 2 miestä, mutta tarpeen vaatiessa enempiäkin. Varsinaisella uittotyönjohtajalla ja hänen apulaisellaan oli kumman-kin oman matkamoottorinsa, minkä avulla he kulkivat tarkastus- ja työnjohtotehtä-vissään uittotyömaan alueella.

Paatsjoen laittoon uittokuntoon saattamiseksi ryhdyttiin heti sen jälkeen. kun Paat-sjoki oli vapautunut jäistä ja joessa vesi jonkun verran noussut. Laittotyön joessa normaaliaikana suoritti n. 35 – 45 miestä (7 – 8 venekuntaa), koska silloin oli Paats-joessa kaikki tarvittava kalusto, kuten puomit, lenkit, koppelit, sinkit yms. varastoi-tuna täysilukuisena käyttöpaikoilleen.

Laittotyöllä tarkoitetaan sitä, että Paatsjoella kohtiin, missä se oli tarpeellista, lai-tettiin n. k. ohjepuomeja, jotka suorittavat tukkien ohjaamisen oikeaan uittoväylään ja estivät näin tukkien ajautumisen jokirannoille ja samoin estivät osaksi suurempia ruuhkaantumisia koskissa pitäen näin ollen uittoväylän auki. Laittomiehet suoritti-vat myöskin joessa ja järvissä olevien vastuiden laitton. Laittotyö suoritettiin yhtä-jaksoisesti Virtaniemen Luusua - Kolttaköngäs.

Varsinainen jokiuitto: Kun Paat-sjoessa oli päättynyt varsinainen laittotyö ja puita Inarijärvellä oli tarpeeksi saatu hinatuksi Virtanie-men Luusuaan, aloitettiin jokiuitto (irtouitto) Niskakosken säännöstely-padon yläpuolella olevalta vastuulta.

Vastuulta ohjattiin, tähän tarkoituk-seen laitetuilla ohjepuomilla, puut padossa olevaan uittoruuheeseen. Uitto-ruuhesta tukit saapuivat laitettua jo-kea myöten n. s. Koskelan vastuulle n. 7 km Niskakosken padolta Jänis-kosken Patojärven yläpäähän.

Koskelan vastuulla tapahtui tukkien kehälauttaaminen (pyrätäminen) uudestaan Patojärven yli hinausta varten, jonka hinauksen toimitti Patojärven yksi varppausmoottori. Jokiosuudella Niskakosken pato- Patojärvi on ainoastaan kaksi koskea nimittäin Tepsoköngäs ja Peurakoski. Kuten edellä jo kerrottiin, suoritti varppausmoottori lauttojen hinauksen Patojärven vastuulta Jäniskosken voimalaitoksen uittoruuhelle. Jäniskosken voimalaitoksen uittoruuhun ohjattiin tukit tätä tarkoitusta varten laitettujen ohjeitten avustamana.

Uittoruuhista myöten sivuuttivat tukit voimalaitoksen alueen jatkaen matkaa vapaasti irtouittona Nautsin alapuolella olevalle Purnukosken vastuulle. Tässä yhteydessä mainittakoon, että jokiosuus Jäniskosken voimalaitos-Purnukosken vastuu on Paatsjoen koskirikkain ja vaikeimmin uitettava jokiosuus n. 24 – 30 km, sillä tällä matkalla on koskia; Poroaidannivat, Kalliokoski, Sireenin nivat, Kumpukoski, Gamla-velteennivat ja kolmiosainen Rajakoski.

Purnukosken vastuulta laskettiin puut vapaasti irtouittona Höyhenjärven vastuulle, missä jälleen tapahtui tukkien kehälauttaaminen (pyrätäminen) Höyhenjärven yli kuljettamista varten Jortaaninkosken niskaan. Tämän työn suoritti Inarijärvestä siirretty varppausmoottori, koska Inarijärven hinaustyöt olivat päättymässä, voitiin varppausmoottori siirtää tätä tarkoitusta varten Höyhenjärvelle. Jokiosuudella Purnukosken vastuu - Höyhenjärven vastuu on kaksi pitkää koskea, nimittäin Purnukoski ja Hevoskoski.

Höyhenjärven Vaarlamansaaren kohdalla oleva pikkukoski.

Jortaaninkosken niskasta laskettiin puut kehäautoista ilman vastuuta irtouittona Wouvatusjärven vastuulle, missä jälleen tapahtui kehälauttaaminen. Wouvatusjärven yli kuljettamista varten Hukkanivojen niskaan. Hinaustyön suoritti Wouvatusjärven varppausmoottori, joka oli siirretty Inarijärvestä tätä työtä varten ensinnä toiseksi varppaajaksi Höyhenjärveen, josta kuljettu vesitse Wouvatusjärveen. Wouvatusjärvi on n. 9 – 10 km pitkä järvi ja hyvin altis tuulille, kuten kaikki muutkin järvet Paatsjoessa, sillä monesti on sattunut, että jopa kymmenen vuorokauttakin on pitänyt olla hinaamatta tuulisten ilmojen vuoksi. Tällä jokiosuudella on vain yksi koski, nimittäin Jortaaninkoski Höyhenjärven alapäässä. Hukkanivojen niskalta laskettiin tukit kehäautoista irtouittona ilman vastuuta Kattalompolon vastuulle, missä jälleen toimitettiin tukkien kehälauttaaminen Kattalompolon yli kuljettamista varten Vetokosken niskaan, minkä suoritti varppausmoottori, joka oli tuotu Inarijärvestä ensinnä toiseksi varppaajaksi Wouvatusjärvelle ja siitä vesitse Kattalompoloon.

Tällä jokiosuudella on koskia Hukkaniva, Härkänivat ja Kaunisniva. Vetokosken niskalta lasketaan tukit suoraan kehäautoista irtouittona Vetokosken kautta Pitkänjärven vastuulle, missä jälleen toimitettiin sahatukkien kehälauttaaminen Pitkänjärven ylikuljettamista varten Hakokosken niskalle. Hinaustyön Pitkälläjärvellä suoritettiin siellä ollut varppausmoottori, johon koneisto oli tuotu Inarijärven moottoreista. Pitkälläjärvellä avusti hinausta toinen moottori, joka tuotiin Höyhenjärveltä vesitse siellä hinaustöitten päätyttyä. Tällä jokiosuudella on vain yksi koski nimittäin Vetokoski, joka on Pitkänjärven yläpäässä.

Hakokosken niskasta laskettiin tukit irtouittoa käyttäen suoraan kehäautoista ilman vastuuta huomattavien koskien, nimittäin Hakokosken ja Maitokosken kautta Salmijärven vastuulle, missä tukit jälleen kehälautattiin Salmijärven yli kuljettamista

varten. Salmijärvellä suoritti hinaustyöt siellä ollut varppausmoottori, mihin koneisto oli tuotu Inarijärven moottoreista, toinen hinausmoottori kuljetettiin ensin vesitse Wouvatusjärveltä Pitkällejärvelle ja siitä maanteitse Salmijärvelle apuhinaajaksi.

Kehälautat Salmijärven vastuulla tehtiin ainoastaan n. 5.000 kpl suuruisiksi, syystä, että Salmijärven Kuotsjärven välinen salmi on sikäli kapea, ettei suurempia lauttoja voida hinata Salmijärven puoleiseen sillankorvaan.

Salmijärven sillan alitse laitettiin tavanmukaisesti ohjeet, joita apuna käyttäen miesvoimalla tukit yksitellen solittiin sillan alitse Kuotsjärveltä Salmijärvelle, joten uitto Salmijärveltä Kuotsjärveen käypi siis vastavirtaan ja näin ollen tuottaa hankaluutta omalta osaltaan uittoon.

Sillan luona Kuotsjärven puoleisella puolella puut vielä kerran kehälautattiin ja kuljetettiin Petsamon Nikkeli Oy:n omalla varppausmoottorilla Kuotsjärven rannalla olevalle sahalle.

Tässä yhteydessä mainittakoon, että Petsamon Nikkeli Oy toimitti itse kaikki uitot aina sahalle saakka ja suoritti varsinaisesti puutavarahankintansa Petsamon alueelta.

Salmijärven saha ennen tuhoutumistaan.

Salmijärven sahalaite ennen 1939 talvisotaa. Laitoksen omistivat Petsamon Osuuskauppa ja J.H Eskelinen. Suomalaiset polttivat laitoksen, kuten koko Salmijärven talvisodassa.

Tyrväisen sahalaitos Salmijärvellä

Jälkihännän ajo.

Kun hinaus Inarijärvellä on päättynyt ja irtopuut uitettu loppuun Niskakosken säännöstelypadon yläpuolella olevasta vastuusta, aloitetaan n. k. jälkihännän ajo, jolla tarkoitetaan sitä, että ryhdytään joki puhdistamaan aina Virtaniemen Luusuasta alkaen siihen saakka, minne uitto on suoritettu, kaikista uittoon kuuluvista sahapuisista, jotka uiton aikana ovat joutuneet jokirannoille, matalikoille ja kivi-koille. Samalla puretaan myöskin kaikki ne tukkiruuhkat, jotka uiton kestäessä ovat muodostuneet koskiin ja kivikkopaikkoihin, joita ei ole voitu ohjeilla tai muilla uittolaitteilla tehokkaasti suojella.

Jälkihännän ajon yhteydessä puretaan jokeen asetetut irralliset uittolaitteen, kuten ohjepuomit, vastuut, lenkit, sinkit yms. Uittolaitteet. Tällaiset laitteet varastoidaan mahdollisimman lähelle käyttöpaikkoja ja niin, että ne vahingoittumatta säilyvät talven yli. Kaikki hinausmoottorit ja veneet yms. Laitteet, jotka ovat uiton aikana kulkeutuneet aina jokea alas, kuljetettiin maanteitse autoilla varastopaikkaansa Virtaniemen Luusuahan.

Työväkeä tällaisessa uitossa oli n. 175 – 250 miestä vaihdellen luku puoleen ja toiseen, sillä miesvahvuus riippui aina siitä, mitä jokiosuutta kulloinkin uitettiin. Jälkihännän ajon aikana oli luonnollisesti miesvahvuus suurimmillaan, sillä on huomattava, että jälkihännän ajo aloitettiin jo silloin, kun uitto vielä oli käynnissä koko uitettavalla jokiosuudella.

Miesvahvuuteen vaikutti myöskin vedenkorkeus, koska veden korkeus ei joka kesä ollut samanlainen. Varsinkin kuivina kesinä tarvittiin miesvahvuutta enempi, koska silloin kosket ja karikat ruuhkasivat enempi ja miehiä tarvittiin jatkuvasti ruuhkien purkamistöihin.

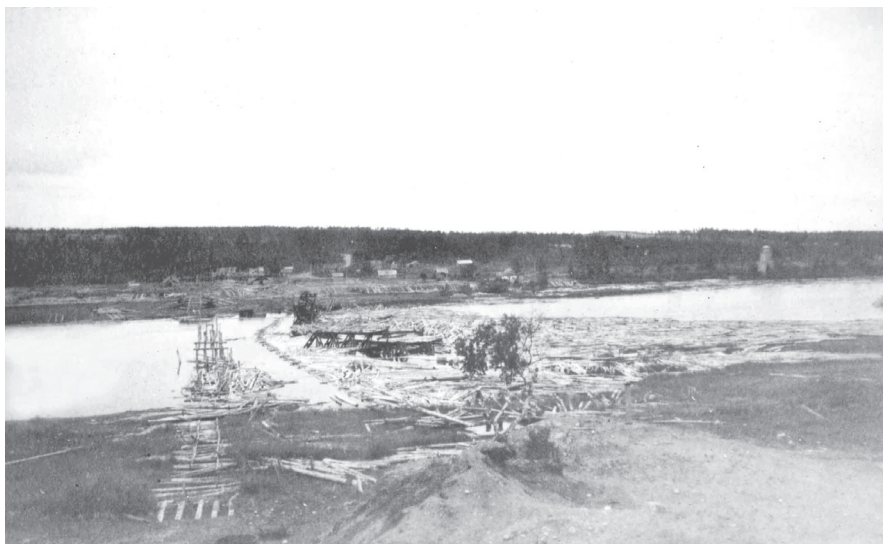
Uittoa vähän veden aikaan Kornettijoella

Höyhenjärven Vaarlamasaaren saksalaisten rakentama ja perääntyessään räjäyttämän sillanrauniot. Suuri tukkimäärä oli menossa Vaarlamansaaren sahalle, mutta jäikin venäläiseen tarpeeseen, kun saksalaiset lähtivät alueelta.

Norjalainen Elvenesin sahalaitys . Alue näkyy edelleen Storskogin tien sillalle

PETSAMOLAISTA Vuosilehden sisällysluettelot 1975-2020

No: 1 1975

- Ihmisen jäljet ; Tarinat; Kylä; Luostari; Lähtö : Mirjam Kälkäjä
- Kolttsaamelaisten kertomaa : Matti Sverloff
- Petsamon kalastajat : Helka Talvitieva
- Karhuja ja lampaita : Yrjö Mosorin
- Lapin kolmio — Varejoki : Mirjam Kälkäjä
- Saarenolta : Vieno Granroth
- Kaskuja Petsamosta
- Seikkailu Liinahamarissa : Riikka Alariesto
- Näin he kirjoittavat Petsamosta
- Oli kerran Suomen valtamerisatama : Rauni Kivilinna

No: 2 1976

- Pankkitoiminnan alku Petsamossa v. 1924 : Väinö Kosonen
- Kalastajan yö : Vieno Granroth
- Nuoruus Pummangissa : Anna Ylipää ent Eve Inkilä
- Kolttsaamelaisten asialla : Markus Petsalo
- Paimintoja Koltta-asiain kannatusyhdistyksen toimintakertomuksista
- Kummituspaikkoja : Kolttaperinnettä Matti Sverloff
- Petsamon muistoja : Johannes Anttila
- Kohtelias vastaanulija : EMN
- Petsamon kaipuu : Helga Uurasmaa-Talvitieva
- Turistimatkalta vuonna 1932 : Sakari Pälä , lainauksia
- Muistot talteen : Rauni Kivilinna
- Itkuvirsi : E.H.Juntumaa
- Muistatko? : Mirjam Kälkäjä , kokoelmasta Lähtölaulu
- Yö Liinahamarissa : Marjatta Merenluoto
- Heinäsaaret : Einari Merikallion teoksesta Jäämeren äärellä ,v.lta 1924

No: 3 1977

- Pitkä hiihtomatka : Johannes Anttila
- Muistoja Sevettijärvelle muutosta : Helena Koskenkorva
- Kunnanarkiston kertomaa : Unto Äärelä
- Tie toi kehityksen Petsamoon : Mirjam Kälkäjä
- Saunatouhuja Petsamossa vuonna 1943 : Toivo Heinonen
- Petsamolaisia häämenoja : Martta Merenluoto
- Paatsjokilaakson nimistöä : Unto Äärelä

No: 4 1978

- Petsamon siirtoväki ry
- Pienteollisuutta Petsamossa
- Elämää Jäämeren rannoilla : Vilho Vainionpää kirj. Hermannin Rinnekeho kertoo
- Kävinhän siellä minäkin : Heikki Impola
- Evakkoon lähtö : Sylvi Sorvari os. Kinnunen

- Elämäni varrelta : Jaakko Alakopsa
- Petsamon maa : Unto Äärelä

No: 5 1979

- Muistikuvia kotiseudulta : Hilma Ananin os. Ranta
- Urheilumuistoja : Hartvig Äärelä
- Yhtä ja toista Petsamosta : Johannes Anttila
- Salmijärven rantamilta
- Rastin Niila - Vaarlamansaaren viljelijä : Unto Äärelä
- Kun valkoiset tulivat Petsamoon : Maria Mosorin

No: 6 1980

- Kaukana maailmasta (otteita Erno Paasilinnan kirjasta)
- Silloin oli Suomi niin lähellä : Olav Beddari
- Matka menneeseen : Tuulikki Soini
- Muuan petsamolaisten anomus vuosisadan takaa : Samuli Onnela
- Kollaasin ensimmäiset palaset : Mirjam Kälkäjä
- Petsamon metsävaroja arvioimassa : Niilo Saverikko
- Lapsen Petsamossa : Urho Raekallio
- Metsästysretki tunturiin : Niilo Kuukkanen
- Siihen aikaan kun Sampa Luoma perämoottorin osti : Unto Äärelä
- Petsamon evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkonkirjojen kohtalo 1904- 1917 : Samuli Onnela
- Kolttien satuja ja tarinoita

No: 7 1981

- Minun Petsamoni : Andreas Alariesto
- Hillamatka Heinäsaarille 1932 : Vieno Granroth
- Vähän Petsamosta... : Juhani Jussila
- Muisteluksia menetetystä Petsamosta : Veli Arrela
- Uuden liivin aikaan : Johan (Janne) Mikkonen
- pieniä juttuja

No: 8 1982

- Petsamolaisuus : Mirjam Kälkäjä
- Aseman kello löi kolme kertaa.. : Vieno Granroth
- Kämpäelämää ja hiihtomatka yli tunturin : Johan (Janne) Mikkonen
- Kervannossa koettua : Viljo Moilanen
- Muistelmia Pummangista : Kaisa Hakarila os. Granroth
- Tämän päivän Petsamoa : Unto Äärelä
- Kun maaherra Hillilä vieraili Petsamossa : Astrid Leppälä os Järvinen
- Kun Norjan kruununprinssi valokuvasi kaksi (?) apinaa : Astrid Leppälä os Järvinen
- Kunnalliskodille tuloni ja oloni : Martta Merenluoto

No: 9 1983

- Muistot — elämänvoima : Tuulikki Soini
- Lapsuuskotia muistellessa : Andreas Alariesto
- Käynti Haukipurolla : Johannes Anttila
- Petsamolaisia : Uolevi Väisänen

- Kerkesi sitä olla monenlaista aikaa : Sigvard Ranta
- Muistoja Saarenolta : Vieno Granroth
- Päiväpä mie tietenki sanon.. : Tauno Portti
- Peuravuonossa käynti : Johannes Anttila
- Petsamon lastenkodin ”elämästä” ja vaiheista
- Talvisodan syttyessä : Pirkko Portti
- Luostarin kirkossa : Martta Merenluoto
- Matka Kolttaköngkälle : Johan (Janne) Mikkonen

No: 10 1984

- Muistitietoihin perustuva uittoselostus Inarinjärven ja Paatsjoen uitosta : Ilmari Grönlund ja Matti Koivunen
- Kuinka Petsamon Paitahamina sai nimensä : Kiril Sergejeff
- Salmijärvellä vuosina 1938-1941 : Oili Tabell
- Muistelmia yli viidenvuosikymmen takaa : Vieno Granroth
- Naisena Jäämeren rannalla : Mailis Huttunen
- Jälkimaininkeja : Martta Merenluoto
- Suuren muistokiven perustusjuhla Petsamossa juhannusaattona 1938 : Helka-Helena Talvitieva
- Entisiä aikoja muistellessa : Johan (Janne) Mikkonen

No: 11 1985/1

- Matka patsasjuhlille Ivaloon : Martta Merenluoto
- Terveiset Ruijasta : Olav Beddari
- Pakkisillia syötiksi : Kiril Sergejeff
- Muistoja 67 vuoden takaa : Naimi Riekkö os Ittelin
- Syöttikalan pyyntiä Jäämerellä heinäkuulla 1926 : Alfred Granroth
- Vuoremi ja Vuoremi : Kiril Sergejeff
- Pumpulitien reitti Paatsjokivarressa : Santeri Kiianlinna nuorempi insinööri

No: 11 1985*/2

- Jäämeren kansan evakkotie patsaan paljastusjuhla Ivalossa

No: 12 1986

- Rovaniemi-Liinahamari 531 km : Marjaana Kamula
- Kesä jäämeren äärellä : Erik A. Heino
- ”Hitaita ovat herrojen kiireet” Inkeri Kamula
- Kuuntelin luonnon ystävää : Marjaana Kamula
- Pummangin ensimmäiset asukkaat, Mauritz ja Hiukka : Veikko Salkio
- Nikkelimalmin siirtokappale löytyi Trifonasta
- Heikki : Naimi Riekkö
- Muistojen lähteestä : Inkeri Kamula
- Rötösherrojako : Inkeri Kamula
- Voihan ruisjahot : Marjaana Kamula
- Tapahtui Kalastajasaarenon karpionlahdella : Kirill Sergejeff
- Kun Petsamon tietä rakennettiin : Inkeri Kamula
- Sivutapahtuma — Episodi : Inkeri Kamula
- Posti kulke kun kusti polkee : Inkeri Kamula
- Keskeistä sanastoa : Marjaana Kamula

No: 13 1987

- Lohen näkemykset Petsamojoella kesällä 1924 : Eero Lampio
- Hiidenkirnuja Maattivuonon Punaisenlahden rantamalla : Kirill Sergejeff
- Maamiesseurat Petsamossa ja Salmijärvellä ;W.U.S. Pummangin weikot : Inkeri Kamula
- Mannermaalta saarenolle : Curt Biging Berlin v.1929
- Palotshokka , vanha tulivuori ? : Kirill Sergejeff
- Jäämerentien tavarainkuljetus ankeina aikoina : Marjaana Kamula
- Petsamon öljyn salaisuus : Martti Pelttonen
- Myrkyssä : Kalle Riekkä
- Olipa kerran .. : Naimi Riekkä
- Näin alkoi talvisota Vaitolahdessa : Helka-Helena Talvitieva

No: 14 1988

- Suomenmaa —teos : Geologi Erkki Mikkola
- Petsamon hengessä : Helka-Helena Talvitieva
- Matkamuistoja : Martta Merenluoto
- Kesätapaaminen Kalajoella : Lempi Korva
- Meripetsamolaisia savotassa Inarissa ; Nuorten petsamolaiskalastajien ”opintomatka” : Kirill Sergejeff
- Kiilanuotan kehityksestä : Kirill Sergejeff
- Turjan Tyttäret : Yrjö Mosorin
- Petsamon kansakoululaitos : Marjaana Kamula-Kummu
- Maammo : Uolevi Väisänen
- Muistatko...? : Helka Törmälän os Pesonen ja Naimi Riekin (Ittelin) muistoja

No: 15 1989

- Talvisodan alla ja alkaessa : Kirill Sergejeff
- Pulkkapakolainen, 30.marrask . 1939 johdosta Uolevi Väisänen
- Talvisodan aikana vankina : Aarne Enojärvi
- Minun talvisotani ja evakkoreissuni 1939 : Aili-Maria Pölkky os Helander
- Talvisodan evakkotaival : Lempi Korva
- Lähtö Liinahamarista talvisodan alkaessa marraskuun 30 pnä 1939 : Helvi Laitinen os. Punkari
- Pakolaisuus ja kotiin paluu : Elma Niemi
- Talvisodan painajainen : Anna Evaliina Ylipää os Inkilä
- Kesätapaaminen Ivalossa 8-9.7.1989

No: 16 1990

- Petsamon lyhyt kausi Suomen osana oli intoa täynnä : Samuli Onnela
- Talvisotani erillinen osasto Pennanen : Veikko Heikkala
- Täpärä pelastuminen : Hannes Konola
- Petsamossa maa vyöryi :Aili Pölkky os Helander
- Hyytävän kylmä evakkomatka Petsamossa : Pekka Koivisto
- Muistelin usein : Naimi Riekkä
- Pieni tappelu Vuoreijassa keväällä 1906 : Kiril Sergejeff
- Hylkeitä ja inflaatoruplia vuonna 1917 : Kiril Sergejeff
- Mennyttä aikaa : Urho Raekallio
- Matkalta synnyinseudulle syyskuussa 1990 : Kiril Sergejeff

No: 17 1991

- Petsamon alue siirtyy Suomelle : Tarton rauhanneuvottelu
- Se oli paratiisi : Rauni Kivilinna
- Maattivuonon lappalaisasutus : V. Tanner
- Muistelmia Pummangista : Urho Raekallio
- Tuulijajolla joulukuisella Barentsimerellä : Kirill Sergejeff
- Rasmusse'nin suvun vaiheita : Soile Rasmusse'n
- Petsamon Lotta Svärd : Alba Kuittinen /Aili Pölkky haastattelut
- Jäämeren viiri ;Petsamon suojeluskunnalle omistettu: Unto Kupiainen
- Kahvia karvalakkiin ja kintaisiin : Einari Lehtonen
- Pakinaa Petsamon kalasta : Niila
- Poronkärjistystä ja hirvisuksia : Maisu
- Seikkailu Saarennolla : Kalle Riekin muisteluja

No: 18 1992

- Petsamolaista : Maija-Liisa Tolkki os Planting
- Liinahamarin laiturin rakentaminen v. 1940-1941 : Pentti Sandgren
- Vuosi elämässäni : Alpo Aaltonen
- Petsamon matkailu : Erkki Markkanen
- Mirjamin laulu; In memoriam : Anita Kraatari os Juntunen
- Lähtö lapsuuteni kotikunnailta: Maija-Liisa Tolkki os Planting
- Ikimuistoinen matka : Lempi Tauriaisen tytär
- Petsamon alueen kolttain pyhät paikat: Uno Holmberg- Harva v1920
- Työrupeamani Petsamossa v. 1940- 1944 : Antti A. Aho

No: 19 1993

- Patsjoen suomalaiset : lainaus teoksesta Petsamon maa, J.E Rosberg
- Muotkasta Petsamoon : Mari Rissanen os Kurtti
- Juho Kurtti 1.1.1892-17.12.1956 : Mirjam Kälkäjä
- Muurmännin rannan suomalaisten kohtaloista : Lempi Korva s. Tauriainen
- Salmijärveä muistellen : Eila Rodell s. Koskela
- Kansakoulussa Trifonassa 1927-1934 . Kirill Sergejeff
- Trifonan kansakoulun oppilaat 1927-1934
- Petsamon matkakuvausten dokumenttiarvo : Helka-Helena Talvitieva
- Ukko-Hagelbergin turvasäilöreissu : Juha Hagelberg

No: 20 1994

- Historiahanke aloitettu : Mirjam Kälkäjä
- Lapsuus Petsamossa : Esko Koskimies
- Auraviljelystä meri-Petsamon Trifonassa : Kirill Sergejeff
- Barentsinmeren kummitus : Kirill Sergejeff
- Lapsena Petsamossa : Maija-Liisa Tolkki os. Planting
- Petsamon Maamiesseurasta : Aili Pölkky os Helander
- Muistoja kodeistamme : Auli Viitala os Karpoff
- Pummanki, kotikyläni Kalastajasaarennolla : Aarne Enojärvi

- Kalastajasaarenolla 9.7.1994 : Viljo ja Rauha Moilanen, Toini Väänänen os Moilanen

No: 21 1995

- Syksyn ruskaa : Vieno Granroth
- Petsamo- Tarton rauhanneuvottelujen kiistakysymys : Pekka Kaarninen
- Historiaa kihlakunnan ja nimimiespiirin muodostamisesta : Majja-Liisa Tolkki os Planting
- Rakennuspuutavaran sirkkelishausta Petsamovuonon kylillä 1928-1929 : Kirill Sergejeff
- Pomoran saunakylpy : Kirill Sergejeff
- Piirteitä Lauri Koskimiehen toiminnasta Petsamon aluemetsähoitajana: Esko Koskimies
- Toivonlaulu : Anita Kraatari os. Juntunen
- Valokuvia vanhasta Petsamosta
- Sotapakolaisena 1939 : Sirkka Aitto-oja ent Törmälä

No: 22 1996

- Wilhelm Granroth: Pummankilaislasten leikkiloruja
- Toimittajan terveiset
- Niilo Kuukkanen: Petsamon I nimismiehen ensimmäinen Petsamoon
- Martta Merenluoto: Laiturilla (katkelma muistelmateoksesta)
- Jouko Vahtola: Petsamo tieteellisen tutkimuksen kohteena 1920 - 30-luvuilla
- Sananpaukauksia Varejoelta.
- MK: Petsamolaistaitaja: Reijo Raekallio
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Hilja Aho: Kolme matkaani Petsamoon
- Niilo Koskela: Kestikievarin renkipoikana Petsamon Salmijärvellä 1934-36
- Anita Kraatari: UltimaThule, juhlaruno v.1996
- Erkki Äärelä: Katselen Petsamoa rajan yli
- Unto Äärelä: Portti-suvun vaiheita
- Unto Äärelä: Sukututkimus, runo v:lta 1976
- Kirsti Tuomiranta: Kävin kotiseudullani
- MK: Petsamon historiakirjahanke loppusuoralla
- Mitä tiedät Petsamosta? Vastaukset

No: 23 1997

- Sotiemme Petsamolaiset sankarivainajat
- Muistojen Kesäjuhla Kalajoella
- Päiväkirjamerkintöjä maaliskuulta 1943 : Tuulikki Soini
- Paatsjoen entisten suomalaistalojen nykykasvistosta : Mikko Piirainen
- Petsamon maa vuodelta 1918 : Aili Pölkky os Helander
- Varejokiryhmä petsamolaiskulttuurin vaalija
- Petsamovuonon Akankurun nimen synty : Kiril SErgejeff
- Jukka Huhtamella petsamolaistaitaja
- Trifonan kylä vuoteen1920 : Kiril Sergejeff
- Kestikievarin renkipoikana Petsamon Salmijärvellä : Niilo Koskela

No: 24 1998

- Toimittajan terveiset
- Erkki Lammi: Äitin poika

- Aili Pölkky: Kripa - sienijuttu Petsamosta
- Petsamon historiakirja
- Jouko Vahtola: Mauri Rauanheimo
- Tuokiokuva Petsamosta 20-luvulta: hevoskauppa
- Lempi Korva: Järvikalassa
- Tamara Kekkonen: Runoja
- Kolttien tarinoita: Nokkela opas ja naiset kylän pelastajina
- Kirill Sergejeff: Trifona , II osa
- Petsamolaistaitaja: Jaakko Gauriloff
- Tuokiokuva 30-luvun Petsamosta, kaivostoimintaa
- Helka-Helena Talvitieva: Muistoja Petsamosta
- Toivo Johansson: Ylösottajan kokemuksia
- Mitä tiedät Petsamosta, vastaukset
- ”Kalle Messikalle”: Olinhan siellä minäkin
- Petsamon Historiakirjan tilauslomake
- Mirjam Kälkäjä: Mummoni Petsamo

No: 25 1999

- Aili Pölkky: Starina Knjasuhhasta (Näsykästä)
- Turjanmeren maa- Petsamon historia 1920-1944 valmis,
- Petsamolaiset kiittivät norjalaisia evakkoajan vieraanvaraisuudesta, MK
- Juho Kurtti: Siirtolaisen kaipuu, runo
- Kauko Taskila: Juhlapuhe sankarilaattojen paljastustilaisuudessa 1997
- Jälkinäytös: Minne sankarilaatat joutuivat? MK
- Matti Visuri: Petsamon linja-autoliikenteestä
- Kerttu Aittakallio: Toimintakertomus 1939 uintikursseista
- Laina Hagelberg: Ståhlberg Petsamossa 1922
- Erkki Lammi: 5-vuotiaana Kaulatunturilla
- Marjaana Kamula-Kummu: Petsamolaistaitaja luonnontutkija Veikko Salkio
- Eetu Saarelainen: Tulo Petsamoon välirauhan alkaessa, päiväkirjamerkintöjä
- Eero Ranta: Heinänhaussa
- Toivo Johansson: Episodi kalastuslaivalla
- Veijo Seurujärvi: Lihavarkaat
- Aaria oopperasta Siirtoväen saamattomat huoltorahat
- Mitä tiedät Petsamosta, kysymykset ja vastaukset
- Erkki Lammi: Salmijärven pommitus
- Veijo Seurujärvi: Paperisäkin lentoihme/Onko täi kissan kokoinen?
- Turjanmeren maa-Petsamon historia 1920-1944, tietopaketti
- No: 26 2000
- Muistatko tämän Petsamosta?
- Uutinen Petsamosta 1932
- Petsamolaistaitaja: Kirjailija Tuulikki Soini
- Veli Arrela: Lynteriä pyytämässä
- Eetu Saarelainen: Muistoja Parkkinasta 1939

- Eero Ranta: Navettahirret
- Kinnunen-Kälkjä: Varejoen raivaajat
- Lempi Korva, ent. Tauriainen: Rohkeiden neitojen Peuravuonon matka
- MK: Juurilla, Karjalassa
- Erkki Lammi: Äitin poika
- Veijo Kyllönen: Helmenpyyntiä pohjoisilla vesillä
- Turjanmeren maa - Petsamon historia 1920-44.

No: 27 2001

- Toimittajan kynästä
- Aimo A. Niemenkari: Petsamolaiset sodan jaloissa
- Petsamo-levyke
- Parkkinan kirkko, valokuva
- Vilho Kemoff: Hengenvaarassa
- Petsamolaistaitaja Andreas Alariesto
- Parkkinan lapsia, valokuvia
- Vilho Kemoff: Elämää Varejoella
- Olav Beddari: Kassinautto ja rantalaiset
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Lahja Isotupa: Muisteluita Turjanmeren rannalta
- Eero Ranta: Venenikkarit
- Petsamon historian tilauslomake
- Vastaukset Mitä tiedät Petsamosta?
- Lempi Korva, os. Tauriainen: Lähdemmekö soutelemaan
- Petsamon luostari elää, valokuva

No: 28 2002

- Maaherra Hannele Pokan tervehdys
- Ev.lut.piispa Samuel Salmen tervehdys
- Ort.piispa Panteleimonin tervehdys
- Toimittajalta
- Terve tänne tultuane! Aili Pölkky
- Petsamo-Seura ry 30 v MK
- Perheutisia
- Vartioalus Turva, Väinö ja Tuula Leino
- Mitä tiedät Petsamosta. Visailu
- Sillankorva, Erkki Lammi
- Petsamon apteekkeista. Marcus Olli
- Metsämiehen onnenlintu. Eero Ranta
- Petsamon monia murteita
- Matkalla Petsamoon, Laisa
- Salmijärven lapsia, Erkki Lammi
- Mitä tiedät Petsamosta, vastaukset
- Petsamon käynti, Seppo Blomqvist
- Petsamo-levyke

- Trifona 1930 luvulla - Trifona 1993. Kirill Sergejeff
- Ilosen pojan kotikäynti, Antero Kinnunen-Mirjam Kälkäjä
- Vihreyttä, apatiaa ja korkokenkiä. Mirjam Kälkäjä
- Kirja rovasti Yrjö Rämestä: Isä Yrjö, Petsamon ja Lapin pappi
- Viimeinen lähtö, katkelma kirjasta Isä Yrjö. Mirjam Kälkäjä
- Petsamosta Varejoelle. Vilho Kemoff

No: 29 2003

- Terveiset toimittajalta
- Perheutisia
- Lempi Korva kotivuonolla 1994
- Itsenäisyyspäiväjuhla Parkkinassa V. 1943
- Pentti Portin runoja: Karikatyyri ja Linnuntekijä
- Muistojen ankkuripaikka. Veikko Salkion Pummangin-muistelmat
- Petsamoa muistetaan maalauksin ja valokuvin
- Nils-Erik Lindeman: Kaatuneiden huolto sodan aikana ja 50 v myöhemmin
- Nurmensätissä 1941, valokuva
- Olav Beddari: Kolme juttua Paatsjoelta
- Terttu Äärelä: Petsamolaistaitaja Esko Granroth
- Lahja Isotupa: Laitlaine kiälikylpy
- Evakkolapset ry, uusi yhdistys kerää evakkolasten tuntoja
- Mirjam Kälkäjä: Evakon kehtolaulu
- Petsamo-levyke
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Salmijärven kansakoululaisia v. 1943
- Eero Ranta: Kirous
- Lahja Isotupa : Koirani Panu, urhea selviytyjä
- Elämme ATK-aikaa
- Jouko Vahtola: Kirkonmiehiä Petsamossa
- Mitä tiedät Petsamosta? Vastaukset
- Mirjam Kälkäjä: ”Radio - ihmisällyn korkein saavutus”
- Veijo Kyllönen: Huhti-Heikin renkinä
- Korjauksia Petsamon historiikirjaan

No: 30 2004

- Terveiset toimittajalta: Kolonna, runo
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Edvin Seurujärvi: Sudet
- Oiva Granroth: Viimeinen kesä Petsamossa
- Satu Portti: Petsamolaistaitaja kirjailija Aili Pölkkö
- Salli Kajonmäki os Valli: Muistoja Petsamosta 1944, runoja
- Kirsti Tuomiranta, os Ollikainen: Ensimmäiset muistikuvani
- ”Syntynyt Petsamossa”: Lastenkodin lapset evakossa
- Olav Beddari: Menetimme Petsamon ja entiset naapurit
- Olav Beddari: Varejoella

- Eetu Saarelainen: Erilaista kuin vanhassa Suomessa, päiväkirjamerkintöjä
- Oiva Granroth: Ristinpikka
- Edvin Seurujärvi: Erehtyväinen se on poliisikin
- Mitä tiedät Petsamosta, vastaukset
- Lempi Korva os Tauriainen: Perheemme neljä evakkomatkaa
- Edvin Seurujärvi: Lentokoneet
- Martti Ekorre 1966: Elintaso ja sivistystaso eivät kulje rinnakkain
- Eero Ranta: Ojaa käsin ja koneilla
- Markku Volotinen: Isien ja äitien syntysijoilla
- Petsamossa Mirjam Kälkäjä: Pyhät muistot rapautuvat

No: 31 2005

- Perhekuulumisia:
- Poisnukkuneita:
- Terttu Äärelä
- Aili Pölkky
- Egil Petsamo Kumpula
- Silta, runo ja kuva Mirjam Kälkäjä
- Petsamolaistaitaja europarlamentaarikko Reino Paasilinna Talvisotaa paossa norjassa Anita Kemilä, os. Ilvesviita
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Suomalaisjäljet häviävät Petsamosta
- Darja ja Herman Ursin ; Oiva Granroth
- Ihmisiä Paatsjoelta; Olav Beddari
- Pientä tietoa Petsamosta
- Veljesten tarina; Oiva Granroth
- Petsamon päiväkirjat ja kirjeet isälle 1930-1932 Eetu Saarelainen
- Postitoimipaikkojen leimoja: Parkkina
- Postitoimipaikkojen leimoja: Maattivuono ja Pummanki
- Saunakulttuuria Eero Ranta
- Kolme litraa piimää; Oiva Granroth
- ”Paatsjoen huonoin soittaja” MK
- Keisarin perhekuva ; Oiva Granroth
- Postitoimipaikkojen leimoja: Petsamo ja Yläluostari
- Petsamon jano; Jari Järvelä
- Suomalais-Saksalainen illanvietto; Oiva Granroth
- Mitä tiedät Petsamosta? vastaukset
- Lapin matkailu alkoi Petsamosta; MK
- Petsamo-postimerkki
- Pirtutarinaa Petsamosta ; Oiva Granroth
- Rakennuksia Petsamosta

No: 32 2006

- Poisnukkuneita:
- Veikko Salkio 1912-2006; Marjaana Kamula- Kummu
- Tauno Portti 1928-2006; Jorma Portti

- Petsamo-Seurassa tapahtuu
- Petsamo - Suomen pohjoinen ulottuvuus 1920-1944 professori Jouko Vahtola
- Petsamon kirjeet 1930-39, kunnankirjuri Eetu Saarelainen
- Talvisodan evakkokokemuksia; Jorma Savukoski
- Talvisodan muistoja; Oiva Granroth
- Itse ajaa, kertomus, Eero Ranta
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Pietun talo, Erlandin Lyyti ja Verner Vettanen; Olav Beddari
- Petsamo-levyke
- Löysin puuttuneen palan itsestäni ; Iiris Taimen
- Kotiseutuni matka -06; Lyyli Kumpula
- Petsamon muistoja; Anita Kemilä, os Ilvesviita
- Petsamolaistaitaja: kirjailija Mirjam Kälkäjä; Satu Portti
- Mitä tiedät Petsamosta vastaukset
- Evakkouden vaikutus meissä, lapsuusmuistot antologioissa, MK
- Ruskea hevonen, tyhjä tila, runoja; Salli Kajosmäki, os Valli
- Ivalon evakkopatsaan vaiheita. MK
- Mennyttä muistellen, runo; Oiva Granroth
- Naisten evakkokokemukset talteen
- Jokitörmän päällä seisoi nainen, katkelma runosta, MK
- Petsamon historian tilauslomake

No: 33 2007

- Toimittajan terveiset, Mirjam Kälkäjä
- Petsamo-Seuran nettisivut on avattu
- Petsamo - Suomen pohjoinen ulottuvuus 1920 -1944, h osa prof Jouko Vahtola
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Lapin Kansa 1932 Petsamosta
- Kolosjoen syysmarkkinoilla Laura
- Kuvia Petsamosta: iso kuorma ja musikantit
- Muuan pikku muisto Suojeluskunta-ajoilta Eetu Saarelainen
- Lapin Kansa 1932 Petsamosta
- En voi unohtaa Kalaniemeä, Olav Beddari
- Lapsuuden muistoja Petsamosta , Eila Fröjd, os Mikkonen
- Lapsuuteni kesä, Lyyli Kumpula, os Heiskari
- Muistelu Kalevalanjuhlasta 1935, Senja Ranta, os Mäki
- Sotaa paossa Parkkinasta, muistiinpanoja 1939-1940,kunnankirjuri Eetu Saarelainen
- Siirtolainen, runo. Artturi Ranta
- Salmijärven Taka-Lapin tuho, Ari Flinkman
- Isän lomatulainen, Eero Ranta
- Sota- ja evakko aika 1939-1940,sirkka Elisabeth Fransintytär Ellefsen, o.s. Pyttyinen
- Evakkomuistoni, Nikolai Mosorin
- Evakkoreissuni syksyllä 1944, Eeva Kovala

- Ensimmäinen evakkomatkan, Lyyli Kumpula, os Heiskari
- Hupaisa laulu, MK
- ”tuus, matti, kattoon...”muisteluksia evakkomatkalta Sihtuunaan, Mikko Ekorre
- Pula-ajan konstit, MK
- Mitä tiedät Petsamosta vastaukset
- Muistomerkki uusiokäytössä, Sakari Leino

No: 34 2008

- Perheutisia: Hilma Benonia Ananin 1920-2008
- Seuran uutisia: Miia Aaltonen, uusi sihteeri. Satu Portti
- Seuran uutisia: Petsamolaisten tapaaminen 2007. MK
- Miten Petsamoon matkustettiin v 1921 ,Sakari Komi
- Maastamuuttajien laulu - kulttuurinen aarre ; Olav Beddari
- Paatsjoen kasvistoa ; Mikko Piirainen
- Petsamolaista-lehden vanhoja numeroita kaipaa Eero Lähteenmäki
- Kuvia Salmijärveltä
- Huomaamaton raja, Eero Ranta
- Uimaopetuksesta Petsamossa ,Mikko Aittakallio (mk)
- Torikuvaja Valto Pernu ajoi polkupyörällä Petsamoon. MK
- Väli rauha ;Lyyli Kumpula, os Heiskari
- Postikortin kertomaa historiaa. Sakari Leino (mk)
- Mitri, Erkki Lammi
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Matkakertomus Venäjältä 1997; Reino Kurtti
- Paras Petsamonreissu . Oiva Granroth
- Ulkomailta: Vampira kuollut
- Kveenien maassa. Lyyli Kumpula os Heiskari
- Sota-ajan lapsia. Marjut Johansson os. Raatikainen
- Trygve Sotkajärvi, taiteilija ja metsätyömies Paatsjoelta .MK
- Muistoja, muistoja; Lahja Isotupa os Heino
- Petso-säätiö oli aikanaan tarpeen. Virpi Karvonen (mk)
- Petsamolaistaitaja Joni Skiftesvik . MK
- Jälleenrakentajan testamentti. MK
- Joulujen joulu. Oiva Granroth
- Mitä tiedät Petsamosta? vastaukset

No: 35 2009

- Pekka Vuononvirta: Petsamolaisarvot kunniaan
- Ilmari Laukkanen 1927: Petsamon asuttamisesta
- Leif Rantala: Isä Paisin kohtalo selvinnyt
- Mitä tiedät Petsamosta?
- Tuulikki Soini: Petsamon luostarin historiasta
- Veronica Shenshin: Boris-Glebin kirkko rajojen puristuksessa
- Lyyli Kumpula, os Heiskari: Salmijärven pommitus
- Sakari Komi: Liinahamarin nuori myymälänhoitaja

- Eetu Saarelainen: Sotaa paossa Parkkinasta 1939-40, osa 2.
- Mitä tiedät Petsamosta? vastaukset kysymyksiin sivulta
- Satu Portti: Petsamolaistaitaja
- Eero Ranta: Pyytömiehet
- Lyyli Kumpula, os Heiskari. Kurkkumätäepidemia Petsamossa
- Gustaf Hällström kuvasi Petsamoa 1908
- Olav Beddari: jhan Beronka - pappi, kielimies ja tutkija
- Oiva Granroth: Suvun vaiheita Petsamossa
- Oiva Granroth: Lapinkolmio
- Iiris Taimen, os Äärelä: Mitä petsamolaisuus minulle merkitsee

No: 36 2010

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Viljami Rannan muistoksi
- Margarethe (Reeta) Siepin muistoksi
- Otto Timosen muistoksi
- Hallitus uusiutui. Puheenjohtajasta äänestettiin . Petsamolaistapaaminen Rovaniemellä 2009
- Petsamon liittäminenSuomeen ja muita rajanvetoja : Pentti Isotupa
- Yhteistyötä jatkettava Paatsjoen tien saamiseksi : Paatsjoen kyläyhdistys
- Takaisin Petsmoon 1940 : Eetu Saarelainen
- Presidentti P.E.Svinhufvudin venematka : Terttu Ahvonen os Punkeri
- Oppia ikä kaikki : Lyyli Kumpula-Heiskari
- Jäämerentietä ja Petsamoa 70 vuotta sitten : Erkki Lilja
- Petsamon luostarin historiasta : Tuulikki Soini
- Magneettimäki :Virpi Karv
- Turjankukka. Puutarhatoimintaa Petsamon Salmijärvellä
- Hilma Kilkkisen raskas taival : Mirjam Kälkäjä
- Petso-säätiön nousu ja tuho : Marjaana Kamula.-Kummu
- Petsamolaistaitaja Eero Ranta : Mirjam Kälkäjä
- Isän lapsuus ja nuoruus : Eero Ranta
- Varejoki ryhmän lauluja : Mirjam Kälkäjä
- Menetetety apteekit : Marcus Ollin kirjasta
- Mitä Petsamolaisuus minulle merkitsee: Erkki Äärelä

No: 37 2011

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Arvo Kaarninen 80 v
- Paatsjoen tietä ei kannata odottaa :Tapani pöyry
- Väsymätön taistelija Olav Beddari
- Lapin Taika-näyttely
- Uusi kirja Petsamosta- Rujansuomalsiten elämää, historiaa ja tarinoita Jäämeren rannalta : Tarja Lappalainen
- Uusi kirja asutustilojen naisista. Pilvenpitelijät : Mirjam Kälkäjä
- Kuvia Näsykästä : Siviä Leskinen os Jeremejeff

- Trifonan kylä vuoteen 1944 : Kiril Sergejeff
- Turjan tyttäret
- Petsamon näkymiä 29.4.1940 : Eetu Saarelainen
- Kolttatytön kokemuksia sota-ajalta : Olga Udd-Koputoff
- Petsamolaisten evakkomatkat : Salli Kajosmäki os Valli
- Tehtiin Lapin Kolmiota : Lyyli Heiskari-Kumpula
- Petsamolaistaitaja Mikko Ekorre
- Mitä petsamolaisuus minulle merkitsee Maanviljelijä Juha Ranta : Mirjam Kälkäjä
- Ympäristöneuvos Pekka Vuononvirta

No: 38 2012

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Petsamo-Seuran historiikki
- Petsamon kylätiedot talteen : Unto ja Terttu Kusmin
- Petsamon kylien arkihistoriaa-projekti
- Petsamoa Oulun maakunta-arkistossa : Airi Heiskari
- Neljännet Paasilinna-päivät Tervolassa : Markku Volotinen
- Muistoruno Petsamolaisille : Raija Ollikainen
- Eetu Saarelainen Petsamon muistiinmerkitsijä
- Petsamon tutkijha Unto Äärelä : Iiris Taimen os Äärelä
- Santerin matkassa : Ritva Ruuhonen os.Seurujärvi ja Pentti Ruuhonen
- Liikennöitsijä Einari Lehtonen
- Kahvia karvalakkin ja kintaisiin : Marjaana Kamula-Kummu
- Muistoja ensimmäiseltä matkaltani lapsuuteni kotikylään : Lahja Isotupa
- Mietteitä ja muisteloita : Kerttu Ranta os Granroth
- Äitin Idan ja isosiskoni Annikin muistoja :Airi Heiskari
- Monenlaisten miesten savotta : Eero Ranta
- Lapin Kolmion nousu jatkuu : Lyyli Heiskari-Kumpula

No: 39 2013

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Maila Kinnusen muistolle
- Petsamo-Seuran uutisia
- Juuria etsimässä, Matka Petsamoon 2013 : Marja Blomqvist
- Kävimme Liinahamarissa : Toivo Kunnari
- Kirjeitä Nurmensätistä : Elli Saarelainen
- Retki Vaarlammansaarelle 2012 ja sen uutisointia : Leif Rantala
- Ladies on the road : Iiris Taimen
- Petsamolaisia sotavankeja Pulozerossa : Arhipovna Kostyrenko kertoo
- Norjan kuningasperheen matka Petsamon kautta Amerikkaan v 1940 : Leif Rantala
- Nuoruus Liinahamarissa : Elsa Lehtinen
- Trifonan tiilitehdas ja Mannelininperhe : Terttu Kusmin
- Se oli silloin, kun Suomi oli meidän naapuri : OlavBeddari

- Petsamo elää Tieran (Arvo Ruonaniemi 101 v) muistoissa ja kirjoissa : Seppo J Partanen
- Lyyli Kumpulan muistoja
- Varejokilaisten kesätapaaminen : Toivo Kunnari
- Juho Kurtin runoja ja aforismeja
- Uusia kirjoja
- Lähtöjä ihmiselämässä : Eero Ranta
- Ema-Papan muistelmia : Kerttu Ranta os Granroth
- Hirvet , Novelli Rajajoki-sarjasta :Mirjam Kälkäjä

No: 40 2014

- Puheenjohtaja palsta
- Toimittajan terveiset
- Petsamolaisten kesätapaaminen Varejoella : MirjamKälkäjä
- Petsamolainen sumukello Arktikumiiin
- Uusia Petsamo kirjoja
- Terveisiä Liinahamarista : Lahja Isotupa os Heino
- Vierailu Kolttakönkäällä v 2006 : Leif Rantala
- Tämän päivän Petsamo v 1982 : Unto Äärelä
- En siis mistään kotoisin : Iiris Taimen
- Runoja
- Isä Yrjö Rämö Petsamolaisten ortodoksien pappi
- Maman arkiuokia ja herkuja Petsamossa : Elna Niemelä os Mosorin
- Oppaita matkustavaisille
- Maantie Petsamoon
- Suomenkielinen lehti Murmannin rannikolla : Leif Rantala
- Kuvamuistoja Trifoonasta : Sakari Leino
- Hilikka Pekkilän tarina : Aila Eklund
- Pienen pojan muistikuvia Petsamosta :Yrjö Räinen
- Muistoja lapsuuskielästäni Jokikylästä : Reijo Pekkanen
- Sotavankeus, mutta toisinpäin. Tatjana Petrovna Perttusen os Kusmina muistelmat : Leif Rantala
- Sota-ajan muistelu Lyyli Kumpula
- Einar Heimo Olsenin muistolle : Kaarina Olsen-Aalto
- Nikolai Mosorinin muistolle : A-R Mosorin ja Majja Marjaniemi
- Jouko Rannan muistolle : Mirjam Kälkäjä
- Veikko Aatami Heikkilän muistolle : Mirjam Kälkäjä
- Rehtori-kirjailija Olav Beddarin muistolle : Mirjam Kälkäjä

No: 41 2015

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Petsamo-Seuran uutisia
- Petsamolaista 40 vuotta : Mirjam Kälkäjä
- Terveisiä Petsamosta : topi
- Petsamolaisille kellotapulista uusi muistomonumentti
- Maitoparran Petsamon matka.Vanha lastenlaulu : Annikki Ranta

- Tiedon sirusilla juuria etsimässä : Katriina Riihimaa os Kilpeläinen
- Lazareffin perheen matka Uhtuan Röhöstä Petsamoon : Pekka Vuononvirta
- Veteraanikummi kertoo Petsamosta Laitilan ala-asteella : Lahja Isotupa
- Matkailua Petsamossa 1939
- Erään paloauton tarina :Jonatan Hilska
- Hillassa : Eero Ranta
- Petsamon ensimmäinen Nimismies matkaa Petsamoon : Niilo Kuukanen , kirj. tytär Liisa Hiltula
- Kolme matkaani Petsamoon : Hilja Aho
- Kestikievarin renkipoikana Petsamon Salmijärvellä vv 1934-1936 : Niilo Koskela
- Siihen aikaan kun Samppa Luoma perämoottorin osti : Unto Äärelä
- Kassinautto ja Rantalaiset : Olav Beddari
- Ensimmäinen evakkotaival : Kerttu Ranta os Granroth
- Mosorinin karhu : Martti Iivonen
- Mitä Petsamolaisuus minulle merkitsee :Unto Kusmin
- Uusia Petsamo kirjoja
- Leif Rantalan muistolle
- Vassi Semenijan muistolle

No: 42 2016

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Lapin Yliopiston Petsamo-ryhmän tutkijoita
- Petsamon luostarin kello Varejoen ortodokseille
- Varejoen kellotapulihanke on saatu päätökseen : topi
- Petsamolaisjuhlat 70v Varejoella
- Petsamon postitoimipaikat : Jari Forsblom
- Pojalle, joka toi leivän : Seppo Blomqvist
- Petsamon itsenäisyyspatsas
- Tarina kummisedästäni Edvard Rosilaisesta : Seppo Suhonen
- Petsamolaisen Idan Porokeitto
- Petsamo-lautapeli vuodelta 1931 : Hanna Kyläniemi lapin maakuntamuseo
- Kolttien leikkejä
- Tarina Petsamosta : Seppo Suhonen
- Laura Elvira Francisca Bono. Pietarin sirkuksesta metsäkämpälle Petsamoon : Mirjam Kälkäjä
- Petsamon evakkoja Kalajoen Plassilla 1944-1945 : Auvo Kustaanpoika Saari
- Jäämereltä jängänlaitaan, Varejoen kylän perustamisen 70 v : Mirjam Kälkäjä
- Uusia kirjoja
- Petsamo - maa jota ei enää ole : Tuulia Koskinen os Juntunen
- Nuoruus asutusalueella : Mirjam Kälkäjä
- Petsamon kolttsaamelaiten uusista asutusalueista
- Mitä petsamolaisuus minulle merkitsee Sonja Sisko Karvonen os Granroth
- Muukalaisia kylällä : Lahja Isotupa
- Mitä unohdetulle muistolle tapahtuu : Iiris Taimen
- Lempi Korva os Taurianen muistolle

- Väinö Eemil Regin muistolle
- Aarno Ahti Kalevi Juntusen muistolle
- Tuomo Erkki Tapani Juntusen muistolle

No: 43 2017

- Puheenjohtajan palsta
- Toimittajan terveiset
- Petsamon kirkkojen tilanteesta : Mirjam Kälkäjä
- Kunniapuheenjohtaja Jorma Savukoski Linnan juhlissa
- Petsamolaisia Kalajoella
- Kun radio tuli meille : Niilo Koskela
- Petsamo pikalinja : Jukka Nisula
- Tertun ja Taunun ruokamuistot : Iiris Taimen
- Tuoretta kalaa Petsamosta
- Sopuleita, riekkoja ja isoja siikoja : Niilo Koskela
- Petsamon muistoja
- Lapin sodan vaikutuksia vasta herätty tutkimaan : Marja Tuominen Lapin yliopisto
- Kuun metsän Kaisa : Katja Gauriloff
- Kuvataiteilija Mira Kankaanranta
- Minun Petsamoni : Elina Ulkuniemi
- Petsamon matkat : Mirjam Kälkäjä
- Pentti Isotuvan muistolle : Lahja Isotupa
- Petteri-sedän tarina : Airi Heiskari
- Lyyli Kumpula os Heiskarin muistolle

No: 44 2018

Nimi vaihtui ja muuttui lehtisestä A5 liimaselkäkirjaseksi

Petsamolaista vuosijulkaisu 2018

- Puheenjohtajan palsta
- Petsamolaisten kesätapaaminen Hotelli Inarissa 13-15-7.2018 : topi
- Rajanylityksiä 15-17.7.2018 : Tiina Harjumaa
- Petsamo-Suomi Jäämeren rannalla- näyttely : Annu Vuononvirta
- Unelma jäämerestä- Petsamo kartoissa näyttely osana Suomi 100 : Pekka Vuononvirta
- Pienet luennot Petsamosta kiinnostavat ihmisiä : topi
- Petsamoon jääneiden vainajien musitomerkki :
- Kotiseutu sinne jäi : Unto ja Terttu Kusmin
- Hanna Vuononvirta evakkotiellä: Lasten takia piti jaksaa : Pekka Vuononvirta
- Anna Sepin leipomo
- Petsamolaistyttö Liisa Koski muistelee : Pekka Koivisto
- Halkojen uitto
- Tapahtumarikas seikkailu Sirkan kanssa : Airi Heiskari ja Martti Kankaanranta
- Rakastuin Petsamon luontoon. Aili Kumenius : Pekka Vuononvirta ja Liisa Hiltula
- Tunnista koululaisia
- Sukututkimusta . Pummankilaiset talvisodan vankeina : topi
- Pihapiirimme Näsykässä muistuu aina mieleen . Siviä Leskinen : Anna-Riitta Mosorin ja Pekka Vuononvirta

- Petsamo-Seuralla viidesvuosikymmen täyttymässä : topi
- Tervanpolttoa Luostarilla
- Yrjö Mosorinin elämää ja ajatuksia tämän päivän petsamolaisuudesta : Anna-Riita Mosorin ja Pekka Vuonovirta
- Tunnista koululaisia
- Salli Kajosmäen runoja
- Mannajoen silta
- Lapsuudenmuistoja Petsamosta Feodosia Väisänen os Lettijeff : Anna -Riita Mosorin
- Suurvaltojen nikkelpeli Petsamossa : Kari Kilpinen
- Luostarin vesimylly
- Petsamon Salmijärveltä KrasnyBorin (Punamännikön) joukkohautoihin : topi
- Trooli- ja nikkelidiplomatiaa Petsamossa : Kari Kilpinen
- Mirjam ja Petsamolaisen historia : Iiris Taimen
- Pöimintoja Jäämerentien liikenneturvallisuudesta vuosilta 1940-1941 : Erkki Lilja
- Varppaajat

No: 45 2019

Petsamolaista vuosijulkaisu 2019

- Puheenjohtajan palsta
- Puolustusvoimain lippujuhlan paraati Rovaniemellä . tk
- Sotavankeus alkoi jo ennen sotaa .Eino Simonen
- Petsamon siirtoväen korvaukset. Pekka Vuonovirta
- Norjaan saapuu talvisodan evakkoja Suomesta 1939-1940. Ingrid Immonen
- Petsamolaista vuosijulkaisu. tk
- Lapsuuteni muistot Petsamosta eivät unohdu, Inga Ahola
- Petsamosta kerätyt sammalnäytteet ovat osa alueen historiaa. Tauno Ulvinen
- Muistoja Pohjolasta. Viljo Heikkinen
- Petsamoa ja Rauhanheimoja. Martti Asunmaa
- Petsamo ja Ragnar Nordström . Esko Vuorisjärvi
- Pummanin kesäisen kauniit kukkaniityt eivät unohdu mielestäni koskaan. Sirkka Aitto-oja
- Mirjam Kälkäjä on ikuinen evakko. Jaakko Peltomaa
- Arkielämää Petsamossa. Pekka Vuonovirta
- Petsamon matka 14-16.7.2019. tk
- Petsamon kunnallis- ja lastenkoti. tk
- Petsamon kirkollisen kansanperinteen haastattelusta v 1983. Maija Kuvanto
- Petsamon luostarin käyttöoikeudet..tk

No: 46 2020

Petsamolaista vuosijulkaisu 2020

- Puheenjohtajan palsta
- Vastaavatoimittajan palsta
- Petsamo Tarton rauhaneuvottelujen kiistakysymys
- Talvisodan jälkeen Petsamossa, Petsamon aluelääkäri Huttunen
- Natalia Honkonen- Petsamon ”lastenkodin äiti”
- Matti Hepoaho- 30 matkaa Petsamoon
- Petsamolainen toisin ajattelija Erno Paasilinna

- Pitkä matka Muotkasta Petsamoon, Maria Rissanen
- Kirjoja myynnissä
- Kirja elämästä Kolojoella Suomen aikana- Erkki Nieminen
- Laska. Klaudia Kähkönen- vaatimaton petsamolainen
- Petsamolaistaitaja — Ines Kuittinen
- Petsamon marttyyri — ja maailman pohjoisin luostari
- Sotamuistoja- Erkki Lammi
- Monessa mukana- Kalle Lammi
- Petsamon Osuuskaupan autonkuljettaja Jussi Kotiranta
- Petsamolaisten sukunimien suomalaistaminen
- Kiestinkiläisiä nimen muuttajia
- Pakolaiset Venäjältä
- Murtunut unelma
- Petsamon poroista- Sonja Tanhua
- Silliryntäysyys 1931
- Parkkinan vesijohtolaitos
- Muisteluja Näydämöstä — Marie Bekkala
- Monta oikeaa Petsamoa...ja eri aikaa Petsamossa
- Hotel Munsterhjelm Parkkinassa
- Erämiesten ja seikkailijoiden surullinen kohtalo Petsamossa.

Joitakin vuosikertoja on vielä varastossa ja myydään pienellä hinnalla. Lehtiä voi kysellä seuran yhteystiedoilla. Nämä 45 vuoden lehdet ovat nyt myös digitoituina, joten pelkästään jostain lehdestä voi saada haluamansa jutun sähköpostiin, mutta valokuvat niissä on mustia läiskiiä, johtuen alkuperäisten heikosta laadusta, joka kopiassa edelleen huononi. Teksti ovat kuitenkin laadultaan selkeitä.

Petsamolaista 2021 sisällys

PUHEENJOHTAJAN PALSTA	3
JORMA SAVUKOSKI 2.2.1925 – 25.1.2021	8
Vlasoffin (Kaarninen) veljekset ja heidän sisko	11
Onnittelut Yrjö Mosorinille hänen merkkipäivänsä johdosta	14
Matka Antero Kuittisen lapsuuteen Petsamossa ja evakkojen jälkeisiin elämänvaiheisiin	15
Kolosjoen sulatto – Petsamon nikkelin ytimessä	20
Petsamo oli outo ja ihmeellinen maa	26
Katkarapuja Suomen Petsamosta	37
Sillinpyynnissä Petsamonvuonolla	40
Petsamolaista vuosilehti 2008	42
Atlantic Crossing, Norjan kuningasperheen matka Liinahamarista New Yorkiin.	44
Talvisodan evakkoja Kistrand, Norja.	68
Norjalainen apu Suomelle talvisodassa 1940	72
Sanomalehti Petsamon Uutiset	74
UNRRAn apua	82
Ilmari Grönlund ja Matti Koivunen	
Muistitietoihin perustuva uittoselostus Inarijärven ja Paatsjoen uitosta	88
PETSAMOLAISTA Vuosilehden sisällysluettelot 1975-2020	100

Edesmenneet Julius Beddari ja Eppo Sieppi Salmijärvellä 2003